

לקראת

המוסף התורני

הפליס

ערב שב"ק ראה | תשע"ח | 302

שבת

ה' אורי וישעי... את פניך ה' אבקש

יודע תרועה

ה'בעל תוקע' בזכרונות מעבודת התקיעות של רבי שריה, שמחת המצווה, יראת הדין ורוממות היום • זכרון תרועה מקרא קודש

ארבע אמות של הלכה

ארבע אמותיו של הלכה נתפשטו ונתרחבו לעשרות חיבורים, משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד • נכדו משרטט קוים לדרכו ושיטתו בהלכה ובהוראה

מעשי למלך

לקט הנהגות ועובדות יחודיות מצדיקי וגדולי ירושלים - מפנסקו של רבי שריה זצוק"ל, כפי שהעלה בקולמוסו • פרסום ראשון

תפן זהרי חמה

"מנין ותיקין ב'שליכת תפארת ציון" הנודע בעולם התורה וההלכה, מנהגיו היחודיים, ומתפלליו - גדולי עובדי ד' • 'הנץ הנראה'!

"עטרת חכמים"

מכתבי הסמיכה משנת תש"י, בהיותו בן עשרים וחמש, שהצניע בענותנותו בארון נסתר מעין כל, רואים אור עולם כאן לראשונה • פרסום ראשון ומיוחד

שלושים להסתלקות
הגאון הגדול

רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

עמודים 9-21

בדיבוק חברים

תשובות הקוראים לקושיא
מגליון פרשת ואתחנן

תמצית הנידון:

י"ע במה שנהגו בני התורה לקבוע ימי מנוחה, והיינו משום שיהא להם הכח ללמוד אח"כ ביתר שאת וביתר עוז. וצ"ב מ"ש מהמבואר בתשובת הרדב"ז במי שהיה תפוס בבית האסורים ואין לו רשות לצאת להתפלל עם הציבור אלא פעם אחת בשנה, דאין מעבירין על המצוות ובפעם הראשונה שיכול לקיים מצוה קיימנה, ואין לו לימנע משום מצוה יותר גדולה שהוא יכול לקיים אח"כ, והובא במ"ב ס"ז סוף סקב"ז, וא"כ ה"נ היאך הוא רשאי להתבטל מלימודו השתא, כדי שיוכל ללמוד לאחר זמן יותר טוב. ראשית היה לכם לחזק את הקושי ש כאן ישנו ביטול עשה מוחלט של הלימוד של אותו זמן, שאותם רגעים לא יחזרו, וכפי שהתורה כתיבה במועד של חידו"ת מפני דבר האבד.

ואמנם יש לתרץ את ב' הקושיות כא', דזהו צורת לימודה של תורה עם החלפת כוחות, וכפי שכתב המשנ"ב, ועת לעשות לד' הפרו תורתך. ואין התורה מתקיימת בצורה של ממית עצמו עליה, אלא רק באדם הממית עצמו עליה, ולא ניתנה תורה למלאכי השרת.

ואמנם בודאי "אם תעזבני יום יומיים אעזבך", וחובה לשמור על הקשר עם תורתנו הקדושה בכל עת, ותמיד יהיה דיבורו בדברי תורה, ואף שיחת חולין שלו תהיה של תלמידי חכמים. ואף חובה להקפיד על מוסר בכל יום, וכפי שנפסק בהלכה.

בברכת "וקווי ד' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים" ב.ע.ש. ישיבת פוניבז'

זאת לא על כל לילה שהאדם רשאי לילך לישון על מיטתו גם באופן שמצד יכולת גופו מסוגל עדיין להוסיף וללמוד, אך משום שחייב לשמור על כושרו למחר, חייב הוא ללכת לישון בשעה קבועה, ואמאי אין בזה דינא דאין מעבירין [היינו גם באופן שבודאי לא יבטל ממצות ק"ש וכדו']. וכמו כן איך מותר לאדם להאריך על שולחנו בשעה שמפסיד עי"ז זמן של לימוד התורה.

אולם היסוד בזה כבר ביארו האחרונים, יעוין בזה בקה"י שבת (ס"י י"א), וכן בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ד סי' ל"ו אות ה') בארוכה, כי אף שנתחייבנו בלימוד התורה יומם ולילה, כמו שנאמר (יהושע א', ח') והגית בו יומם ולילה, מ"מ אין גדר החיוב ללמוד כל הזמן ללא הרף, דהא צריך האדם לאכול ולישון ושאר צרכי הגוף, ואין לומר דמה שפטור אז מללמוד הוא רק מדין אונס, דא"כ היה מן הדין מחויב למהר באכילתו ובהליכתו וכו' וכו', אלא כל גדר החיוב דת"ת הוא בהזמן אשר יכול ללמוד, וזמן האוכל והשינה אינו בכלל החיוב כלל, וכאשר צריך לצרכי הגוף, נחשב שלא בידו זמן זה, כי הוא נצרך לצרכי הגוף [אלא שאם מזדרז ועושה הכל במהירות הו"ל בגדר "מכניס עצמו לחיוב" של ת"ת, ורק אם מנצל כך את כל רגעיו ללימוד, שכרו גדול מאוד ויוכל לזכות לקנין תורה, משא"כ אם יקדיש הרבה מזמנו לצרכי הגוף, לא שייך שייגע לגדלות בתורה. וי"ל דזהו כאותו גדר שכתב הרמב"ם בהל' ת"ת (פ"ג ה"ג, והובא גם במ"ב ס"י רל"ח ס"ק א'), שמי שרוצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא"ב אלא בת"ת וכו'. והיינו שאמנם אי"ז חיוב על כל אחד, אלא רק כל "הרוצה", אך בשביל לזכות לזה לא שייך אא"כ לא יאבד לילותיו וכו'. וכדהאריך ביסוד זה ובפרטים אלו בשו"ת אגרות משה הנ"ל].

וגדולה מזו מצאנו בדברי האבן האזל (בספרו על הרמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ה) שכתב שלכן דקדק הרמב"ם לכתוב דין מיוחד במלך שחייב לעסוק בתורה יותר משאר העם, כי ב"הדיט מותר לו להתענג אף שזה יגרום לביטול תורה בהכרח ע"י השכרות, ולהדיט אינו אסור אלא לבטל תורה בלי כל סיבה - שאז אם הוא מסיר לבו מהתורה עובר על ופן יסורו מלבבך וכו'". וכוונתו בחילוק בין מלך להדיט, לגבי איסור ביטול תורה, דבהדיט אם זה בא הביטול של הלימוד מחמת שמתענג באותו זמן תענוג גופני אין עליו תביעה של ביטול תורה, אבל במלך דכתיב והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו הרי שהזהירה התורה שיהא עוסק בתורה כל ימי חייו ביום ובלילה, לפיכך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם (ויעוין עוד בשו"ע הרב הל' ת"ת פ"ג ס"ד).

ומעתה יש לבאר דמאחר ועיקר גדול להצלחת העליה בתויר"ש, הוא כל זמן שיש לאדם "התחדשות", וזהו יסוד גדול שכבר האריכו בו בכל הספרים הק', ולצורך זה יש ליתן רווח בין הדבקים, דע"י יציאה וחזרה למסגרת הישיבה והכולל, יש התחדשות ומשנה מרץ להמשך העליה בתורה, א"כ לא גרע זה מכל שאר צרכי גופו דאמרינן שאין בזה איסור של ביטול תורה, ואמנם בכל עת שפנוי לו גם בבין הזמנים פשיטא דאסור לו לבטל, אולם עצם ביטול המסגרת אינה בגדר האיסור דביטול תורה, וכמש"נ.

בברכת התורה, צבי בן אברהם

שמעתי מאמור"ר הגאון בעל 'גם אני אודך' שליט"א לתרץ, שהתם החשש מפני 'אשר דיבר פיהם שווא' ולא ישחררו אותו מבית האסורים, ולכן צריך לתפוס מיד < המשך בעמ' 11

מדורים:

2 בדיבוק חברים

2 יש להקשות

3 נופת צופים

4 מגיד דבריו

6 מחמדי התלמוד

22 ויבינו במקרא

24 ברום עולם

המוסף התורני / גליון 302 / פרשת ראה
**לקראת
שבת**
הפסח

תגובות הארות והערות, ניתן לשלוח
לפקס: 077-9219019
או למייל torani@hpeles.com

יש להקשות

בדין המפרנס את בניו ובנותיו הגדולים

לימוד תורה ולהנהיג בדרך ישרה הוי בכלל צדקה, וצ"ב מאי גרעי משאר עניים, שכל הנותן להם צרכם הוי צדקה, וכן הוא פשוט לשון הגמ' בכתובות דף נ' ע"א, אשרי שומרי משפט עושי צדקה בכל עת וכו' זה הזון בניו ובנותיו כשהם גדולים, ומשמע דעצם נתינת מזונותיהם הוי בכלל צדקה, אף אם אינו למטרת לימוד תורה והנהגה בדרך ישרה, וצ"ב.

כתב הרמב"ם (פ"י מהל' מתנות עניים הט"ז) "הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות וכו' הרי זה בכלל הצדקה", וכלשון זה הובא גם בשו"ע יו"ד (סי' רנ"א ס"ג). ומבואר מלשון זו דדוקא כשזון אותם לצורך

לבערה גם אם שם חקוק עליה אין עליו קדושה ויש לבערו.

פן תעלה עולותיך

ברש"י: "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה וגו', אבל אתה מקריב על פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל", וביבמות (צ"ב): "אליו תשמעון, אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצוות שבתורה, כגון אליהו בהר הכרמל, הכל לפי שעה שמע לו, שאני התם דכתיב אליו תשמעון, וליגמר מיניה מיגדר מילתא שאני".

והנה **בתשובות הרדב"ז** (ח"ה סי' פ"ח) כתב בדבר שישינו בשאלה יכולים גם רבנן לעקור דבר שהוא מן התורה, דלא גרע גזרתם והסכמתם של חכמים משאלה של הדייט, וא"כ הא דאליהו בהר הכרמל הוא איסור שחוטא חוץ דישינו בשאלה, ויכולים חכמים לעקור. וא"כ למאי איצטריך גזירת נביא, הא דבר שישינו בשאלה יכולין חכמים לעקור.

ולא תאכל הנפש עם הבשר

בחולין (ק"ב ע"א): "ולא תאכל הנפש עם הבשר, מכאן לאבר מן החי שאינו נוהג אלא בבהמה, חיה ועוף הטהורין". והנה **בע"ז** (כ"ט ע"ב): "אלו דברים של עכו"ם אסורין ואיסורן איסור הנאה וכו', ועורות לבובין". וברע"ב שם: "קורעים הבהמה מחיים כנגד הלב כמין נקב עגול ומוציאין הלב ומקריבין אותו לעבודה זרה". ויל"ע הרי כשמוציאין הלב הרי הוא נאסר מדין אבר מן החי, ואיך חל איסור עבודה זרה על איסור אבר מן החי. אמנם איסור ע"ז הוא איסור מוסיף דאסור גם בהנאה, אך למ"ד דגם באיסור מוסיף אין איסור חל על איסור, איך יחל איסור ע"ז בעורות לבובין.

כי תשמע באחת עריך

בב"ק (פ"ב ע"א): "תניא ירושלים אינה נעשית עור הנדחת דכתיב עריך, וירושלים לא נתחלקה לשבטים" והנה דעת הרמב"ם (ה' רוצח פ"ד ה"ד) דאין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת" והנה בדין עיר הנדחת צריך שיוודחו רוב יושבי העיר, ויל"ע האם הגולים לעיר מקלט הם בכלל יושבי העיר, ויל"ע בהיה כהן גדול זקן בן שמונים דקרוב למיתה הוא, לחד לישנא בגיטין (כת). אי חשיב הגולה למקלט מיושבי

העיר כיון שהוא עומד לצאת מן העיר.

אנשים בני בליעל מקרבך

סיפר הגאון הצדיק רבי בנימין מגדלזון זצ"ל ואב"ד קוממיות: "זכורני שהגאון הגדול מטעפליק זצ"ל אמר לי, אחד מהטעמים שלוחמים נגד הסיודור שהרבנים יהיו תחת הנהלות הרשמיות [הועד הלאומי של הציונים] שתמיד רצה להתגבר היצר הרע על הרבנים, והיו היראים שבעיר עושים רעש, והיה לרבנים חיזוק מזה להתגבר לא להניח שום קלקול, לא כן שאין להם שום השתעבדות אלא להנהלה". וסיפר הרב הגאון ר' מרדכי ויספיש זצ"ל: הגאון הגדול רבי פנחס אפשטיין ראב"ד ירושלים, היה אומר, אברכים השגיחו עלינו שלא נסטה ח"ו מהדרך (שר ההוראה, עמ' רמ"ז). עוד הובא (שם עמ' רמ"ז) על גאב"ד טעפליק זצ"ל: "ובמיוחד סלד רבינו מהגישה הסלחנית והפשרנית שהיתה מצויה אצל ראשי חוג הרבנות כלפי כל פגיעה במסורת היהדות הנאמנה, רבינו ראה בכל האידיאולוגיות השונות שאינן אלא כסות עינים לפשרנות, וע"ז כאב לו מאוד, עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, אם ה' האלוקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו".

לא תיבנה עוד

כתב ה'מנחת חינוך' (מ' תס"ה): "ונראה דעכ"פ הרבה בתים בעינן שיהיה מכונה בשם עיר, אבל אין סברא דבבית אחד או יותר יהיה עובר, כן נראה ורבותינו לא ביארו לנו שיעור הבנין". עוד כתב שם: "אך עכ"פ נראה אם עבר על הלאו ובנה העיר, עכ"פ אסור לישב בה, דמצוה להרסה ולשרפה כדי לקיים והיתה תל עולם". והנה דעת הרמב"ם דלוקין על לאו דלא תבנה. ויל"ע איך היו מתרין בו, דהא בעינן שיבנה עיר, וא"כ הו"ל התראת ספק.

בנה עיר הנידחת בשבת

והנה ה'מנחת חינוך' (מ' רצ"ח) הביא קושיית הגאון רבינו יונתן בעל 'אורים ותומים' שהקשה אהא דתנן במכות (כ"א ע"ב): "יש חורש תלם א' וחייב משום שמונה לאוין, החורש בשור וחמור וכו' וכלאים בכרם ויום טוב", ומקשה שם הגמ': "ולישב נמי זורע ביום טוב", ומתרצת שם הגמ': "אין חילוק מלאכות ביום טוב". והק' הגר"י מאי מקשה דיתחייב

ביום טוב משום זורע, הא מבואר במשנה שם דהיה כלאים בכרם וכלאי הכרם אסור בהנאה, א"כ אינו חייב על זריעה ביום טוב דהוי ליה מקלקל דאוסרו בהנאה וכל המקלקלין פטורין בשבת ויום טוב", וא"כ הבונה עיר הנידחת בשבת, חשיב מקלקל, דעומד להריסה ולשריפה. ולמש"כ המנ"ח דבבית אחד אין עובר, א"כ לא חשיב מקלקל אלא בבונה עיר, וא"כ בנה בית בעיר הנידחת בשבת והתרו בו, ואח"כ נבנו בתים הרבה ונעשית עיר והיא נשרפת, י"ל דלמפרע חשיב מקלקל.

ואת בהמתה לפי חרב

בירושלמי פנהדרין (פ"י ה"ו): "איבעיא ביברים של חיה ועוף ודגים אי בכלל בהמתך. והנה מ"בהמתך" ילפינן משבת דחיה ועוף בכלל, והאם גם דגים בכלל, הדבר תלוי בב' תי' התוס' (ב"ק נה, ד"ה המנהיג).

מעקה בעיר הנדחת

כתב ה'מנחת חינוך' (מצוה תס"ה): "אך עכ"פ נראה אם עבר על הלאו ובנה העיר, עכ"פ אסור לישב בה, דמצוה להרסה ולשרפה כדי לקיים והיתה תל עולם". והנה יל"ע בזה, עיר הנדחת אי חייב במעקה ואם לא עשה מעקה אי עבר על לאו דלא תשים דמים בביתך, אי אמרינן כיון דמצוה להרסו ולשרפו לא עבר אלאו.

כי פתוח תפתח את ידך

ב'דובב מישרים' (ח"ד סי' קמ"ב) הביא מירושלמי (פ"ה דשקלים ה"ד) דאין לחלק צדקה בלילה, והק' מסנהדרין (ל"ה ע"א) דא"ר אלעזר אמר רבי יצחק כל תענית שמלינין בו את הצדקה כאילו שופך דמים וכו', וברש"י: "רגילין היו בלילי תעניות לעשות צדקה, והיו עיני העניים נשואות לכך, ואם ילינו נמצאו עניים רעבים שנשענו על כך", משמע שהיו רגילין לעשות צדקה בלילה, עכ"ד. והנה **בב"ב** (י' ע"א): "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי", וברמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"י ה"ט): "גדולי החכמים היו נותנין פרוטה לעני קודם כל תפילה ואח"כ מתפללים, שנאמר אני בצדק אחזה פניך", משמע דגם קודם תפילת ערבית היו נותנים צדקה.

מגיד דבריו

הגאון הצדיק רבי משה דוד ליפקוביץ שליט"א
משגיח ישיבת 'באר יעקב' ומראשי ישיבת 'בית דוד'

"פחדו אל ה' ואל טובו"

"הנה הימים הנחמדים ימי האלול מתקרבים ובאים, מי יתן שיהיה בידינו להשיגם ולעשות אותם ימי רחמים שהכל תלוי ביד האדם" (מין המשגיח זללה"ה, אור יחזקאל מכתב מ')

וחורבן הבית, אבל מ"מ הוא מגלה לנו את אהבתו אלינו כאב אל בנו שהוא רוצה בו וחפץ בטובתו, שמיד אחר חורבן הבית מגיע ימי שבעה דנחמתא בכדי לחזק אצלנו את האמונה שהקב"ה רוצה הכל לטובתנו.

ישנם כאלו שהיום לא מדברים בנוסח הזה, אבל בזמן לימודנו ביישיבה מו"ר מרן המשגיח זללה"ה היה מטיל פחד איום ונורא, וכן מו"ר מרן רה"י הגרא"מ שך זצוקל"ה שאחר פטירתו של מרן המשגיח זללה"ה היה אומר את השיחות בדרך ניגון ובדמעות, היום בזמננו לא מרבים בזה הנוסח, אבל אם אנחנו נחזק את עצמנו באהבתו יתברך, ונראה כמה הוא חפץ בנו כאב אל בנו, שהוא אבא הטוב שלנו והוא מחפש להוסיף אהבה על אהבתו, וכי יש לנו ציור מה שזה, וכזכור שאאמרו"ר זללה"ה היה מרבה לדבר בדברי החיי אדם הנזכרים.

לפי"ז נראה לבאר הא דאיתא בהושע (ג, ה) "ופחדו אל ד' ואל טובו באחרית הימים", וביאר המצודת דוד 'אז יפחדו את ה' ואת טובו, ר"ל לא יחטאו עוד כי יפחדו את ד' שלא יסיר את שכנתו מביניהם, ויפחדו את טובו שלא יאבדו השפעת טובתו ודוגמתו ופחדו ורגזו על כל הטובה', היינו שבאחרית הימים יהיה פחד מהקב"ה מכח שרואים גודל הטבת הקב"ה עם עמו, וע"כ מפחדים שלא נפסיד ח"ו את ההטבה שהקב"ה רוצה להיטיב אתנו.

על זה הדרך נראה דבחודש אלול אינו פחד גרידא, אלא הפחד יסודי מאהבה והשתוקקות לקירבת אלוקים, שלא להפסיד את הזמן הנשגב, ולזכות לשוב אליו בתשובה שלמה ולסלק מעלינו כל פגמי נפשנו.

וכידוע מה שהמשיל הבית הלוי (פר' בראשית) לאדם שהולך על גשר צר ונפל ולבסוף הוא נתפס על חבל חברו, ויש לו פחד שיתנתק החבל ואף שיודע שהמחזיק את החבל מיטיב אתו ואף שהוא מפחד מ"מ הוא ענין פחד הנובע מהטבה, שמ"מ הוא חושש שהוא יעזוב אותו.

גילו ברעדה

ולפי"ז נראה לבאר הא דאיתא בברכות (דף ל ע"ב) 'מאי גילו ברעדה, א"ר אדא בר מתנא אמר רבה במקום גילה שם תהא רעדה'. וביאר רבינו יונה (ברכות ריש פ"ה) 'ופשטיה דקרא כך הוא עבדו את ד' ביראה ובאותה היראה וברעדה תגילו בה, שאע"פ אצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפוכו, שבשעה שהאדם

שיקול עוונות במאזני צדק, וזהו קודם אבינו ואחר כך מלכנו - והכל לטובתנו'.

היינו שקודם חודש תשרי שהוא מזל מאזניים המורה על ענין המשפט, קדם לו חודש אלול שהוא מזל בתולה, וכמבואר ברמב"ן (שער הגמול ראש השנה) שחודש אלול הוא מזל בתולה להורות על אהבת הקב"ה לכנסת ישראל ובחר להם החודש הזה להכין לבם לאביהם שבשמים ולהוסיף אהבה על אהבתם בהתקרבם אליו ית', היינו שקודם בחינת אבינו שהוא חודש אלול, ולאחר מכן זוכים לבחינת מלכנו.

וכן הראה אהבתו בזה שגילה לנו מתי הוא מועד יום הדין בכדי שנוכל להכין את עצמנו ליום הדין, והכל הוא מכח החביבות של הקב"ה לכנסת ישראל שרוצה בקיומה, והטיב ונתן לנו ימי רצון מלבד החביבות, כמבואר בחיי אדם (הל' ראש השנה) שכתב 'שמאהבת הקב"ה את עמו ישראל הרבה להיטיב אותנו, וצינו לשוב לפניו בכל עת שנחטא, ואף שהתשובה יפה בכל עת, מ"מ חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר, שמקובל תשובתנו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת נבחרנו לעם, ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה, והם ימי רצון, וחייב כל אדם עכ"פ להכין את עצמו ליום שיכנס למשפט לפני ד' ברה"ל יום קודם בתשובה ובתפילה ויתן אל ליבו רק עבודת ד'".

מבואר מכל זה שעם החרדה והאימה מחמת פחד הדין טמונים שמחה וחביבות, שאין בשום זמן אלא בחודש אלול, שאלו ימי רצון ורחמים שהוסיף אהבה על אהבתו להורות שהוא אבינו ואנו בניו.

אין לנו אלא הארת פניך

וזה תשוקתנו וחפצנו לשוב אליו ולהתקרב ככן אצל אביו, כפי שכתב בשערי תשובה (שער הראשון אות מב) 'שתאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפץ בהם, ורצונו החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות וכו' ואמרו רבותינו ז"ל (מדרש תהילים מזמור פ) אין לנו אלא הארת פניך והוא ענין הרצון'.

לפי"ז נראה לבאר ענין שבעה דנחמתא שאחר ג' דפרענותא שהוא ימי חורבן הבית וגלות וצרות כלל ישראל, שיסודם הוא מעשיית החטא, קוראים לאחר מכן שבעה דנחמתא, ר"ל שהקב"ה נתן לנו פורענות

כל איש אחזתו פלצות מקול הקורא אלול

ביסוד עבודת האדם בחודש הקדוש אלול, קבלנו מרבנותינו רבי ישראל סלנט זללה"ה ותלמידו רבי איצ'לה פטרבוגר זללה"ה כפי הנראה שני מהלכים בדרכי העבודה.

הנה כתב רבי ישראל (אור ישראל יד) 'מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזתו פלצות מקול הקורא אלול החרדה, הלזו נשאה פריה להתקרב לעבודתו יתברך שמו איש לפי ערכו, היינו שהזכרת שם אלול הכניסה פחד ומורא לליבם של אנשים, והיו בפחד מחרדת ואימת הדין, ועל זו נעשתה פריה לעבודתו יתברך, (וכידוע מה שסיפר הגה"צ רבי שלום שברדון זצוק"ל שאמו היתה אומרת לו שלומ'קה תדע לך שאפילו הדגים שבים רועדים בחודש אלול). היינו שיסוד העבודה באלול הוא על ידי היראה והחרדה מהמשפט, שעל ידה מתעורר בליבות כלל ישראל קירבת ד' יראת שמים ויראת חטא.

אולם תלמידו רבי איצ'לה בלזר זללה"ה לימד את העם באופן אחר עבודת האלול, שיסוד העבודה הוא בחלק אהבת הקב"ה את עמו ישראל, שנתן להם מתנה טובה חודש האלול, שעל ידה אנו שבים אליו להתקרב ולעבודו בלבב שלם בלא עוונות וחטאים, כפי שמזכיר מרן המשגיח זללה"ה היה פותח את זמן אלול במעשה הנורא על רבי איצ'לה שבזמן שהגיע שבת מברכים חודש אלול פתח את הארון הקודש ואמר 'רבותנו של עולם אנחנו מודים לך ומקבלים עלינו את חודש אלול באהבה וברצון' וגעה בבכי, וכל הקהל אחריו געו בבכי, ומבואר שיסוד העבודה היא על דרך אהבה ושמחה בהגיע החודש הקדוש.

חודש החביבות

נראה לבאר שבאמת אלו דרכי עבודת ה' מיראה ומאהבה ענין אחד הם, ר"ל שעל ידי האהבה מגיע לדרגת היראה, וכפי המבואר בכתבי הסבא מקלם שכתב (מכתב א) 'והנה הימים ממשמשים ובאים, ואעפ"כ קדם לנו "חודש החביבות", חודש הרצון אלול הקדוש, להורות כי הוא אבינו ורוצה שיתרצו בניו לפניו, כמשפט אב לבן, שכוספו חזק שבנו ימצא חן בעיניו להוסיף אהבה על אהבתו, ואעפ"כ מלכנו, ומדקדק מאוד ואינו מוותר, ולכן אח"כ מזל מאזניים להורות על

מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקב"ה איננו כן, אדרבה כשאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו ישמח ויגיל באותה יראה מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצות ושש ונעלם בקיומם, שיודע כי שכרו אתו ופעולתו לפניו, ועל שמחה כזו תמצא שאמר "עבדו את ד' ביראה" ובפסוק אחר כתיב "עבדו את ה' בשמחה", ר"ל תעבדו את ה' ביראה ובאותו היראה תשמחו ותגילו בה, ואע"פ ששמחה אחרת אסורה, שמחה זו מותרת ומחוייבת, כענין שנאמר "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוֹקֶיךָ בשמחה ובטוב לבב".

ומבואר דיסוד היראה והשמחה הוא מחיוב העבודה והמצוה, שעל ידי שירא מפניו יתברך, ישמח ויגיל באותה יראה מפני שעל ידה מתעורר לקיים מצות בוראו שיודע כי שכרו אתו ופעולתו לפניו.

וראה מה שכתב החרדים (בהקדמה) לבאר מה טעם קרא שם ספרו 'חרדים', כי לכך נתן לנו יתברך התורה בסיני באש וברעש ברתת ובזיע באימה ובריאה, לזכרון לנו שנעסוק בתורה ובמצוותיה עד עולם באימה ובריאה ברתת ובזיע, והוא דכתיב (ישעיה סו, ה) "שמעו דבר ד' החרדים אל דברו", ר"ל שיסוד קיום המצוות נעשה על ידי חרדה של שמחה והתקשרות לתורה שמשותקת להשיגה ולקנותה בעיונה ובעמקותה.

ונראה שזה יסוד העבודה בחודש הקדוש אלול, שאדם צריך שיאחזו פלצות יראה ואימה, מ"מ מכח זו

היראה בא לו השמחה והחרדה שהגיע המתנה הנפלאה, שהקב"ה נותן לנו את הימים החביבים והנחמדים שהם סגולה לקירבת אלוֹקים וזמן יותר להתקרב להקב"ה שהם ימי רצון כמבואר בחיי אדם לעיל, וכל אחד לפי ערכו וכפי השקעתו כך הוא זוכה לגילו ברעדה.

עלה אלוֹקים בתרועה

איתא בטור (או"ח סי' תקפא) 'תניא בפרקי דרבי אליעזר בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה עלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר "עלה אלוֹקים בתרועה", ולכן התקינו חכמינו ז"ל שיהיו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר "אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו", וכדי לערבב השטן'.

והקשה הב"י (שם) 'איכא למידק שהרי כבר הביא ראה משופר שתקעו במדבר, ולמה ליה לאיתויי ראה מקרא אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, וכתב ליישב משום דאיכא למידחי דאע"פ שעל ידי שופר נמנעו ישראל במדבר מלחטוא אינו מפני שהשופר

קובץ "רצוף אהבה"

שיחות דעת ומוסר ברוממות הזמנים המקודשים, בענייני עבודת חודש אלול וראש השנה

בנצ' האור יחזקאל' וצוקל'ה"ה הסכים למסור שיחות מוסר לחנך התלמידים בהשקפה יסודית של יראת שמים מהרה"ה. וכבר נודע בין התלמידים כי באשר היו חביבים על מורנו הגרמ"י זצ"ל דברי מרן בעל ה'אור יחזקאל זיע"א, היה נוהג בימי בחרותו של בנו - רבינו המשגיח שליט"א - לקבוע עמו זמן אחר סעודת ליל שבת קודש שיחזור

כפניו על דברי רבו מרן המשגיח זיע"א מאשר מסר בימי השבוע".

יחד עם זאת, מציינים העורכים, "בנימת ונעימת שיחות רבינו המשגיח שליט"א שומעים אנו את נימי לב ישראל אביו הגדול, מרן ראש הישיבה זיע"א, אשר פסוקים ומאמרי חז"ל המדברים באהבת ד' לעמו ישראל מילאו כל ישותו וטוהר לבו עד כדי דמעות של רגשות אהבה להבוחר בעמו ישראל באהבה. ואם הדברים אמורים כלפי השיחות של כל ימות השנה על אחת כו"כ נשמעים המה בשיחות חודש החביב אלול העטוף בידידות של אני לדודי ודודי לי, לצד היראה העוטפת את כל היקום והמתבקשת בימים אלו מפני הדר גאון עוזו כי בא לשפוט את הארץ, 'מלך במשפט יעמיד ארץ', 'כי גדול יום ד' ונורא הוא ומי יכילנו'. דווקא אז זוכים להרגיש 'ממך אליך אברח', 'שמחתי מתוך יראתי' ורוח עוז של 'גילו ברעדה' נושבת במאמרים אלו".

לא נותר אלא לברך קמי הגה"צ שליט"א, שיפוצו מעינותיו חוצה ונוכה לראות במהרה בהמשך הופעת השיחות והמאמרים לתועלת הלומדים והמבקשים.

בשמחה גלויה התקבלה השבוע הידיעה בהיכלי התורה והישיבות על הופעת הקובץ הראשון מסדרת "רצוף אהבה", מאוצרות המשגיח הגאון הצדיק רבי משה דוד ליפקוביץ שליט"א.

הקובץ נערך בטוב טעם ודעת, ע"י חבר תלמידים מקשיבים, מתוך סרטי הקלטה משיחות שנאמרו בזמני אלול וימים הנוראים בהיכלי הישיבות, בישיבת 'באר יעקב', בישיבת 'אוצרות התורה' בב"ב, ובמקומות תורה נוספים.

בהקדמתם מציינים העורכים למהות ושם המקבץ "רצוף אהבה": "רגיל רבינו המשגיח שליט"א להביא את לשון הרמב"ם (פ"ד מיוס"ה"ת ה"ב) והאיך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובראויו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך אלא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול... וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות". רבינו המשגיח שליט"א בהיותו תלמיד הדבוק ברבו הגדול מרן המשגיח בעל ה'אור יחזקאל' זיע"א, דולה ומשקה ממשנת חייו של עמוד האמונה והיראה עבד ד', ויסודות שמועתו שזורים בכל דבריו, כפי שהוגד לנו וביותר על ידי אביו מרן ראש הישיבה בעל ה'מנחת יהודה' זיע"א, ואף ציין זאת בא' ממכתביו למען הישיבה 'משכנות התורה', וכה דבריו שם: "היות והישיבה עמוק בליבי השתדלתי שתלמיד מובהק למרן הגה"צ

מיוחד לכך דהוא הדין אם היו מעבירין כרוז היו נמנעים על ידו מלחטוא, לכך הביא מאם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, דמשמע שקול השופר גורם להחריד האדם מפחד ד' ומהדר גאונו, ועוד תירץ דמשופר המדבר לא למדנו אלא שעל ידו נמנעו מלחטוא, אבל עדיין אנו צריכין ללמוד שעל ידי קול השופר אדם מתעורר לשוב בתשובה, ולכך הביא קרא אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו.

וביאר המהר"ל שהשטן החשיך את העולם והכריז שמשה מת ואף שזה הטיה של דמיון מ"מ כיון שזה הטיה כל כך חזקה עד כדי שהיו צריכים שופר בכדי שלא יטעו אחר הע"י, ובזה השופר כתיב שהקב"ה נתעלה באותו שופר. וכפי שביאר הנפש החיים הא דכתיב "תנו עוז לאלוֹקים" ר"ל שכלל ישראל כביכול נותנים יותר עוז וגבורה להנהגתו יתברך, והנהגתו יתברך הוא כמנהג המקבלים, שהקב"ה רוצה להיטיב אלא זה תלוי בנו, ובזה שכלל ישראל תוקעים בשופר בכדי שלא יטעו אחר ע"י בזה הם מראים שיש יראת שמים ובזה המעשה שכלל ישראל עושה בכדי שלא יכשלו הקב"ה כביכול נתעלה. ומבואר דבשביל להתעורר בתשובה וכן בשביל לא לחטוא צריך שהאדם יהא חרד וירא, ולא סגי בידיעה בעלמא, וזה מה שכתב רבי ישראל שהחרדה עשתה פריה לעבודתו יתברך.

איתא בגמ' ר"ה (דף יח ע"ב) 'כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון הכא תרגימו כבני אמרנא, ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון, רב יהודה אמר שמואל כחיילות של דוד, אמר רבב"ח וכולן נסקרין בסקירה אחת'.

וביאר בכוכבי אור (סי' ד' סי' נח) שחודש אלול מלבד מה שיסוד החודש הוא זמן מסוגל לקירבת ה' אני לדודי ודודי לי, יש אף ענין ההכנה לקראת יום הדין ע"כ מי שמכין עצמו בתחילת אלול זוכה להכנס לדין קודם, כמבואר בגמ' מלך והעם מי נכנס קודם וכו'. וכן יש עוד אופן שהוא כבני אמרנא, מי שמרובה יותר במצוות ובמעשים טובים, וע"כ כל מי ששוקד על התורה ברצינות בהתמדה וברציפות בלא ביטול הזמן, על ידי כך זוכה להכנס לדין קודם, כמעשר בהמה שהבהמה המרובה בכוח נכנסת קודם, ה"נ בריבוי מעשים טובים הוא סיבה וזכות להכניס לדין קודם.

ממילא מוטל עלינו בחודש אלול להרבות בתורה בכל החודש, וע"כ משכימים באמירת הסליחות ואף אם משכימים בזמן מועט מ"מ הוא שובר מחומרות עצמו ומשתוקק לקרבת השי"ת.

כתב רבי ישראל (מכתב ז) 'שכל הדברים שבעולם מורכבים המה ביציאתם לאור מסיבה ומסובב, כגון השגת התבואה מהשדה היא מסובבת, מסיבות רבות הקודמת לה זריעה חרישה וכו', ומה תהא סיבה הראשונה שיתעורר האדם לפקח על מעשיו, ולהתבונן במוסר בחודש אלול, הלא אין חפץ טבעי לזה כמו בעניני הארצי - רבותינו הקדמונים חרדו על הדבר סמכו על פרקי דרבי אליעזר והתקינו לתקוע בשופר באלול, והיא היתה הסיבה הראשונה לעורר האדם משנתו ומהבלי טרדותיו לפקח על מעשיו, כמאמר הכתוב אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו'.

וכמבואר בר"מ (הל' תשובה פ"ג ה"ד) וז"ל "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו < המשך בעמ' 24

”שִׁבְתִּי בְּבֵית ד’ כָּל יְמֵי חַיֵּי”

אל הישיבה

ערב פתיחת זמן אלול הבעל"ט בהיכלי הישיבות ובימים בהם מקיימים עמלי התורה את הצו 'הוי גולה למקום תורה' ומרחיקים מביתם אל עבר בית חייהם - הישיבות הקדושות, אלומות אור לדמותם של כמה מגדולי התורה בדור האחרון, על דרכם בגיל צעיר להיכלי הישיבות ועל אהבת התורה שבערה בקרבם מקטנותם

זאב פלדמן

הגדולה באונגוואר אליה עבר ללמוד ועל סדרי הלימוד הייחודיים בה: "משם חזרתי ולמדתי בישיבה הגדולה והמפורסמת אונגוואר, אצל הגאון רבי יוסף אלימלך כהנא הי"ד. היתה זו ישיבה גדולה בעלת קרוב לשלוש מאות בחורים והיתה זו לשם דבר בזמן הזה. למדו בעיון ובזריזות, לדוגמא בשבוע אחד למדו לערך שישה דפים בגמרא ותוספות, והיה נחלק דף וחצי בסוגיא ובעיון גמור, שני דפים לערך בגפ"ת שיעור פשוט, שני דפים גמרא בלי התוספות לבקיאות הנקרא 'נעבען שיעור', חוץ מזה עוד למדו שולחן ערוך, וחומש רש"י, והכל עברו עליהם מבחנים בשקלא וטריא בעל פה".

"סדר הלימודים" המשיך רבי מנשה לתאר, "החל בשעה חמש בבוקר עד שעה תשע בלילה, בכל יום. בשבת גם כן היה שיעור מיד לאחר התפילה שהתפללו בישיבה בשעה שבע, והיתה התמדה ושקידה רבה בתורת ד'. גם שם לא המשכתי זמן רב, כי המצב של המלחמה הלך והתגבר ולא היה באפשרות להמשיך בישיבה, התחלתי ללמוד בעצמי ולנצל כל מה שאפשר וכל זמן ללימוד התורה..."

הגאון הגדול רבי נתן גשטמנר זצ"ל, בעל 'להורות נתן', שח אף הוא בערוב ימיו על ימי נעוריו בהיכלי הישיבות בהונגריה וגלותו למקום תורה: "בהיותי ילד קטן, נשלחתי ללמוד בישיבה בבודפשט אצל הג"ר בנימין ברגר זצ"ל. זו היתה ישיבה קטנה שבה למדו כחמישה עשר ילדים ונערים, ובהיותי צעיר לימים, הופקד עלי בחור מבוגר שילמד אותי כיצד ללמוד. בהיותי כבן תשע עברתי לפאפא ללמוד שם בישיבה אצל הגאון בעל 'ויגד יעקב' זצ"ל, ובהמשך אצל בנו בעל 'ויחי יוסף' זצ"ל. למרות שהייתי צעיר בהרבה מבני הישיבה, שהיו כבני חמש עשרה שנה, עם זאת

באחד מספריו תיאר הגאון הגדול רבי מנשה קליין זצ"ל, בעל 'משנה הלכות', את הדרך בה גלה למקום תורה עוד טרם הגיעו למצוות: "בהיותי קטן ורך בשנים לפני 'בר מצוה', נשלחתי ללמוד בישיבה קטנה בראדוונאקא אצל תלמיד חכם מובהק, הגר"י פריעדמן, הנקרא 'דיין מדאבראני', ושם אכלתי אצל בעלי בתים 'טעג' וישנתי בבית המדרש על שק מלא קש. הוצרכתי להחזיק את עצמי, כי העניות גברה. לאחר ה'בר מצוה' מלכות הונגריה התפשטה ולקחו חלקים מאוקראינה ובתוכם עיר אונגוואר. ברחנו ללמוד בכפר בענצדיקאוויטץ אצל אב"ד הג"ר ישראל מנחם אלטר חיים הופמאן הי"ד, ובאו לשם לערך שלושים וחמש בחורים, והיה המצב קשה מאוד שלא היה שם כמעט מה לאכול ולא מקום ללמוד רק חדר גדול בלי חימום... למדתי אז בחורף בקור חזק מאוד רוב יום ולילה, ישבנו עם המעיל העליון עלינו וגם לא היה אור חשמלי אלא נר עם נפט ובכל לילה למדתי עד שעה אחת אחר חצות לילה ובבוקר בשעה ארבע וחצי כבר קמתי..."

בהמשך דבריו סיפר על הישיבה

אורח לימודם של בני עדות המזרח כאופן תלמודם של בני ירושלים, אולם התורה הקדושה בעצמה היא אשר איחדה אותם - 'תורה אחת יהיה לכם', בהיותה לחם חוקם ומשוש ליבם כל ימיהם. הם המה שמקטנותם יצאו לבגר וגלו למקום תורה, לעת זקנותם הכריזה עליהם תורתם למרחוק, וזכו בני הדור האחרון להנות מזיו אורם ולהסתופף בצילם.

תורה בהונגריה

"מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם". אף ממרחבי הונגריה וגלילותיה, לא פסקה ישיבה, כאשר הנודעת שבהן הינה ישיבתו של מרנא ה'חתם סופר' זיע"א. בכל עיר, פלך ואזור נוסדה ישיבה קדושה, אליה התקבצו בני הנעורים ושקדו על תלמודם.

לפנינו עדותם של שנים מגדולי התורה בדור האחרון, אשר זכו בימי נעוריהם לגלות מבית הוריהם לעבר מקום תורה - היכלי הישיבות בהונגריה.

הם ניצבו בפנינת הרחוב ולא ידעו את נפשם. ליבו של האב פעם בעוז ובהתרגשות מרובה ועיניה של האם החלו לזלוג דמעות של אושר. 'זמן' חדש נפתח היום בהיכלי התורה ובנם יקירם פוסע צעד אחר צעד אל עבר בית חייו. הגעגועים והכמיהות נמסות למול הייעוד: 'דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול'. הידיעה כי דרכו של הבן סלולה היא בצעידתו אל הישיבה, מעמעמת את התחושות הגאות. שם, בעזר ממעל ומתוך שימוש חכמים, דיבוק חברים ועמל עצמי, ימשיך האילן צעיר השנים לצמוח ולשגשג במעלה דרך בית ד'.

ואף ליבו של הנער, בן הישיבה, הלם בעוז. הן היום הזה נפתחים שוב שערי רחמים, עם שובם של רבבות-רבבות בני התורה להיכלי הישיבות בארץ ובגולה. הפרידה מן הבית אל הישיבה, אל העיר האחרת ופעמים אף אל הארץ האחרת, הרי הם כציווי של מקום 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך'. שם, ביני עמודי דגירסא, הרחק מן הבית החמים ובניתוק משאונו של עולם, ישקיע את כל הוויתו בעמלה של תורה וימשיך להניח אריח על גבי לבינה בבנינו הרוחני, לתפארת בית ישראל.

בעמדנו בפתחו של 'זמן אלול' ובפתיחתה של שנת הלימודים הבעל"ט, יצאנו בעקבות דרכם של כמה מבני הישיבות בדור העבר אשר גלו אל היכלי התורה והישיבות ובהם עלו ונתעלו במעלותיה של תורה עד אשר יצא שמם וטיבם למרחוק. בארצות שונות חיו הם ובהיכלי הישיבות השונים זה מזה עסקו בתורה. לא הרי דרך תלמודה של הונגריה כצורת לימודה של ליטא ולא הרי

בפלטרין של מלך

ומלובלין לירושלים עיר הקודש. כמאה שנה שכנה לה ישיבת 'עץ חיים' במרכז פלטרין של מלך, כשבין כתליה עלו ונתגדלו גדולי תורה מופלגים אשר האירו תבל ומלואה באור תורתם ויראתם.

אחד המיוחד מבין לומדי ישיבת 'עץ חיים', היה הגאון הגדול רבי ישראל יעקב פיישר זצ"ל, אשר מילדותו ממש השקיע עצמו באהלה של תורה. בעודו צעיר לימים, נכנס בשערי 'עץ חיים' ועלה במעלותיו - בתחילה בתלמוד תורה ובישיבה לצעירים, כאשר אל הישיבה הגדולה הגיע ותלמודו בידו, אחר שמילא כרסו ברוב חלקי הש"ס.

סדרי הלימוד בישיבת 'עץ חיים' של אותם ימים, החלו בישיבה לצעירים בשם 'עיסור רבנים', אשר התייחדו בסדרי לימוד מופלאים, אודותם שח הגאון רבי נטע פריינד זצ"ל: "בסדר הראשון, סדר העיון, למדו במשך השנה מסכת שלמה מתחילתה ועד סופה, דף אחר דף, ואילו בסדר שני, מאחר הצהרים ועד הלילה, למדו הבחורים ממסכתות הש"ס כל אחד כפי כוחו, כאשר בעלי הכשרונות שביניהם הצליחו לסיים סדר שלם מהש"ס במשך שלוש השנים, מהם סדר נשים ומהם סדר נזיקין". לימים הוסיף רבי נטע וסיפר כי רבי ישראל יעקב עלה ונתעלה על כל בני גילו ובאותן שלוש שנות לימוד בישיבה לצעירים, סיים את שני הסדרים - נשים ונזיקין גם יחד, כאשר בשעות 'בין הסדרים' היה רץ לבית הכנסת בשכונת 'בתי ברוידא' וגורס דף אחר דף עד שהשלים מסכת ועוד מסכת. את השיעורים לבני הישיבה מסרו הגאון רבי שמואל גדליה ניימן זצ"ל, בעל 'גידולי שמואל', לבני 'המחלקה הראשונה', כפי שהיה מכונה שיעור א'; הגאון רבי מרדכי דוד לוי זצ"ל, בעל 'דרכי דוד', לבני 'המחלקה השניה' והגאון רבי ישעיה וינוגרד זצ"ל, בעל 'שערי זיו' לבני 'המחלקה השלישית'. לאחר סיום שלוש שנות לימוד אלו, עלו התלמידים לישיבה הגדולה בראשות מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל ויתר ראשי ורבני הישיבה.

תיכף עם היכנסו של הנער ישראל יעקב לישיבה הגדולה, הוכר כאחד מהמצוינים שבה היושב על מקומו בבית המדרש ועוסק בתורה ללא הפוגה, וכך תיאר בערגה אחד מידידיו הגדולים את ימי נעוריו של רבי ישראל

סוד אינו מאבד טיפה. תושבי העיר השתבחו לפני רבי מאיר בדמותו של הנער השקדן והיללוהו עד מאוד. רבי מאיר אשר תר וחיפש אחר בחורים מצוינים שיפארו את בית מדרשו, חשק בנפשו לצרף את בן העליה כתלמיד מן המניין בישיבתו. ואכן, נתרצה הנער, שמואל שמו, לקיים בנפשו 'הוי גולה למקום תורה', עזב את מולדתו ובית אביו שבוניה ועקר ללובלין, לשקוד על דלתי תורה ועבודה בהיכל הישיבה שיצא שמה לשם ולתהילה.

כאשר בא הנער לפני רבני ועדת הקבלה של הישיבה, אליהם נשלח על ידי רבי מאיר שפירא, נוכחו הרבנים כי גילו צעיר מגילם של יתר בני הישיבה, ולפיכך דחוהו ואמרו לו שישב לישיבה בעוד שנים מספר...

פנה אפוא הנער המופלג לבית מדרש סמוך והחל לשקוד על תלמודו בהתמדה מופלאה. לפתע נכנס אל המקום רבי מאיר שפירא ושאלו מדוע יושב כאן והוגה בתורה. השיב לו הנער שלא התקבל לישיבה ולפיכך מנצל הוא את הזמן עד שעת בואה של הרכבת שתשיב אותו לבית הוריו שבוניה. רבי מאיר התפעל עד מאוד מהתמדתו המופלאה ומניצול הזמן המיוחד, ועל אתר אמר לו: "בוא איתי, תכנס לישיבה לניסיון לשלושה חודשים..." שלושה ירחים אלו, הפכו לארבע שנים תמימות והעניקו לישיבת חכמי לובלין את בחיר תלמידיה ופאר פרי גידוליה - הגאון האדיר רבי שמואל ואזנר זצ"ל, אשר מאז בואו בשערי הישיבה בשנת תרצ"א, ועד עזיבתו בשלהי חורף תרצ"ד - שקיע עצמו בעמלה של תורה, כאשר יומם ולילה שם הגיונו בה בלא הפוגה כלל. תחת אחד השיחים, סיפר לימים הגר"ש זצ"ל: "פעם ישבתי יחד עם ידידי תלמיד הישיבה רבי אברהם מליה כץ זצ"ל על אחד הספסלים שהוצבו תחת צל ענפי העצים ולמדנו יחדיו זמן ממושך. בתוך כך עבר לידינו רבינו רבי מאיר שפירא ובשמעו את קול לימודו אמר בחיך מאיר פנים: 'אפילו העצים כבר קלטו את דברי התורה שהנכם חוזרים עליהם שוב ושוב...'".

מסופר כי בתענית אסתר של אחת השנים, לאחר תפילת שחרית התיישב הנער שמואל על מקומו בהיכל הישיבה ללמוד מסכת מגילה. לאחר זמן מה הבחין לתמהונו כי בעלי הבתים תושבי העיר לובלין, מגיעים אף הם להיכל הישיבה. הדבר היה לפלא בעיניו והוא לא הבין מה מעשיהם בהיכל הישיבה בשעה כה מוקדמת, הן רק עתה סיימו להתפלל שחרית. עד מהרה התברר הדבר כי שקיעותו בלימוד היתה כה רבה, עד שלא חש שהשעות נקפו והגיע כבר

ב'בעזנא'. בצהריים היו מבשלים אוכל קבוע מידי יום. יום אחד מרק שעועית ותפוחי אדמה, והיום שלאחריו מרק תפוחי אדמה ושעועית לאכילה וחזור חלילה. בערב שוב חולקה חתיכת לחם קצובה וקטנה, יחד עם מרק שעועית, ומארוחה זו החזיקו מעמד עד הבוקר שלמחרת."

"להקים עולה של תורה"

ומישיבות הונגריה - אל פולין. ישיבות רבות שכנו בפולין, הן בורשה רבתי והן בשאר הערים, אולם דומה שהנודעת בהן הינה ישיבת 'חכמי לובלין', מיסודו של הגאון הנודע רבי מאיר שפירא זצ"ל.

"נושאים אנו מבטינו אל ימי קדם", כתב רבי מאיר שפירא בהסכם החתימה עם בעלי הקרקע עליה הוקמה ישיבת חכמי לובלין, "אל תקופת הזהב שבה חי ועד ארבע ארצות ונתקיימה אז כפה ישיבת תבל ששימשה למרכז התורה בפולין המדינה, וגם ממנה יצאה תורה והוראה לכל בית ישראל, ונועדנו כיום להקים עולה של תורה ונקרא שוב לתחייה, ישיבת תבל על שם ישיבת חכמי לובלין וזכרונם לברכה, ולשם זה החלטנו להעמיד בנין גדול ורחב ידיים שיכיל גם חדרי לימוד, גם חדרי מלון, באופן שחמש מאות תלמידים מחונני כשרון יהיו מטופלים כל צרכם בחומר וברוח".

רבות טרח רבי מאיר בעבור הקמת הישיבה, כאשר סובב בכל פוזרות העולם היהודי בארה"ב ובאירופה והלהיב המונים למען הרעיון הנשגב של הקמת ישיבה קדושה אשר תרומם ותגביה את קרנם של בני התורה ותגאל אותם מדלותם ויסורי הרעב אשר היו מנת חלקם מימים ימימה.

בעת נדודיו ברחבי העולם היהודי קודם הקמת ישיבתו וכן לאחריה, הגיע רבי מאיר גם לעיר הבירה וינה שבאוסטריה. באחד מביקוריו בווינה הגיע לאוזניו שמו של בן העיר, אשר נודע כבר אז בקרב התושבים כעילוי מופלג, נער השקדן על תלמודו ובור

כשבוע קודם הבחינות העונתיות, למדו אותי את הנצרך לבחינה, וכך הצלחתי בס"ד בבחינות ונכנסתי לישיבה.

הלימוד בישיבות הונגריה באותם ימים היה בלימוד שבועי של שני דפים בעיון ושני דפים בבקאות - שני הדפים בעיון, כללו גמרא, רש"י ותוספות. לא חידשו חידושים רבים אלא בעיקר עמלו בהבנת הגפ"ת. כל שבוע התקיימו בחינות על הנלמד, כאשר ראשי הישיבה לא שמו דגש על החידושים אלא בעיקר על הבנת הגפ"ת. בסדר שני למדו כל שבוע שני דפים בקיאות, וקראו לכך 'שיעור טפל' שהיה זה סדר טפל יותר, בו למדו יותר להרחיב הידיעות בלימוד הגמרא. על לימוד זה לא התקיימו שיעורים, אבל התקיימה על כך בחינה בכל שבוע.

כן למדו בכל חורף וקיץ סוגיות מיוחדות, עליהם קובצו דברי הראשונים, הר"ף והרמב"ם, הר"ן והרא"ש ועוד, עד להלכה, כאשר הקיפו את הסוגיא מכל צדדיה ולמדוה מראשיתה ועד תומה. כמו כן חלק מסדר הלימוד היה שולחן ערוך או"ח עם מגן אברהם, כאשר הבחורים המבוגרים יותר למדו אף שו"ע יורה דעה הלכות איסור והיתור. בכל מוצאי שבת היה סדר מיוחד ללימוד חומש ורש"י, ואף על כך התקיים מבחן על ידי ראש הישיבה, כאשר הבחורים עברו לפניו וכל אחד מהם נשאל שאלה אחת על חומש ורש"י.

רבי נתן הוסיף לספר על התנאים הגשמיים שהיו מנת חלקם בשנות לימודם בישיבה: "הבחורים אכלו, בדרך כלל, ב'טעגערס' (- אכילת 'ימים' אצל בעלי-בתים). בכל יום אכלו אצל ה'בעלי בתים' ששמחו לסייע לבני הישיבה. מלבד זאת היה 'בעזנא', שהיה חדר אוכל קטן בישיבה ומי שרצה להשתמש בו, נאלץ לשלם סכום כסף הגון להנהלת הישיבה. גם שם נתנו אוכל במשורה, בבוקר קיבלו כ-250 גרם לחם שחור. זאת קיבל רק מי שהתפלל בישיבה תפילת שחרית. אחר התפילה, קיבלו הבחורים שהשתתפו בה, כרטיס מיוחד עמו היה ניגש לקבל את ארוחת הבוקר

בן ישיבה!

בן ישיבה...

מה פשרו של כינוי מיוחד זה? מהו 'בן' הישיבה? כה ביאר מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל (פחד יצחק, אגרות וכתבים ע"ד) באוזני בני ישיבה: "בודאי יודעים אתם על אודות רבי חיים מאלאז'ין. בשעה שהוא יסד את ישיבת ואלאז'ין, הכניס שינוי ביטוי ביחס לחיי הישיבה. הוא היה מרחק את הביטוי 'תלמידי הישיבה' ובמקומו היה משתמש בביטוי 'בני הישיבה'. מה לחצו לשנות את הביטוי המורגל, ולהחליפו בביטוי מחודש?

הרבה פעמים נזכר בגמרא על תנאים שפגשו נער צעיר, ואחרי שיחה קצרה עם הנער הצעיר, הכריזו 'מובטחני שזה יהיה מורה הוראה בישראל'. לפני זמן קצר נזדמן לי מאורע כזה. והנני מוצא לנכון לחזור בפניכם על אמרה אחת ששמעתי מ'מתיבתא אינגעל'. שאלתי אותו, הנה יש לך רבי שאתה לומד אצלו גמרא, ולהבדיל בין קודש לחול, יש לך מורה שאתה לומד אצלו (לימודי חול), האם היחס שלך שווה הוא לשניהם או שמרגיש אתה הבדל ביחסך להם? ואם הנך מרגיש שינוי, בבקשה להגדיר אותו לי".

"הוא חשב איזה רגעים, ולבסוף השמיע הסברה מזהירה: היחס שלי אל המורה של לימודי חול, הוא דומה למי שמקבל מזון מידו של מבשל המזון. ולעומת זה יחסי אל ה'רבי' דומה למי שמקבל מזון ממינקת שלו. המינקת מזינה את הילד בתמצית חייה, ואילו המבשל נותן דבר הבא לגמרי מן החוץ. ואין כאן אלא מין עזרה מכנית להכשיר את המזון. אחרי ששמעתי משפט זה מה'מתיבתא אינגעל', הכרזתי עליו: מובטחני שיהיה מורה הוראה בישראל.

זה היה הלחץ שגרם לרבי חיים להחליף את הביטוי 'תלמידי הישיבה' בביטוי 'בני הישיבה'. כלומר, אין הישיבה מקום הכנת מזונות, אלא מקום יניקת מזונות..."

דומה כי ניתן להוסיף אריח על גבי לבנת ה'פחד יצחק' - "הטובה הרוחנית ויצירת נפשנו שנוצרונו בישיבה, היא הטובה הכי גדולה ויקרה שזכינו לה בחיינו", כתב מרן הגר"י סרנא זצ"ל לחניכיו ישיבתו חברון 'כנסת ישראל'. לאמור - בישיבה לא רק לומדים ועוסקים בתורה, לא רק מתפללים כהלכה, לא רק מתפללים בדיבור חברים, לא רק מתחממים ביראה טהורה, אלא נוצרים, נולדים, נבראים! 'נוצרונו בישיבה'!

הישיבה הינה בית היוצר לרוחו ונשמתו של כל צורב צעיר ובין כתליה נולד ונברא. על ספסלי הישיבה נרקמת אישיותו, בין קירות בית המדרש מתהוות דמותו ובתוככי חדרי האוכל והפנימיה נבנית קומתו. אכן, כל בחור ובחור, בן הוא לישיבת-מולדתו, ומשכך נאה לו שמו ותפארתו - 'בן ישיבה'.

יעקב בישיבת 'עץ חיים': "מה רב היה כוחו בתורה בישיבה גדולה, כאן כבר טייל במרחבי הש"ס כבתוך שלו, כאחד מגאוני הדור. הוא רכש בקיאות רבה בתורה ובמכמניה, היו שואלים אותו בכל מקום וידע להשיב כראוי", עוד הוסיף רבי נטע וציין כי גם בין קבוצת בני העליה המיוחדים שב'עץ חיים' כדוגמת הגאונים הגדולים רבי חיים ברים, רבי סנדר פריינד, רבי יהודה שפירא, רבי יעקב ויינר זצ"ל ועוד, אשר היו מופלגים בתורה ממש, בלטה דמותו של הנער ישראל יעקב, אשר שקידתו והתמדתו היו לאות ולמופת אף לבני גילו.

באותה עת סערה ירושלים לנוכח רוח הלאומיות אשר שטפה את יושבי הארץ בכלל ואת בני הנעורים בפרט, עד שרבים וטובים מהם נפלו שדודים לרגלי תנועות המחתרות וארגוני ההגנה השונים, יצאו לתרבות רעה ונסחפו לחיי החילוניות. רבי ישראל יעקב היה מאותם יחידי סגולה אשר הטמין עצמו בירכתי בית המדרש ושקד על תלמודו ללא הרף. באחד מאותם ימים נשאל רבי ישראל יעקב על ידי חבריו: 'האם לא מעניינים אותך תהפוכות עולם המתרחשות לנגד עינינו?', והוא השיב באחת: 'התחייבתי לגמור סדר קדשים בזמן הנוכחי, מהיכן אקח זמן לעניינים אחרים?!' וצלל שוב לעומקה של סוגיא...

ולשישיבה נוספת השוכנת בירושלים מזה קרוב למאה שנה. "כמה וכמה עלי להודות לך' יתברך על אשר זיכני לבוא בחצרות בית ד' מנעורי בישיבתנו הקדושה והרוממה ישיבת 'פורת יוסף'", כתב הגאון הגדול רבי יהודה צדקה זצ"ל, לימים ראש ישיבת 'פורת יוסף' בעצמו, בהקדמתו לספרו 'קול יהודה'.

היה זה בשנת תרפ"ג, שנה לאחר ייסודה של ישיבת 'פורת יוסף' בירושלים. ברחובות העיר העתיקה, צעד נער צעיר לימים. בהגיעו להיכלה, נכנס בפני רבני הישיבה החדשה וביקש להימנות על תלמידיה. בשמעו מפי רעיו, כי הנער הצעיר הינו נכד אחותו של ריש גלותא דבבל, ה'בן איש חי' זצ"ל, קם ראש הישיבה הגאון רבי שלמה לניאדו זצ"ל ממקומו לכבודו ופתח עמו בשיחה בדברי תורה. בראותו כי הנער יהודה מפליא בדיעותיו ובהבנתו, התבטא רבי שלמה כי עתיד הוא להיות גדול בישראל, ועל אתר קיבלו לחבורת לומדי הישיבה.

תיכף עם היכנסו בין כתליה של 'פורת יוסף', התייחדה דמותו של רבי יהודה, מבין כלל בני הישיבה, בשקדנותו העצומה ובהתמדתו

הרב צבי בן אברהם

מחמדי התלמוד

ידיעות, השוואות וצייונים, על דרך מסורת הש"ס, גליון הש"ס ועוד אחרונים

להגברת חשקת ושמחת התורה, לעורר זכרון הלומדים ולהעצים הבקאות במרחבי ים התלמוד

"נביא או חולם חלום" (י"ג ב')

סז) היכן מצינו מי שאמר שאינו נביא ולא בן נביא?

"עשר תעשר" עשר בשביל שתתעשר (י"ד כ"ב, שבת ק"ט, תענית ט).

סח) היכן הוזכרו עוד דברים הגורמים לעשירות?

סט) על מה כתוב ש'יצאה בטהרה'?

ע) היכן מצאנו שעצם מציאות הצדיק מגן על דורו?

תשובות בעמ' 23

פניות רעיונות והערות הקוראים תתקבלנה בשמחה בפקס מס' 076-5102244 או למייל: z5102244@gmail.com יפורסם בל"ג

יסורי וזלעפות הרעב ששררו באותם ימים, לא פסק פיו של הנער יהודה מהגיונו בתורה בין כתלי הישיבה. באחד מימות החורף המושלגים, בעוד הרחוב כולו ריק היה מעוברים ושבים, לנוכח הקור העז שחדר לעצמות ומטרות השלג והגשם שהכו בעוז, יצא הנער יהודה מבית הוריו וצעד כברת דרך ארוכה להיכל הישיבה. תיכף עם בואו, נכנס רבו הגאון הגדול רבי עזרא עטיה זצ"ל להיכל הישיבה ואמר לו ברגש רב: 'ראה בני, מה טוב חלקנו שזכינו לבוא אל הישיבה אף ביום חורף שכזה, ומה נעים גורלנו שנלמד תורה על אף הסבל שהיה כרוך בבואנו לכאן. כעת אור התורה יחמם את אברינו הקפואים, ומיד צללו הם לעומקן של סוגיות, כאשר התורה היתה להם למשיבת נפש.

המופלאה. מעת נעוריו ממש, דבק בכל עוז בתורה הקדושה והגה בה בכל עת. עדות על התמדתו המופלגת, נשמעה לימים מפי ידידו הגאון רבי ששון מזרחי זצ"ל. היה זה לאחר הסתלקותו של רבי יהודה. אחד מרבני ישיבת 'פורת יוסף' ביקשו שיתאר מעט מהליכותיו של רבי יהודה, ורבי ששון, אשר למד עמו בחברותא למעלה משלושים שנה, השיב: 'איני יודע לספר מאומה. בכל עשרות השנים שלמדנו, מעולם לא הפסקנו בעת הלימוד לשיחה בטלה, ובכלל כמעט ולא הזדמן לנו אף פעם לדבר דבר מה חוץ מעניני הלימוד בהם עסקנו'.

אף בזמנים הקשים שעברו על עיר הקודש ירושלים, כמו עת רעידת האדמה בחודש תמוז תרפ"ז, או בעת

‘חסיד רבי שריה הסופר לא הניח כלום מתורת משה לשמרה’

ארבע אמות של הלכה

עיקר עולמו של רבי שריה לא היה אלא בארבע אמות של הלכה; שם בנה את היכלו, שם כונן למשפט כסאו • וינשא ד' את כסאו, וארבע אמות אלו נתפשטו ונתרחבו לעשרות חיבורים, משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד • נכדו הרה"ג ר' חיים מרדכי דבליצקי שליט"א, מו"ץ בבית ההוראה של הגרש"א שטרן, משרטט קוים לדרכו ושיטתו של הגרש"ד בהלכה ובהוראה המשתקפים מחיבוריו ההלכתיים • זקניך ויאמרו לך

בהם בירר דינים אלו המיוסדים על ברכי חז"ל במסכתות קטנות ובשאר מקומות שאין יד אדם ממששת בהן; קונטרס הידורי תפילין, בו העלה בסגנון אמיץ וקצר אופן עשיית תפילין בהידור ובשלימות (וכמדומה שכמה נקודות שהזכיר שם היה הוא זצ"ל מהראשונים שעמדו עליהם והיום נקבעו כדבר פשוט); תיקון תפילה ומאתך תהיילתי - דיוקים בתפילות החול והמועדים; והוא באחד - בירור דין הארכת הדל"ת שבאחד שבקריאת שמע, וכמה עמל רבינו לקיים הדין בשלימותו אע"פ שנשכח אצל רוב הלומדים בימינו בשל שינוי המבטא; מפיך יתברכון - בירור מצוות נשיאת כפים; אם למקרא - דיוקים ודקדוקים לבעלי קריאה בדברים שהטעות מצויה בהם; חיבור מיוחד על ההפטרות - כידוע היה רבינו יחיד במקצוע זה, המצריך ידיעה רבה גם במנהגי הקהילות להשתלשלותן, ופרסם ע"כ כו"כ מאמרים חשובים; וכל זה לצד ספריו על המועדים, מהם: קיצורי הלכות מועדים בהם אחז בסגנון צח ובהיר הלכות ומנהגי מועדי ד', פורים המשולש, בו לא הניח דבר קטן או גדול מהלכות סבוכות אלו שלא ביררם עד תכליתם ועוד. ולא יהיה הדבר שלם אם לא נזכיר את פרסומו הראשון, הוא קונטרס תיקון חצות שהו"ל בשנת תשי"ח, בו פרסם את אמירת תקו"ח הנזכר בשו"ע בין יראי ד' וחושבי שמו.

“סדר היום” לפי השקפתו של רבינו כולל הלכות שקיומם נשכח לגמרי מחמת כמה טעמים, כגון ספרו פלגי מים על הלכות תענית גשמים, בו

שלדעתו כן הוא הסדר הנכון והראוי אף למי שתורתו אומנתו. אף לימוד המשנה ברורה לכל חלקיו, נתעלה אצלו משאר לימודיו, שהיה שונה אותו פעמים רבות מספור, ופעם בשנת תשכ"ד, סח לחד ממקורביו שעד עתה סיים המ"ב כשלושים ושמונה פעמים. בלא ספק היה זה פרי יראתו הקודמת, וזהירותו עד הקצה משגת תלמוד.

אכן עיקר כוחו וגבורתו של רבינו היה בכל ההלכות הנוגעות לסדר יומו של איש הישראלי, מלידתו ועד אחרית ימיו, מקומו ועד עלותו על יצועו, ימי החול לכל חלקיהם, והמצוות התמידיות הנוהגים בהם, ומועדי ד' לכל פרטיהם, והמצוות המיוחדים להם. להם נתן עיקר חילו ומרצו, עד שהקדיש חיבורים רבו מספור לעניינם, מהם שבירר בהם הדינים בשלימותם, משורש הדין בדברי חז"ל והראשונים ועד חילוק המנהגים שנפלו בהם. ומהם שהקדיש לבירור פרטים עמומים, דינים שנתעלם חובתם, או חקרי הלכות מחודשות שלא שערום קודמיו. ורבים הם החיבורים שהניח אחריו ברכה וטרם באו בדפוס.

והרי דוגמא לדבר ממכלול חיבוריו המקיפים סדר היום כולו: זמני היום - לסוגיא זו ייחד רבינו שני חיבורים, 'לפני שמש' על זמני היום, ו'זמנים לפועלים' על זמני היום לדחוקים בזמנם, וכמובן שלצד זה ראוי לזכור גודל עמלו להעמיד זמן תפילת ותיקין על דיוקה, מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות, לעמוד על זמנה הנכון, וכן לפרסם גודל מעלתה בכל מקום ודבריו עשו פרות ופירי פירות; קונטרס 'דיני מרחץ ודרך ארץ',

אליהו ראם ראב"ד בירושלים, הגרי"ג הורביץ ר"י מא"ש, הג"ר שמעון אמוראי מלפנים הרב דקונטופ מח"ס נחלת שמעון והג"ר חזקיהו שבתי ראב"ד המערבים בירושלים. כמו"כ בבחורות קיבל תורה מפי הג"ר יוסף צבי הלוי ראב"ד יפו ורב ביהכנ"ס הגר"א, ומעורר חכמים לומדי ישיבת כנסת הרבנים בבהכנ"ס הגר"א מיסודו של אביו הנכבד ר' בצלאל יעקב ז"ל.

סדר וחק לימודו של רבינו גם הוא יש בו לשקף את דרכי פסיקתו. מלבד לימודו בנושאים בהם עסק וליבן, היו לו קביעות בכל חלקי התורה. מדי שנה היה מקבל על עצמו סדרי לימוד חדשים, ומשנה לשנה היה משנה את לימודיו, אך ככלל סדר יומו הקיף כל חלקי התורה נגלה ונסתר: לימוד נ"ך ומשניות כסדר, ש"ס וטוב"ב בשלימות, (ויש מהשנים שחזר גם על דברי הרי"ף כמנהג בית מדרשו של רבינו הגר"א), שו"ע ונו"כ, כתבי האריז"ל ורש"ש, משנ"ב, ח"ח ושמירת הלשון ועוד בספרי מוסר (ונזכיר מעט מספרי המוסר שהיו חביבים עליו, אותם שאינם מצויים כ"כ בבית המדרש: ראש וראשון חמדת ימים בו היה אדוק, ומרגלא בפומיה בשם ג"א זצ"ל שאין לתאר המועדים מבלעדי ספר קדוש זה; שער המלך; "המוסרי", לר"מ ב"ר שמואל; מזכה הרבים וחשבון פרטי המצוות לרצ"ה גולדמן מיחידי בית ק-ל; התרגשות הלב לרצ"מ שפירא מח"ס ציצית הקודש, קיום התורה לר"י דידובסקי ועוד).

וראוי לציין שאחרי כל זה, לא הניח סדר לימוד המכונה "חק לישראל" מיסודו של רבינו האריז"ל,

יש האשכולות, שהכל בו, היה רבינו. כשם שבעבודתו התאחדו כל חלקי העבודה ויחד יהיו תמים, כן דרכו בלימוד ובהוראה, שלא הזניח שום חלק מחלקי הלימוד והעיון, והם כולם משתקפים בכתיבותיו המרובות. במקו"א (יראו עינינו ס' ה) פלטה קולמוסו ביטוי נדיר על עושר כתיבותיו. במענה לשואל אחד, שתשובתו נתאחזה, ביקש רבינו לפייסו וכך כתב לו: "...כי אני בעל מאה מלאכות בבת אחת ואתו הסליחה רבה...". וכיון שכך, כאשר אנו מבקשים לעמוד על סגנונו וכוחו המיוחד בפסיקת ההלכה לא נוכל לומר דבר שלם מבלי שנסקור את כל ספריו וחיבוריו הרבים, למן הספרים בהם חשף ידו בבירור הדינים מתוך סוגיות הש"ס ודברי הראשונים, דרך ספרים שתוכנם חקרי וחילוקי דינים מחודשים, ועד ספרי הקיצורים בהם העלה בלשון צח ובהיר הלכה למעשה. זו מן המלאכות היותר קשות וסבוכות. ואחרי כל זה ננסה להראות איזה פנים לדרכו ההלכתית של רבינו, ואם לא יושלמו הדברים, יהיה בהם משום התחלה לבאים אחרינו.

רבינו שאחז בפלך השתיקה, מיעט לדבר על שנות חורפו. ולפיכך אין בידנו אלא ידיעות קצרות וקטועות על תחילת דרכו של רבינו והחכמים ביניהם כסתו הייתה מוטלת: בין כתביו נמצאו - (וראה תצלומיהם בהמשך גליון זכרון זה) - היתר הוראה שקיבל בשנת תשי"י, בהיותו בן עשרים וחמש מהגאונים: הג"ר י"מ חרל"פ, הג"ר

ומחודשים שלא עמדו עליהם קודמיו ורבים הם הנידונים הנזכרים בספרי אחרוני זמנינו, שהמקור הראשון להם הוא בספר זה השלחן. (כך למשל, נידון אחיזת השופר בשעת ברכה, טבילת אריזות מאכלים, בירורו המפורסם על נשיא"כ בתענית במנחה גדולה). ולכן לא יפלא שחיבור זה שנכתב על ידו בהיותו כבן שלושים ושנים בלבד נזכר לא מעט בספרי הלכה שהופיעו אחריו.

בחיבוריו 'פורים משולש', 'שובע שמחות' על הלכות שבע ברכות, נראה כוחו בעריכת הדין לכל פרטיו ופרטי פרטיו, והכרעתו בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים. דוגמא נאה לסגולתו להעלות כל מקרה ומקרה ולגזור דינו, הוא חקירתו בדין אבלות בפורים המשולש, שאלה ששיגר לחכמי ירושת"ו, ומתוך מכתביהם שבאו בספרו הנזכר נראה שהמה ראו כן תמהו, שלא עלה על דעתם לברר ענין זה, אף שהם בני הכרך והוא בן העיר.

ובכלל יש לומר שכוחו של רבינו היה בעירנותו הגדולה בכל רגע ורגע להשלים חובתו באופן המעולה ביותר וכך היה מוחו הוגה תדיר בדברי תורה, לא יעף ולא ייגע. ואופיינים דברי הגאון בעל צי"א ח"ח סי' לג, המשיב לרבינו על ספיקו שמא לא יצא יד"ח קריעה על אביו לכל השיטות משום שלא קרע נגד כל העם, ואילו מהש"ס דקדק רבינו שיש לקרוע נגד כולם, והגאון צי"א משיבו: והאמת אגיד לכת"ר כי עם קריאה ראשונה בדבריו אלה עמדתי נדהם מדבריו נפלאים אלה, והיה נראה לי לכאורה כי צדק בראיתו זאת, והשתתפתי בצערו הרוחני הרב לפן ואולי לא יצא יד"ח קריעה, ועכ"פ אליבא דהאורי"ו, וגם הרי יוצא מזה הלכה מחודשת וכו' ועל כזה לא מצינו לשום אחד שמדקדק להצריך בכזאת וכו', ברם בעיון נוסף נלפענ"ד להניח את דעתו האנינה ולומר לו שבאופן שנהג יצא בודאי יד"ח הקריעה, אליבא דכו"ע, וכו'. עכ"ל.

בחיבוריו הקיצורים כקיצור הלכות מועדים על חלקיו וכו"ב, ביקש רבינו לתת הלכה ברורה בסגנון קצר ובהיר. וכך בכל מקום שמצא לפניו הלכות סדורות בספרי ההלכה שלפנו הביאם בקיצור, ולא ביקש לציין למקור הדבר בכדי להתפאר כדרך כמה מחברים, שכל הלכה פשוטה מטריחים על המעיין לשלשלה מדברי התלמוד. ובמקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו שלא בוש לציין לספרי מחברים צעירים ממנו כל שמצא שם הרצאת הדין באופן מדויק ונכון.

פוסקים מפורסמים, אסור להכריע שלא כזה ושלא כזה ובפרט נגד המ"ב שדבריו כתורה מלשכת הגזית. אבל שיטת הגר"א היא לא כן אלא במקום שמתברר איזה דבר בסברא ישרה ונכונה אפשר לנקוט כן להלכה אף שהוא נגד מרבית הפוסקים. ע"כ.

חיבורי רבינו, כשם שהם מגוונים בנושאים, הרי הם מגוונים בסגנונם: עיון ובקאות, חקרי דין מחודשים, קיצורי הלכות ובירורי דינים, הכרעות בין הפוסקים ואיסוף שיטות. ורק בסקירת כולם כאחד עולה מכלול שיטתו.

כך למשל כוח עיונו ואופן לימודו סוגיות הש"ס ודברי הראשונים, אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא עד להכרעת הדין, מתגלה בספרו 'זכרון בצלאל' על שו"ע יו"ד סי' ש"מ הלכות קריעה. וכמה אופייני לרבינו שביקש את השלימות בכל דרכיו, שכשהגיע לסעיף העוסק בדיני מגדף, שהוא סוגיא שלימה בש"ס אך הנו"כ והאחרונים כמעט לא עסקו בה, חשף את זורעו וביררה מהחל עד כלה כשהוא מעלה דינים מחודשים לא שערם קודמיו (והם נקבעו ע"ש באנצ"ת ערך מגדף).

בספריו 'זה השלחן' על שלושת חלקיו, העלה חילוקי דינים חדשים

בראשונים, שלא לברך עד כעבור ע' אמה מהבית האחרון, ומחמת דקדוק זה עוברים על דעת ראשונים הנ"ל, כי ע"פ רוב א"א לדעת בדיוק היכן הבית האחרון. וז"ל רבינו שם: ודבר זה הוא טעות גדול לעבור על דעת ראשונים כדי לקיים דקדוק של האחרונים, ונובע בעיקר מפני שלא לומדים כל דבר הנוגע למעשה במקורות. ע"כ.

ועם שכבוד רבותינו האחרונים היה נר לרגלו (צא ולמד מה שדבר ברתת בסו"ס 'חק יהו"א ומבטליו', נגד מלעיג אחד שלגלג על מה שכתב במקו"א בשם 'חכמי אלג'יר', משום שלא ידע שעליהם נמנו רבותינו הריב"ש הרשב"ץ והרשב"ש עד הרב מטה יהודה ועוד), ומ"מ לא מנע עצמו להכריע ביניהם ביד חזקה, ואף במח' בענין ברכות שבהרבה מקומות נקטינן סב"ל, (עי' בספריו 'קיצור הלכות מועדים' שגם נשים ששכחו יעו"י בברכה"מ של יו"ט חוזרות).

כיוצא בדבר לא נמנע מלהכריע כדעת יחיד במקום שנראו דבריו בעיניו אף כנגד אחרונים מפורסמים. וכך כתב לאחד מפוסקי הזמן שליט"א שהשיג על איזה פסק שלו: ומה שכת"ר העיר לי שהיה צריך לכתוב כפי להקת פוסקים זאת או אחרת, ולא להכריע כדעת יחיד, אני מבין את כת"ר שהולך כפי השיטה המקובלת בחלק גדול של רבנים שאסור להמרות דעת

בירר הלכות אלו לפרטיהן, כביכול היו הלכות דבר יום ביומו ואף הלכות שבנ"א משתמטים לעיין בהם, והם הלכות אבילות, להלכות אלו הקדיש כמה חיבורים, מהם זכרון בצלאל שני חלקים, וכן מתי מלחמה ועוד. בהלכות אלו היה ככה"נ חד בדרא, בידיעתם על בוריים, למן בירור סוגיות חז"ל ראשונים וגם אחרונים, ועד ליישומם הלכה למעשה בכל המציאות הכי רחוקות ובלתי מצויות.

הלכות שלא דיברו בהם הפוסקים, ולא הרחיבו בפרטיהם, ירד רבינו לחצבם ממקורם, וכך בחיבורו פלגי מים הנזכר, או בהלכות בית המרחץ שדקדק במסכתות קטנות ומילי דאגדתא, וגם בחיבורו על תפילין חצב הלכות ממסכת תפילין ומן הש"ס עצמו.

אכן בשאר ההלכות, אף שהיה סדר לימודו בבירור ההלכה משורש הדבר בש"ס ובראשונים, והיה מברר אף אותם שיטות שאינם להלכה, (דוגמא לדבר בספרו זכרון בצלאל בו לא הניח שיטה משיטות הראשונים שלא דקדק בה), מ"מ לדינא לא היה מוציא הדין אלא מתוך טור ב"י שו"ע ונו"כ ועמם ודברי רבותינו האחרונים למדינותיהם, שדבריהם היו רגילים על לשונו, והיה יודע לשוקלם ולהעריכם. (ונזכיר מעט מהספרים החביבים עליו בהלכות או"ח, אותם שאינם מצויים כ"כ אצל לומדי זמננו: בית עובד ובית מנוחה לרי"ש אשכנזי; בני ציון לרב"צ לכטמאן מביירות; מקראי קודש על קרה"ת לרצ"ה גרודזנסקי; מעורר ישנים לר"מ ממעזריטש ועוד). וכך כותב רבינו בתשובה אחת (נדפסה בקונ' יראו עינינו סי' ה') וז"ל: ואילו היתה נתונה לנו רשות להכריע בין רבותינו הראשונים ז"ל, הייתי מרשה לעצמי להכריע כהר"י מיגאש שלדידיה אין שום קושיא בכל הגמרא משא"כ לרש"י ור"ח וכו', עיי"ש. אכן גם כשהזכיר רבינו דברי האחרונים, לעולם לא היה כמאסף השיטות בעלמא, אלא סובר את סברתם, ממשמש בהם למצוא בהם טעם, וכך היה מסדרם לפני הלומד.

ועכ"ז, היה מעורר תדיר שצריך לדעת הדין להשתלשלותו ממקורו, שבלא זה פעמים הרבה חורצים דין מעוקל ומעוות, ודוגמא לדבר נמצא בקונ' 'תפילת הדרך' שחיבר (ס"ה הערה טו), שם האריך שלדעת הרבה ראשונים, לאחר שעבר פרסה מהעיר אינו יכול לומר תפלה"ד, ורבים מדקדקים מאד בחומרת האחרונים (הובאה במ"ב סק"ט) שלא נזכרה

פירורים בדרך פסיקתו ומקורותיה

א. נתייחד רבינו באין דומה לו בהיותו יודע לפסוק לכל העדות והחוגים, אשכנזים למדינותיהם (פולין ואשכנז המערבי), ספרדים לארצותיהם, תימנים (בלאדי ושאמי) ועוד. והיטב אמר חכם אחד אשר החזיק במנהגים שלא נהג בהם רבינו ואף התנגד לחידושם באר"י, כי היחיד שניתן לברר אצלו מנהג שהוא מתנגד לו הרי זה רבינו. וככלל היה המנהג יסוד גדול שלא ימוט, ופעמים שאחזו ודבק בו אף נגד שיטות אחרות שרווחו במקומו. כך למשל סיכך סוכתו בפלפונים כמנהג כל רבותיו גדולי ירושלים ודלא כמש"כ בשו"ע סי' תרכ"ט. (וכשאמרו לו על גדול אחד מבני ירושלים שבשנים האחרונות התחלף הסכך שבסוכתו מפלפונים למין אחר, אמר באירוניה, צריך לבדוק אם לא הנכדים החליפו...).

ב. יקר בעיני רבינו כל אות מדברי ראשונים, והיה רגיל להעדיף דבריהם על פני דברי אחרונים, וז"ל בהסכמתו לספר ראב"ן (בהוצאת אבי מורי שליט"א חלק ב): שעל ידי כל זה [הוצאת דברי הראשונים במהדורות חדשות ומדויקות] ניתן לבעלי עוסקי הלכה לקבוע הלכה ברורה דבר ד' לאמיתו, אף במקום שרבותינו האחרונים ז"ל נטו לדרך אחרת מסיבות העלמת לשונות רבותינו הראשונים ז"ל מעיני הבדולח אשר להם... וכל זה בין להקל ובין להחמיר או לפחות לצרף דעות אלו לנידונים אשר דנים עליהם. ואין לך אלא מקומו ושעתו. וכבר נמצא כן בדברי רבותינו

האחרונים המאשרים בהחלט דרך זו, לאן שורת הדין צריכה לנטות בפסקי האחרונים ז"ל שלא נמצאו עולים בד בבד עם דברי הראשונים שנתגלו לאחר זמנם, או כאשר נתגלה הגרסא האמיתית בדברי הראשונים.. ואכמ"ל. ע"כ.

ג. הרגיל בספרי רבינו, יראה שהיה בעל הון עשיר במקורות, ובכל מקום שביקש לבסס דין רופף חיזקו ממקומות רבים ומגוונים, כך דרך משל הוא מאמרו בספרו י"ג מאמרות בו העלה דגם בשבת יש להשכים לוותיקין. ויסד דבריו על מסכת סופרים, תנא דבי אליהו, רש"י במגילה, רמב"ם בהלכות יו"ט ובתשובה, וכמובן אחרונים מכל הדורות מן הרדב"ז ועד מנהג קהילות תימן. ובכלל זה שהיה מסתייע ממקורות שאינן הלכתיים לפי יעודם. והנה כמה דוגמאות לדבר: את הידוע ע"ש הגר"א שיש מצוה באכילת מצה כל שבעה, מצא רבינו סמך ברמב"ם במו"נ (עי' פרק ל"ד); על הידוע בשם הגר"א שלא לאכול ענבים בר"ה, העיר רבינו שמשמואל א' כה יח מוכח שמ"מ צימוקים אכלו... ופעם דיברו עם רבינו על לשון הרע בהרהור, ואמר שהוא מח' חפץ חיים והגר"ז, החפץ חיים הוא בפ"י החפץ חיים על התורה שהוציא הגר"ש גריינימן, והגר"ז נמצא בספר התניא (אגרת הקודש סוף אגרת כב). כך מדרשות הצ"ח הוציא דין לנט"י, ומאגרות הרמב"ם לרעיו למד דינים מחודשים בהלכות אבלות. ועוד הרבה כיו"ב.

ד. מזהירותו היתרה של רבינו, שלא יבוא דבר בגבול חבריו, וכל דבר שקל ומדד במאזני פלס שכר מצוה זו כנגד שלימות מצוה אחרת. כך למשל אף שנהג להחמיר בתקופות מסוימות שחשבן לשעת השמד, לצום בתענית

ציבור מן הערב והוסיף עליהם חמישה עינויים, וכ"ז ע"פ דברי הרמב"ן והגר"א המובאים בשעה"צ סי' תק"נ, מ"מ כשנדחה צום ליום ראשון היה נמנע מזה משום מעלת סעודת מלוה מלכה. והנה דוגמא נאה לשיקול דעתו הרחבה ושימת ליבו על על כל פרט, מתוך רשימת הנהגותיו לליל הסדר: אף שבכל השנה יקבע לעצמו מידה לעשות הכל בעצמו ולא לבקש מאחרים כלום, מ"מ בלילה זה יעשה [עורך הסדר] להפך ויבקש הכל מאחרים, ומ"מ יזהר שלא יכשל בשימוש בכהן ות"ח, ובפרט שלא יכשל בלאו של לא תדרה בו בפרך לדעת הרבינו יונה. ע"כ. ומתוך למתבונן איך נתן מחשבות בעצה לקיים הכל בשלימות.

ה. כדרך רבותינו הפוסקים השתמש רבינו במידי דהלכה גם בדברי המקובלים ודברי הזוה"ק, אך שם דרך ונהג בחכמה שלא יהיו הדברים אלא כתוספת וכהשלמה, ולעולם לא ישתנה הדין הפשוט ע"פ דברי קבלה, ונאים הדברים שבעתיים כשהם יוצאים מפי חכם כמוהו עצום ורב בחכמת הקבלה. והנה הדוגמאות בענין זה רבו מספור, ונציין עתה לדבריו בחיבורו "ארבעה ספרים נפתחים" כנגד המייחסים לאריז"ל שיטה של הדלקת נ"ח בפנים: גם בזמן הזה בא"י צריך להדליק בחוץ כדינא דגמרא ודלא כמי שכתב נגד זה, דדבריו בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קימינ'... ומי שכותב דעפ"י האריז"ל צריכים להדליק בפנים שקר ענה באחיו וממעט כבוד ויקר חכמת הקבלה ונותן חרב וחנית ביד כמה מהנקראים חכמים בעיניהם השונאים חכמה זו תכלית שנאה וממלאים פיהם שחוק עליה, ורחמנא לשיזבן מדעות משובשות כאלו. עוד ראוי להזכיר

הנהגתו בפטירת אביו ר' בצלאל יעקב שהתעסק בלויתו, כדין כיבוד אב ואם ולא חש למנהג המקובלים שלא יילוו את המת יו"ח, אם כי כשנשאל כיצד מבקש שיעשו עמו אחר אריכות ימיו ושנותיו, לא אמר לא הן ולא לאו, ונראה שכל זה הוא פרי מחשבתו הבלתי פוסקת, לשקול בפלס זה מול זה.

ו. ועוד זאת היתה בו ברבינו שנתן דעתו לכל התמורות שלפניו להוציא משפטם לאורה. כך אחרי המלחמה בתשכ"ז הוציא חיבור "אחר כתלנו" על דיני קריעה על העיר ועל המקדש, ואחרי המלחמה בתשל"ד פרסם חיבור "מתי מלחמה" על דיני אבלות שהתעוררו בעקבותיה. משנבנתה שכונת רמות יצא בעצמו לבחון את מיקומה ופרסם חיבור "ירושלים ערים סביב לה" על זמנה בקריאת המגילה. משנסללו כבישי איילון לא חס על זקנתו ונסע לראות ולמדוד את רוחב הכביש ע"מ לבחון אם אחרי זה נחשבת בני ברק סמוכה ליפו וג"ז לענין זמן קריאתה ופרסם חיבור מיוחד הנקרא "אגרתא חדתא". ועוד כיוצא באלה.

אשרי עין ראתה כל אלה, כהן גדול בעבודה תמידית להעלות כל מעשיו ותנועותיו קודש לד'. זכה וזיכה את הרבים בחיבוריו היקרים, ודבריו הם הם זכרוננו, זכרון בספר. ישיחו בו יושבי שער, הם ישראל שיושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, והוגים בחיבוריו לדעת המעשה אשר יעשון והדרך ילכו בה.

התודה והברכה לאחי הרד"ג רבי בצלאל שליט"א על עזרתו בעריכת המאמר

בדיבוק חברים / המשך מעמ' 2

כשרוצים לשחררו פעם ראשונה לתפילה. ועוד תירץ שברור שצריך לתפוס תמיד הזדמנות הראשונה ולא לחכות לפעם אחרת, אולם המנוחה של בין הזמנים, תועיל אחר כך להרבה זמן מאד ללמוד יותר בחשק ובכוחות רעננים ב"ה. שלמה הכהן רבינוביץ, כולל תפארת יונה, ירושלים

מרח' הברכה שמואל' - במכתבו הידוע על פרצות ההשכלה, מובא בסוף מסכת קידושין - מביא את הישנות אליהו' על המשנה שת"ת אין לה שיעור, וביאור דבריו הוא, דהכוונה בכל רגע שיכול הינו מחויב - אך ברגע שאינו יכול, לא שאז הוא מתבטל, אלא אז לא חל עליו כלל חיוב ת"ת [ועפ"ז מסביר דיש ב' חיובים, חיוב ללמוד ק"ש בוקר וערב, שזה חובה בכל מקום, וכל היום זה אם יכול, אך אם אינו

יכול, כגון ואספת דגנך או כל מצוה עוברת שא"א לעשותה ע"י אחרים, אז לא מתחייב]. המבו' בדברי רבי ברוך בער, דחיוב ת"ת אינו כשיש דבר שכביכול דוחה. אך נלענ"ד שבתפילה אינה כן, דתפילה היא חובת גברא, נמצא שגם אם אינו יכול לקיים במנין, מ"מ הוא חייב ואינו בגדר "פטור" אלא בגדר "אנוס". ועפ"ז פשוט דדברי הרדב"ז הם שיש "מצוה הבאה לידך", ואז "אל תחמיצנה", זה רק בתפילה, שזה בא לידך, אך לגבי תלמוד תורה, אי נימא דאינו יכול אין זה כלל בא לידך, ככה"ג לית טעמא דיליה. אך ראיתי בקהלות יעקב (ברכות סי' ה') שכ' דגדר הדבר דאין לו שיעור, היינו שכל דבר כיון שהתורה לא נתנה בזה שיעור, אז הינו כפי יכולתו [וצ"ע לענין פאה האם גדר הדין כן, ועי' שאכן חילקו במשנה התוס' אנשי שם ומשנה ראשונה עיי"ש], ועפ"ז יסד שם זאת אף לענין תפילה [לדעת

הרמב"ם דזה דאורייתא נמצא דאין לזה שיעור] ונמצאו הדברים צ"ב [ואפ"ל דכיון דמדרבנן יש לו שיעור דג' תפילות, ע"ז דיבר הרדב"ז].

שו"ר באור שמח שמביא מדברי שוחר טוב, המבו' בדבריו דאין סיבת הפטור בת"ת כיון שאין לזה שיעור, אלא עי"ש משום מצות תפילין, אך גם לאחמ"כ אפי' לתרץ דלמעשה ת"ת כשיש דחיה, אז פטור לגמרי, אם כק"ה כיון שאין לזה שיעור [וכך הפשטות בברכ"ש], ואם כאור שמח משום מצוות תפילין.

עוד שמעתי ביישוב הקו' ע"ד הפשט, מהא דהנה המהרש"א במקו"א כ' על בין הזמנים "אילו איישר חילי אבטליניה", והנה עי' בנשמת אדם כלל ס"ח סק"א שמבאר במצוה הבאה לידך דלא כהרדב"ז, ונשאר בצ"ע עליו, ומשמע דפליג, א"כ הרדב"ז ס"ל כהמהרש"א, והח"א כשיטה השניה. א. מ. ג. גמליאל

השמש באה ועלטה היה

הנה השמש באה, ועלטה היה, לפיד אש, צדיק הדור, קודש קדשים, מדקדק במצוות ובמנהגי קל, ה"ה הגאון הגדול רבי שריה זי"ע, איננו כי לקח אותו האלוקים.

בחסדו הגדול, זכינו שהופיע לנו אור יקרות, הנסתרות לד' אלוקינו, מציץ מן החרכים, דלה דלה לנו מבארות עמוקים, דברים שנתעלמו מעיני כל חי, שכיסם עתיק יומין. יחיד היה בדורנו הדל בחכמת אלקות, יעלת ח"ן, ונכנס לפרד"ס ויצא בשלום, אמת מה נאדר לראות מראות אלקים, שלשה שעסקו בתורה כאחד בביתו נאוה קודש, ושכינה כנגדם, החסיד הקדוש המנוח דנן, וכ"ק האמרי מנחם מאלכסנדר זצ"ל, והגאון הגדול רב"מ וולפא זצ"ל בעידנא דרעוא דרעוין, איסתלוקתא דתלת צדיקי עלמא, דלית ב' דינין תקיפין, ויחזו את האלקים, כזוהר רקיע מזהירים, בנועם ה' היו מסובין, ולבקר בהיכלו, כתבי איש האלקים עץ החיים הארי החי זי"ע, ותלמידו נאמן ביתו רבינו חיים זי"ע עץ הדעת טוב, ולא זכינו לראות האש שליחכה סביבותיהם, מי חכם ויבן אלה, מי יגלה לנו הרזים, הרי מזמן איש אלקי הלשם זי"ע לא אישתכח כוותי, בקי בחכמת האמת, דהוונהירין ל' שבילי דרקיע כשבילי דמתא, ואין ספק שגם בזמן שרפי מעלה הרמח"ל והגר"א שנגלו להם מגידי אמת ואליהו באחת, ה' מעבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, ושמו מוכיח עליו, "שריה", שהי' ראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שדורנו הדל לא הי' ראוי לכך.

מפגיע אין בעדנו, היה עמוד צלותהון דישאל, ולבי נשבר בקרבי עת נשמע קול ד', ששיבר מחיצות הברזל בינינו לבין אבינו שבשמים בימים הנוראים בהרמת קולו: "המלך" היוצא מפי כה"ג, פה קדוש, סנגורן של ישראל, הס קטיגור וקח סניגור, אין פגע ואין רע. ושיבר עריצים, השטן העולה ויורד, ושוב עולה ויורד לקיים מצות בוראו, להתייצב על ד' המלך המשפט, באמרו "אי מלכא אנא, מאי טעמא לא הוית גבן כולא שתא", וקטרוג זה הרי לא נתפס עליו כלל, כי הרי לא הפריד לרגע את מחשבתו מבורא כל העולמים, כדרגת הצדיקים העומדים לפניו יתברך, כלשון הרמ"א מהמורה בריש השו"ע. גם קיבל עליו בכל ר"ה קבלה

אחת חדשה. זכורני, שלפני כארבעים שנה קיבל על עצמו עול מלכות שמים לקרוא ק"ש גם אחר הנץ החמה כדעת הראשונים ובראשם ר"ת, חוץ מת"ב שכבר יצא יד"ח, ואסור בד"ת. כך הי' עניו ומחבב המצוות.

וכן כל עצמותי יאחזמו רעד בהעלותי על לבי קול בכייתו באהבה רבה ואהבת עולם מעמק הלב ביומא דינא רבא, ובעמדו להתפלל כעיני עבדים אל יד אדוניהם, אין נא אלא לשון בקשה, אל תשב היום בדין, ואל תבוא במשפט עם עבדיך, כי לא יצדק לפניך כל חי.

לא החסיר מימיו תיקון חצות, וכפר אדמתו עמו. מעלה זו מצינו בדורנו, זעיר פה זעיר שם. אף תענית דבור דארבעים ימי רצון מר"ח אלול עד מוצאי יום הקדוש, עדיין מצוי מעט אצל יראי הדין והמשפט, וכן מה שהאיר לארץ ולדרים עליה בקדושת התפילין, "יקר" בעיני ד', כי שם ד' נקרא עליו, ופארו חבוש עליו כל היום, גם זה ישנם בדורנו עוטרי ישראל בתפארתם, שניים מעיר ואחד במשפחה, ישרים בלבותם, ואבוקות בידם ובראשם, ומה שלא החסיר נץ הנראה כל ימיו, אף זה אינו כבד כ"כ לרגיל בדבר, ותלוי בהרגלי השינה של הבריות ובשכיבה וקומה של כל אדם.

מיוחד היה יוצא דופן בדברים קשים שבמקדש, צומות של הימים מר"ח אלול עד יוה"כ, צומות של כל שובבי"ם, צומות של כל ג' השבועות דבין המצרים בימי הקיץ הארוכים, החמים והלוהטים. כמובן, אצלו הי' הצומות מזרוע הקדושה ולא תעניות דסט"א נשיש בהם גם כח גדול לשנות טבע הבריאה, ויותר קל לבצע אותם, כי הסט"א נותן למתענים כחות עליונים, כידוע מהלך בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה, ומעשה דהגר"א יוכיח, ואין כאן המקום להאריך בזה]. ובמסתרים בבתי גוואי חדר לפנים מחדר עשה זאת, שלא ע"מ לקבל שכר, כי מהעוה"ז לא נהנה אפי' באצבע קטנה שלו, ויפה היה לו שעה אחת בעוה"ז יותר מכל חיי העוה"ב, ובמיוחד בצום תעניות ידוע מחז"ל הק' בירושלמי, שפרסומו אינו מצוה אלא עבירה בידו.

ועולה על כולנה שמירת ברית הלשון, שהעיד לי פעם במשיח לפי תומו, שמיום עמדו על דעתו הק',

לא דיבר אפי' אבק לה"ר. מי הי' יכול לעמוד במחיצתו, כמה ישתתפו בישיבתו של הסבא קדישא החפץ חיים נ"ע, מרא דשמעתא, ושומר הפתח יניחם להכנס? וכ"ש עתה שגדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן. מי יתן לנו תמורתו, כי הי' יחיד בדורו, משיירי כנה"ג שתול מדורות קדומים, חבל על דאבדין ולא משתכחין אדם המעלה כמותו.

שמעתי מיבדלחט"א החסיד שבכהונה האדמו"ר מסטריקוב שליט"א, דחז"ל ובראשם רבינו הקדוש התירו לכתוב תורה שבע"פ משום עת לעשות לד', אמנם השאירו מנהגי ישראל במקומם מקרא דשאל אביך ויגדך וזקניך ויאמרו לך, ולכן לא דיברו כלל בתרי תלמודי דבבלי וירושלמי ממנהגים זולת פעמים אחדות ברמזים קלים, זעיר פה זעיר שם, וזו נשתירה לך מפליטת בית סופרינו, תורה שבע"פ, ודברי פי חכם חן. והמנוח הק' דנן היה ראש וראשון בדבר, מעתיק שמועת המנהגים, אל תטוש תורת אמך, מנהגי אשכנז ממדבר קדמות, מהרי"ל, תרומת הדשן ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם ועל כולם מנהגי אדרת אליהו גאון וחסיד מוויילנא, ובראשם הנהגת חכמי ירושלים, עיר האמת הקודש והמקדש. כל שראה מאחורי הפרגוד אצל ש"ב הגאון הגדול בדורו מו"ר המובהק ר' דוד בהר"ן זי"ע, שקיבל מגדולי עיה"ק, שרפי מרום, מאביו הק', וזקנינו קדוש ה' ר"נ משאדיק זי"ע ומהשרף קודש הקדשים רבינו הנורא מהרי"ל מברסק זי"ע ושאר אבירי ואדירי, רבותינו ר' שמואל סלנט, האמרי בינה, הזית רענן ותלמידיהם ענקי הרוח שא"א לעמוד במחיצתן.

עתה לדאבוננו נעקרה דמות תורה שבע"פ ממקומה. הורואה ר' שריה נזכר הלכה ומנהג, וחבל על דאבדין ולא משתכחין בדור ירוד כזה. תמיד חשבתי בהתבונני על עבודתו הקשה והתמימה גם יחד, מתי יגיע מעשה אחד שלי בשלימות לעבודתו הטהורה. ובפרט בצוק העתים הללו היו כל שנותיו ומעשיו שוין לטובה, ולא החסיר מנהג אחד אף קל שבקלים. וכגון ביום תרועה הושיב בעל התקיעה בין סדר לסדר, בין

תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת, ככתוב ברמז במחזורים במלת "שב", לקיים תקיעות דמיושב כדינא דגמרא, שעל ידו מתערבב השטן לבתר הכי בתקיעות של עיקר דמעומד. וכן קודם שמע ישראל דנעילה להכריז לכוון לא לצאת בפסוק זה ק"ש דערבית, ללא ברכות דק"ש, מי חושב ע"ז בדורנו, ומי מקיים זאת בפועל? וכן החזיר עטרה ליושנה, אמירת הסליחות בכל ה' תפילות של יום הקדוש בעצמו של יום, שכל כפרת יוה"כ תלוי בהנך י"ג מדות של רחמים, שאינן חוזרות ריקם, וכן כהנה רבות.

ולבי נשבר בקרבי, חפשו את ירושלים בנרות, גבור כארי, עז כנמר, קל כנשר ורץ כצבי כמותו לעשות רצון אבינו שבשמים, לערוב את השטן והמקטרג, ולהחליש כחו ולהבריחו מבתי בני ישראל. בכל שנה שנה הגיע מלא מצוות כרמון להעלות זכרוננו לטובה, ועל כתפיו חבילות חבילות של תורה ומצוות, עבודה וחסד, ועל כולם עבודתו בימים המקודשים בשנה ובחגי מועדי ישראל, שעבודתו ויגיעתו בימים אלו כחד מקמאי, ע"פ מה שראיתי הנהגתם בספרי קודש, ומדי הסתופפי בחצרות ד' להני קששאי שנשתיירו בדור האחרון, והלכו להם לאנחות.

עד כמה כיבד עמודי התורה אבירי ישראל, מיד בשמעו לאחר תפילת שחרית ביום הששי הידוע, שרבינו הגדול מו"ז נ"ע עלה למתיבתא דרקיע, ונעלה הענן לפנות בקר, מיד חלץ מנעליו, וקיבל עליו תענית, ואמר: אהא בתענית היום, שנסתלק היום גדול הדור.

מגדל עוז שם ד' בו ירוץ צדיק ונשגב, שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה עם אויביכם, אל ירך לבבכם וגו', וכבר אמרו חז"ל על מקרא דשמע ישראל, דאפי' אין אתם קוראים אלא ק"ש פעמים בכל יום, כבר אין אתם נמסרים בידם, ואם כוונת חז"ל על מלחמת הגופים, כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו על שלימות רוח ד', שעל ידי שליפת חרב פיפיות בידם וחמשה חלוקי אבנים של דוד, יש בכחם להכניע את הסט"א. ומי הי' גדול בקרבנו כמותו, כלביא וכארי יתנשא לשלוף חרבו תמידין כסדרן כל יום בזמן קימה ושכיבה. וכן מי יכוון בברכת המינים בעמידה לפני ד',

על אבוד המינים המצירים לישראל, קולו שבר עריצים והכרית את הקוצים מכרם בית ישראל, שמגיע שמו ונקודו עד כתר עליון, ולהיפך קלקולו מעלה אבק ח"ו עד כסא הכבוד, וכמה חסרים לנו בדורנו ענינים אלו על תקונם.

גם הכריע במנהגים, כשלא היו סותרים הדין, ולדוגמא: פסוק העשירי של תורה דשופרות, ביום הכסא, שנחלקו בו גדולי עולם אי חצוצרות הוי כשופר או לא, שסיים בשל תורה פסוק דבלעם, ותרועת מלך בו. וכן ע"מ שהעליתי בדעתי הקטנה אני הצעיר באלפ"י, שראוי לברך קודם של יד דר"ת ברכת אזור ישראל בגבורה וקודם של ראש עוטר ישראל בתפארה, וכן הביא מרן בשו"ע בשם הרא"ש על של ראש למשמש בו, ונודע למשגב ע"פ האילן הגדול, עץ החיים, שזה בגבורה וזה בתפארה וכבשים ללבושך. ולפי"ז יש קצת ריח של ברכת המצוות על ר"ת, אף שביסודם המה ברכת השבח, ובפרט מעת שגילה כתנות עור ואור רבינו הנורא האריז"ל, דתרווייהו אמת, ולאחר ששמע זאת, לא פסיק פומיה מחוכא כל ההוא יומא. ומצינו שהשתמשו הקדמונים בתפילה במקום ברכה, לגבי לשמור חוקיו, שאומרים בבא לציון, ועי' באור"ח תכ"ד ר"ח במ"ב בשם הפמ"ג לחלוץ תפילין קודם לשמור חוקיו, ועי' בשע"צ מהאי דבני מערבא שאמרו בשם ומלכות, [ועי' במ"ב סי' כ"ה ס"ק נ"ט בשם הא"ר, וצ"ע].

סיפר לי נכדו היקר שיחי', שזכה לשימושה של תורה, ויצק מים על ידו תדיר, שביום כ"ה תמוז השנה, כמה ימים לפני הסתלקותו, בכה בדמעות שליש, איך ידליק בשנה הבאה נרות המערכה, כשידיו כבר רוטטות. ואנן מה נעני אבתי, כי הי' אדם גדול מאד ועבד ד', שכל מחשבתו הייתה דבוקה בבורא עולם, ושמח במצוות, וחשב על עשית המצוות הרבה חדשים קודם בואם, [אולי כי נזכר גז"ש כ"ה כ"ה דכסלו, ע"ש לשון חנוכה], ותיק וחסיד, ניצוץ מנשמת רב ברונא בעל הנץ, דלא פסיק חוכא מפומי' כל ההוא יומא, כידוע.

מובא בספרים רבים מדוע אהרן קדוש ד' זכה שיום פטירתו כתוב על ספר תורת משה, הלא דבר הוא. הרי גם אדם יציר כפיו אין רמז כלל מתי נסתלק, ומשה מבחר האנושי לא מצינו על ז' באדר אלא בקבלה של תורה שבע"פ, ולא שבעתי מכל התירוצים שנגעו רק בקצה המזלג בטעם הדבר, וד' עזרני, ומגלגלין זכות ע"י זכאי הצדיק הקדוש דנן,

יותר, דעצם הכניסה לערי מקלט הוי זריחת החמה וכנ"ל, וגם התורה השתמשה בלשון זה, וכמו שאמרו שם עה"פ מזרחה שמש, או הזרח שמש לרוצחים או הזרחת שמש לרוצחים. וממילא כשתמה ישיבתו שם, הוי כשקיעת החמה, דעריב שמשא וטהר יומא ע"י פטירתו של כה"ג כאחת, וזו כוונת לשון רבינו האר"ש נ"ע, שזה "הערב שמש האמיתי", ועמק ההבנה בזה, שבכל הטומאות הזמן בלבד עושה הערב שמש, כי בא השמש, עי' ריש ברכות, ב' ב', וכאן יש הצטרפות של עצם פטירת אדם המעלה בפועל, עם יום זמן פטירתו יחד, ושניהם כחדא מחתא גרמו לטהרה זו מטומאת רציחה, וכדאמרו חז"ל בכ"מ: "כי בא השמש בצהרים", "וזרח השמש ובא השמש", ולשון זה נאמר על כל אדם גדול שנקרא לשיבה של מעלה, והיינו זמן הלידה, וזמן הפטירה, וכ"ה מאמר החכמים בכ"מ: יום שמת רבא נולד רב אשי, וכיוצ"ב על שאר חסידי עליון, וכן לישנא ד"ההוא יומא דנח נפשי", והרי בכל אדם דשכיב, אותו יום עצמו גורם להרבה דינים, כגון: אבלות יום ראשון דאורייתא, יום מיתה ויום קבורה, ופטור ואסור בתפילין, וכן אונן לגבי קדשים ומע"ש.

ולכן כבר מובן היטב מש"כ התורה בדיוק יום פטירת אהרן, הכה"ג ראשון למשוחים בשמן המשחה, שניתן לו כתר כהונה ברית מלח עד עולם ללא תנאי, לפי שבאותו היום, ר"ח אב, שקעה החמה האמתית, וכלשון רבינו המש"ח, ואשווי' דינים לכל ישראל, שחזרו הרוצחים למקומם, ויש להם דם, וטהרה ירדה לעולם ביום מיתתו, ויום גדול הוא מאד מבואר ועד צאתו קדוש לה', שנסתלק בו כהן הראש, עיקרן של ישראל וכפרתו, ובפרט בר"ח זמן כפרה לכל תולדותם, עי' ריש שבועות לענין טומאת מקדש וקדשיו, ומצינו גם על ר"ח אב, שעליו אמרו הפסוק דקרא עלי מועד, ומינה ילפינן דהוי כרגלים, דר"ח נמי איקרי מועד, דתמוז דהאי שתא מלא הוי. ועי' במד"ק כ"ה ב' עה"פ "והבאתי השמש בצהרים ואמר ר"י זה יומו של יאשיהו, ויומו דייקא, דעיקר המיתה וביאת השמש מוסב על כל היום כולו, והבן. ותודה לד'.

וחידוש זה יהי' לזכות הנפטר הגדול דנן, ששימש ראש לכהנים, עמודא צלותיהון דישאל, ומה כאן עמד ושימש אף שם עומד ומשמש. השי"ת יזכנו לתחית המתים מן התורה בנתינת תרומה לאהרן קדוש ד', ועמי' נאמן ביתו, ישני חברון ושאר רועי ישראל, ובראשם אליהו כהן צדק ובן ישי, וצ"ע דנן בתוכם בב"א.

א"י"ש יהודי ברגמן

מהקישא דאהלים לנחלים, כידוע. ולכן יש ללמוד גם טעם נוסף מדוע תלמיד שגלה - מגלין רבו עמו, וכן רב שגלה - מגלין ישיבתו עמו [ועי' בר"ם בהל' רוצח ע"פ פשוטו, דהרי ילפינן לה מוחין להוסיף טהרה על טהרתו, ובפרט שעל התורה נאמר שהיא קולטת ממלאך המות, עיי"ש בענינא דערי מקלט בפ"ב דמכות. ובזה מובן גם למה דוקא ערי הלוויים קולטין, ששם מקום תופשי התורה, יורו משפטיך ליעקב, איני דר אלא במקום תורה. גם ראינו מספר ארבעים סאה שיש למקוה, וזה הרי יסודו מארבעים של תורה, וכנ"ל ארבעים מקבלי התורה, ומשום כן, בצירופה של אש התורה יחד עם עונש דערי מקלט, זרחה השמש עליו, ולבתר הכי השקיעה נעשית ע"י מיתת הכה"ג עמוד התורה והדת, שנטהר לגמרי על ידו מטומאה שאינה ד' לידו, והבן. וכן במש"כ התורה מיד אחר הבדלת עיר מקלט הפסוק: "וזאת התורה אשר שם משה" וגו', להורות טעם גם על קליטת ערי המקלט וכמש"נ, בינה זאת. וזו פרפרת נאה. [ומכבר הימים אמרתי, דפסוק "וזאת התורה" הסמוך להבדלת משה הערים למקלט, בא לבאר מהו חלות ההבדלה שעשה משה, ע"י וזאת התורה, וקריאת שמותי' בה, דאל"כ במה נוצר שם ההבדלה, הרי אינם קולטים בפועל אלא ששתן כאחת, וזה נפלא ואמת]. אמנם אעיקרא דמילתא, במה שנוגע לענינו ליישב הנ"ל, יש להוסיף

שנסתלק במוצאי יום הפטירה דאהרן, [שכבר כ' האבן עזרא, גבי חטא העגל, שכל הצדיקים שהיו ושיהיו לא הגיעו לרגלי פרסת אהרן איש חסידו] ועלה השמימה ההוא יומא, ודבק בקדושתו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום באמת, ולא בדיבורים בלבד. גם הי' לו עובדא דאהרן, שמימי לא ראיתי אותו ברוגז ובכעס, כן לא מצינו בתורה כלל על אהרן קדוש ה' קצפה, וסבר וקיבל הכל באהבה, וידם אהרן נאמר עליו. ועלה ברעיוני דבר נפלא, בהקדם דברי אור המאיר ובא בספרו "משך חכמה", שכ' ע"פ לשון התורה לשון טומאה גם על רציחה, כמפורש בשבועות ח', והישיבה בערי מקלט הוי כעין טהרת המים, וטבילה כזאת מועילה לנפש המת, שאם מת עד שלא גלה, מגלין עצמותיו, וטהרה לגמרי הווי כמו טהרה לתרומה שצריך הערב שמש, כן הכא צריך הערב שמש, וזה מות הכה"ג, שזה הערב שמש האמיתי, ע"כ דברי שפתי כהן ישמרו דעת, כי מלאך ה' הוא. ודברי הכה"ג אלו הביא אאמ"ר הגאון הגדול שליט"א ע"פ דרכו, כשבא השמש בצהרים, והעריב שמשו של רבינו הגדול נ"ע בהספידו באשכבתי, קמי' עמודא דנורא, ערסא דרבי.

ויראה ע"פ יסוד זה דטהרת ערי מקלט הווי כטבילה במקוה, והרי חז"ל הגידו ברוח קדשם, דלעסק התורה יש גם כח של טבילת טהרה לטומאה, דתורת ד' הווי מי הדעת, שמעלה האדם מטומאה לטהרה,

מעשי למלך

לקט הנהגות ועובדות מצדיקי וגדולי ירושלים - מפנסקו של הגר"ש דבליצקי זצ"ל • פרסום ראשון

הרב בצלאל דבליצקי

מי שביקש כל ימיו שלמות בכל דרכיו וענייניו, היתה עינו של זקני הגר"ש פקוחה, וליבו ער לשמוע להבין ולהשכיל מעשי הגדולים והנהגותיהם המתוקנות, ומהם ראה וכן עשה. וכבר הוה מרגלא בפומיה, דברי ה'צידה לדרך' נכד רבינו הרא"ש: "דע כי בזכרון מאמרי החסידים ומעשיהם תשכיל ותשוב ליוצרך".

בין כתביו אשר הניח אחריו ברכה, נמצא פנקס מימי חורפו ובו העלה על הכתב לקט עובדות יקרות, רובם מגדולי ירושלים. וכבר נודע שהוא הקדוש, אורה של ירושלים צדיקה וחכמיה זרוע על כל מעשיו והליכותיו. וכן קרא עליו ההוא ספדנא, כי במותו של זה דאשתייר משפירי דירושלים, נטל עמו כל מחמדיה אשר היו לה מימי קדם, והלך לו.

לצד רבים מהנהגות, רשם הס"ק רגשי קודש אשר המו לו, והתעוררות שבאה לו לתיקון המעשים מתוך אותם עובדות. אכן רוב ככל ההנהגות כולן, הרי הם אספקלריא המאירה של כותבם. שלא היה כסופר בלבד, אלא ראה מעשה ועשה הלכה, מילא כפו וכליו בכל אותם הנהגות ישרות ומתוקנות. והרי הדברים זכרון לחכמים הנזכרים ולכותבם הס"ק גם יחד, וזכרון אחד עולה לשניהם - ספר זכרון ליראי ה' ולחושבי שמו.

ענוותנותו של הגר"ח ברלין זצ"ל

הגאון ר"ח ברלין זצ"ל היה מיקל מאד בתקיעות (במנין מיוחד שהיה לו בביתו, בשכונת מזכרת בירושלים, והוא היה מקריא התקיעות, על פיו יצאו וכו') והיה שם אברך אחד שלא היה יכול להתאפק והתחיל לדפוק על השלחן להחזיר הבעל תוקע (באיזה סימן, שהגאון הקיל שם כנ"ל), והתערעמו עליו איך הוא מעז פניו וכו', אבל הגאון זצ"ל לרוב ענוותנותו לא הקפיד כלל (כמובן שלא החזירו) שמעתי מפי הרהגוה"צ ר' חיים טודרס (הרשלר).

תפילין כל היום ויוהרא

אברכים צעירים מדקדקים ע"ע וצדיקים רצו להתחיל ללכת עם תפילין כה"י (וכמובן שיש תמיד שלוחי הס"מ המתנגדים לכל דבר טוב ואינם יכולים לסבול וכו', וכיון שהוא אינו עושה א"כ מואס וכו' ואכמ"ל), ועלו להגאון חכימא דיהודאי הגרש"ס זצ"ל לשאול אותו אם יעשו כך ולקבל הסכמתו, ענה להם במתק שפתיו: אינני יודע למה הם (המתנגדים להם כנ"ל) לא באים לשאול אם מותר להם שלא ללבוש כה"י תפילין. והלכו גם להגה"צ ר"ח זוננפלד זצ"ל לשאול אם מותר להם להפוך הקשר לצד מעלה ולהכניסו בתוך הכובע (כדי שלא יתראה החוצה) ואסר להם, כי זהו דינא דהיפוך הרצועה (רק אפשר מעט לעלות הקשר באופן שהוא ולהדקו תחת הכובע ולא יתראה). (מפי הנ"ל).

מתנות לאביונים בדבר מאכל

הגה"צ ר' זעליג לייב ב"ר טודרוס

תורה ולכן לא יוכל לדבר סתם דיבורים. (ובסוף היה שהם דיברו רק בד"ת אבל בדברים שרצה האורח לדבר). (מפי הרב הגאון הצ' ר' ראובן יוסף גרשנוביץ שליט"א ששמע מפי הת"ח הנ"ל). ואשרי האדם שמנהיג עצמו במידה זו גם בהיותו בגיל שלשים וארבעים כי ימינו כצל עובר וכחלום יעוף. ואין לנו שום דבר עומד לעד כי הכל הבל חוץ מתורה ועבודת ד' ומנישה צדקה וחסד.

כוחו של הגר"ל לעווי בקבלה

הגאון הצדיק המקובל אלקי ר' יעקב ליב לעווי זצ"ל מיום שלמד קבלה בהיותו בירושלים (אצל המקובל האלקי ר' ידידיה רפאל אבואלפיה שהיה נקרא היר"א, ועוד אצל רבותיו המקובלים הגדולים בעיה"ק) היה מכווין בכל תפילותיו וברכותיו ומצוותיו עפ"י סידורי רבינו הרש"ש זי"ע. ואמרו עליו שמזמן הרש"ש לא היה אדם שיכווין הכל בכל מכל כמו הגה"צ הנ"ל. ואם כי היה מתפלל נוסח אשכנז, אפי"ה היה מכוין הכל. והיה מנהגו לומר הודו שני פעמים פעם לפני ברוך שאמר (כדי שהכוונה המסודרת בדברי הארז"ל והרש"ש תבוא על מקומה ותכונתה) ופעם לאחר ברוך שאמר (כפי נוסח אשכנז) וכ"כ עלינו לשבח שני פעמים, לפני היום ואחר אין כאלוקינו. אמנם היה מתפלל בביהכנ"ס אשכנזים (פרושים) ורק בט"ב בבקר היה הולך להתפלל בבית ק"ל (ביהכנ"ס של המקובלים מיסודו של הרש"ש ז"ל) מכיון ששם היו מניחים טו"ת בט"ב בבקר וגם הוא נהג כן (ובביהכנ"ס של אשכנזים לא יכל לשנות, כמובן). והיה מנהג בביהכנ"ס הנ"ל (של האשכנזים) שהיה מתפלל שם, שהש"ץ לא היה מתחיל החזרת התפילה עד שהוא כרע למגן אברהם כדי שיוכל לומר (בתוך תפילתו) קדושה עם הש"ץ מילה במילה. כי עיקר הכוונות בסידור הרש"ש והארז"ל הם בברכת אבות. וגם הנהיגו עבורו שם לומר כל יום אחרי השמונה עשרה וידוי וי"ג מידות (הנזכרים כפי דברי הארז"ל בשעה"כ, אף שמנהג אשכנזים פרושים באר"י שלא לומר דודי וי"ג מדות רק בב' וה' ובימי הסליחות שכבר אמרו בסליחות א"א אפילו בב' וה').

ועלה בסערה השמימה בזמן מנחה דשבתא בעת רצון ביום אחר שעוד עלה לתורה למנחה ובירך הברכות עם כל הכוונות. ונדפס ממנו בית לאבות ביאור על פרקי אבות. ואני הכותב מעיד על עצמי שבשעה שאני לומד בספר ובפירוש הנ"ל אני מקבל הארה גדולה ונמרצת ליראת שמים ובודאי שהדברים והמוסר שיצאו מה"כ בקדושה ובטהרה נותנים פריים ב"ב ה'ומד והקורא בהם זי"א. (כל הנ"ל נמסר לי מפי הרה"ג ר' יוסף ליב זוסמן שליט"א). וכששאלו פעם את הצדיק

המפורסם ר' בן ציון (בהגה"צ ר' צבי מיכל) שפירא ז"ל אם אפשר לכוון כוונות הרש"ש בנוסח אשכנז, אמר פוק חזי איך שהגאון הנ"ל נהג כן.

תפילתו של הגה"צ רצ"מ שפירא זצ"ל

הגה"צ ר' מאיר סמניצר זצ"ל היה מתלמידי הגה"צ המפורסם ר' צבי מיכל שפירא זצ"ל והיה דרכו להתפלל כותיקין עם רבו הנ"ל שהתפלל בעיר העתיקה בד"יטשען פלאץ דהיינו בבתי מחסה והגר"מ הנ"ל היה מושבו אז בשכונת ימין משה שמחוץ לעיר העתיקה, וכמובן שההליכה משם לבתי מחסה לוקחת גם כן איזה זמן ניכר, ופעם אחת בשחרית דיום א' בפסח (אחרי עריכת הסדר) נתאחר לבוא לבית הכנסת עד ויברך דוד והקפיד עליו רבו הנ"ל. והוא התנצל עצמו דהלא הוא כעת אחר הסדר שערך בלילה, וענה לו רבו הנ"ל: וכי אחר הסדר לא צריך להתפלל?! (מפי הרהגו"צ ר' צבי הכהן קופשיץ שליט"א). ופוק חזי קדושת הצדיק הנ"ל, דהאיחור עד ויברך דוד במנין ותיקין הגם שזה עוד לפני ברכה וגם היה אחרי הסדר, אפי"ה מצא לנכון להקפיד ע"ז וכמה אנחנו רחוקים מכל זה ה' ירחם להחזירני בתשובה שלמה לפניו.

לב אלמנה ארנן

הגה"צ ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל היה דרכו בצאתו בליל ש"ק מביהכנ"ס לפני בואו הביתה לסובב על כל פתחי בתי האלמנות שבבתי מחסה, לפתוח הדלתות שלהן, ולומר להן שבתא טבא. ואמר: אם אין להן בעל שיאמר להם א"כ אני אומר להן. (וכמאמר החסיד בחוה"ל שמונה בין מידות הת"ח, שהוא גם בעל לאלמנה) (מפי הרה"ג ר' הלל הכהן שליט"א).

נקיון כפיו של הגר"ג הורביץ זצ"ל

הגה"צ ר' יוסף גרשון הורביץ זצ"ל היה דרכו לחבב ספרים מאד והיה מצמצם מעיסתו לקנות ספרים חדשים גם ישנים. ולעת זקנתו שהיתה קשה עליו ההליכה אמר לבאי ביתו שאם יראו איזה ספר חדש שיביאו לו. פעם אחת ירד לשוק מא"ש ושם עמד אחד ומכר דברים ישנים ובתוכם גם איזה ספרים ישנים. ולקח משם ספר אחד וראה שזה ספר מסילת ישרים, ושאל לסוחר כמה מחירו והסוחר השיב מחיר נמוך מאד (היות והספר הזה נמצא בשוק ובחניות תמיד בעשר הוצאות ויותר), למשל עשרה או עשרים גרוש כפי מחיר הכסף אז, והגאון נתן לו מעצמו סך שלוש לירות במקום מה שביקש. וכשתמהו עליו אנשי שלומו אח"כ, אמר להם: וכי מפני שהעני הזה לא בקיא לדעת שספר

זה מהדפוס הראשון שהיא הוצאה יקרה משום זה יפסיד? ! (מפי אחד מלומדי ישיבת מא"ש בירושלים).

עבודת הכוונות של הרב בעל שמן ששון

העיד הגה"צ רי"מ חרל"פ זצ"ל שהגאון המקובל בעל השמן ששון זצ"ל (שהוא הכירו בנערותו) שהיה מתפלל תפילתו ברזין עילאין עפ"י סידור הרש"ש במתוך בהשקט (כמנהג הספרדיים) היו פניו אדומים כ"כ ובערו כלפיד אש, והתבטא הגרי"ם זצ"ל, שאם היו נוגעים עם גפרור בפנים שלו היה נדלק הגפרור. ובעל השמן ששון זצ"ל התחיל ללמוד קבלה מגיל ארבעים והיה רגיל לבקר אצל הגאון הצ' ר' צבי מיכל שפירא זצ"ל ומקדם שהתחיל ללמוד קבלה למד הרבה משנה למלך שעל הרמב"ם. (מפי הרה"ג רי"ל זוסמן שליט"א).

אחר חצות זמן מסוגל לפ"נ

הרה"צ והמקובל רבי יצחק אלפיה זצ"ל פעם באתי אליו אחר מנחה ובקשתי לעשות פדיון נפש עבור החולה עפ"י כוונת הרש"ש ז"ל, אמר שיעשה אחר קומו בחצות לילה כי אז הזמן מסוגל לזה.

הנהגות הגר"ד בהר"ן

קצת הנהגות שראיתי ושמעתי מהגה"ק רי"ד בהר"ן זצ"ל. בקריאת המגילה עמד אצל הקורא ע"י הבימה והסתכל בתך המגילה של הקורא ורק הקשיב ולא אמר איתו (ראיתי). שמו"ע היה מסיים כשהחזן בערך היה עומד במחיה המתים ואחר קדושה התיישב והאזין לחזרת הש"ץ מתוך הסדור דווקא (ראיתי). בט"ב בלילה מצאוהו ישן בחצרו והראש מונח על מפתח הדלת (שמעתי). כשהיה הולך מביתו בשערי חסד לישיבה בעיר העתיקה וברוך היה עובר ברחוב ממילא והיה רואה את חצר קברי הפגרים הישמעלים ששם, היה אומר כל יום בורשה אמכם וכו' כדין הרואה קברי עכו"ם (מפי הרה"ג ר' ח.ט. הרשלר שליט"א). פעם היו כולם בישיבה ופתאום אירעה רעידת אדמה בירושלים וכולם נבהלו ורצו להיחבא מתוך בהלה נוראה והוא רץ תיכף לבימה ודפק וצעק: מקודם לברך הברכה עושה מעשה בראשית ואח"כ תברחו (שמעתי). כשגרף ציפלין עבר על ירושלים במטוסו והיה זה אז חידוש נורא לראות כזה דבר ורבים התפארו אח"כ שהצליחו לקרוא את השם ציפלין שהיה כתוב באותיות גדולות על כנפי המטוס וזה היה בשבת, והוא לא רצה אפילו לצאת לראות כי אמר פן יכשל בקריאת השם הנ"ל והרי זה איסור של שטרי הדיוטות (שמעתי מפי הגה"צ ר' ח.ט. הרשלר שליט"א).

ופעם בא למקוה בשבת באשמורת ופשט ירד והכניס רגלו וראה שהיה יותר מדי חם באופן שאסור לילך בשבת כדין מים שהוחמו מערש"ק ועלה והתלבש וצווה לאנ"ש שהיו אתו להודיע לכל הבאים שאסור לטבול במקוה זה. ובין כה וכה נכנס אחד ולא שמע להם ונכנס וטבל, ונעמד הוא בעצמו אצל המקוה לצעוק: גוי, שבת, שבת. ואח"כ שאלוהו: רבנו עד כאן, והשיב להם: וכי אם הייתם רואים אחד רוכב על הסוס לא הייתם צועקים שבת? וכי מה בין זה לרוכב על הסוס, זה שבות וזה שבות (מפי הגאון ר' שמואל ברוך ורנר שליט"א).

הגאון המקובל ר"א מהרי"ל תלמיד הלשם

הגה"צ והמקובל ר' אהרן שלמה מהרי"ל זצ"ל מזגר שהיה בירושלים מח"ס טועמיה חיים זכו על הע"ח ותלמיד הגה"ק והמקובל בעל לשם שבו ואחלמה זצ"ל, מנהגו היה שלא לאכול מצה שרויה בפסח (הגם שהיה מבני ליטא). פעם אחת נתאכסנה אצלו כלתו עם ילד קטן על ימי הפסח, והיא בישלה עבור הילד וגם עבור עצמה מצה שרויה (בכלים מיוחדים כמובן), ופתאום בימי הפסח קרה שלילד נכנס משהו בגרון והוא עמד ח"ו להיחנק וכבר נהפך לכחול ושאר צבעים רח"ל ובדרך הטבע לא היו אפילו מספיקים לקרוא לרופא, וע"כ רצתה אמו בצעקות ובכיות לחמיה הגה"צ הנ"ל שישתדל להציל הילד, והוא תיכף אמר לה שתקבל ע"ע מכאן ואילך לא לאכול יותר מצה שרויה. אמנם היא לא איבדה עשתנותיה ואמרה שהיא מבטיחה בל"נ רק שכאן בביתו היא לא תאכל ותיכף ירד העצם ונתרפא הילד וכשבא הרופא היה כבר בריא אולם (מפי הרה"ג ר.י.ל. זוסמן או מפי הרב ז.צ. גאולמן).

וביום פטירתו (בשיבה טובה ולא נס ליחו וכו') חזר מביהכנ"ס בשחרית ואמר לאשתו שתכין ארוחת הבוקר ואחר שיאכלו היא תלך לקרוא לראש החברה קדישא (ר' זאנוויל שפיצר זצ"ל) ולשאר אנשי ח"ק שיבואו כי הוא מרגיש שאיננו רצוי כבר לפניו ית"ש מכיון שהוצרך הבוקר בתפילה לפשוט התפילין כמה פעמים ללכת לעשות צרכיו באמצע התפילה, ומזה הבין כי הוא לא רצוי יותר לפניו ית"ש, כי עד הנה לא הסכין לזה אף פעם, וכך היה שבאותו יום באו אנשי הח"ק ויצאה נשמתו טהרה לחיי העוה"ב (מפי הרב ז.צ. גאולמן).

אמר פעם שמיום פטירת רבו הלשם שבו ואחלמה זצ"ל לא קשה לו בקבלה שום דבר כי רבו בא אליו בחלום ומסביר לו הכל.

ראתו של הבית הלוי מגדולת מהרי"ל"ד

הרהגוה"צ ר' אפרים שמואל פפרמן

זצ"ל (הנודע בשמו הטוב ועבד ד' במס"נ כל ימיו בשערי חסד בירושלים) בא בתור ילד קטן מרוסיה (ברסק) לאר"י ביחד עם הוריו ולפני נסיעתם מברסק נכנסו להפרד מהגאון ר' יוסף דוב הלוי זצ"ל שהה אז מרא דאתרא שם והגאון הדפיס אז את ספרו בית הלוי וכבר יצא מבית הדפוס, ואמר לאביו של ר' שמואל הנ"ל: היות וכבודכם נוסעים להשתקע ביפו תקחו ספר אחד עבור הגה"צ ר' נפתלי הערץ זצ"ל שהיה אז רבה של יפו. ור' שמואל הנ"ל חשב אז לפי תומו שאם נוסעים ליפו צריכים מקודם לעבור גם בירושלים וענה ואמר: אולי הרב יתן עוד ספר עבור הגאון ר' יהושע ליב דיסקין זצ"ל השוכן בירושלים, והרגיש תיכף שאירתע כל גופו (של בית הלוי) וענה ואמר: מהגאון הקדוש הזה מסתפינא מלשלוח לו את ספרי (ר') שמואל זצ"ל הנ"ל סיפר זה להרה"ג ר' יוסף ליב זוסמן שליט"א).

הנהגות הגה"צ רא"ש פפרמן זצ"ל

בספר נברשת (על עניני תפילה בנה"ח הנדפס בירושלים בשנת תרנ"ח) כתב שהחזן המתפלל כותיקין כשמגיע לשירה חדשה צריך משם עד גאל ישראל לומר במתינות לאט כי אם ימהר משם ואילך הוא מצנן את לבות כל העומדים להתפלל י"ח. הגה"צ הנ"ל רא"ש פפרמן זצ"ל שהיה כל ימיו מדקדק נפלא כותיקין, כשהיה מגיע לצור ישראל היה אומר - אעפ"י שלא היה חזן אז - ה"צור ישראל" בכזה רגש ונעימת קדש, עד שהייתי שואב מזה יראת שמיים לכל היום כלו. וגם היום אחר עבור הרבה שנים נשמע לי קולו זה בבואו אל הקדש (כי ברכת אבות הוא היכל קה"ק כידוע בדבר הרב ז"ל) ומוסיף בי ירא"ש.

ובכל יום ויום בעזרת היה רץ במהירות לאיזה פינה ומנקה כיחו וניעו כדין הנפסק בשו"ע סי' צ"ב סי"ג צריך להסיר כיחו וניעו וכל דבר הטורדו, וזה היה מעשה בכל יום ויום ממש.

לפני הגבחת התורה היה מתיישב באופן מיוחד כדי שיקום באופן מיוחד לכבוד התוה"ק.

ואין לתאר נועם סוד שיח תפילותיו לפני התיבה בשויו"ט ור"ה ויוה"כ בבכיות והשתוקקות והתחטאות כלפי אביו שבשמים.

ובכל הפטרה והפטרה שהיה בזה איזה ענין ולשון של צרה ח"ו או לאידך גיסא של תקוות ונחמות היה בוכה בדמעות שליש בשעת קריאתו (כי היה בעל קורא עשרות בשנים) אם על הצרה והיגון ח"ו או מחמת השתוקקות למילוי ההבטחות והישועות ונחמות. ואין לתאר בכיותיו בהפטרת אסוף אסיפם בט"ב. ובקריאת מגילת איכה כמעט אי אפשר היה לשמוע, כי בקושי היה מפליט המילים מחמת הבכיות הנוראות. והמגילה שלו (על קלף)

היתה מהולה מדמעות. ומי יוכל לתאר את האלי ציון שלו. ועד כדי כך גדלה אהבתו לישראל ולירושלים, עד שבשנת תש"ג שהיתה שנת זח"ג מ' שהיו אז פרשיות אחרי וקדושים פנויות להפטרות שלהן לא רצה לקרוא הפטורת התשפט את עיר הדמים וכו', ואמר אז אחר ערבית בליל ש"ק שדנו במה להפטיר למחר שהוא מעולם לא הפטיר בזה, ולכן הפטיר בשתי השבחות בבני כושיים. וכמדומני שגם בשנת תש"ו (שהיתה ג"כ זח"ג מ') עשה ג"כ כן (אמנם עיין בספרי רוח בצלאל בחלק ממנהגי ההפטורות שכתבתי שם שאין לעשות כן להפטיר פעמיים בבני כושיים).

מתינותו ודיוותו של הגה"צ ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל

הגה"צ ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל נכנסו אלו פעם (בחצר שטרويس) אברכים עובדי ד' לשאול אותו שאלה בהלכות מידות וכדומה והוא קיבלם בסבר פנים יפות כדרכו וענה להם. ופתאום הוציא שעונו ואמר בבהלה: כבר עבור עשרה רגעים ויותר אינו יכול ובקשם למחול לו (מפי הרה"ג ח.ט. הרשלר שליט"א).

חק לימודו

מה שמסופר בתנועת המוסר (מהרה"ג ר' דב כ"ץ) שהגה"צ הנ"ל היה לומד כל יום שיעורין כסדרן בד' חלקי השו"ע, סיפר לי הצדיק ר' אלעזר מגדלוביץ זצ"ל (הנקרא בפיו כל: ר' אלעזר סלנטר) כי פעם הוצרך להיות אצל הגה"צ ארבע פעמים ביום אחד, ובכל פעם ראהו לומד בשו"ע אחר, וסיפרתי לו כי כבר נכתב זה עלי ספר הנ"ל ושמח מאד.

מנהגו של האדר"ת בבדיקת הציצית

הגאון האדר"ת זצ"ל היה בודק הציצית לאחר התפילה להיות מוכן למחר. (כן ספר לי הר"ר מאניש אייזנמן מזכרון משה).

תפילין כל היום

הגאון הצדיק ר' משה סלומון זצ"ל מחרקוב(הנקרא בירושלים דער חרקובער רב) היה עוטר כה"י בתפילין בגלוי דהיינו שהרצועות השתלשלו לפניו על בגדו, ורק על השל ראש היה הכובע. והלך כך בחוצות קריה. ואמר לי שמדברי הרמב"ם נראה לו שבכל רגע שהולכים בלא תפילין יש לזה דין קרקפתא. ואף שח"ו לומר כך, ובודאי אין הלכה כך דא"כ לא הנחת וכו', והרי השו"ע פסק דנהגו שלא לילך בהם כה"י, מ"מ העתקתי רק להראות זהירותו במצוות תפילין.

תודת המערכת נתונה לניניו של הגרש"ד,
ממר יעקב ישראל וכמר דניאל דבליצקי נ"ו,
על עזרתם בהעתקת הפנקס

בְּאוֹר פֶּנִיךָ יְהִלְכוּן

יודע תרועה

הרב הגאון רבי יצחק ברונפמן שליט"א, שזכה לשמש כבעל התוקע במניינו של הגר"ש זצ"ל, מעלה זכרונות מעבודת התקיעות של רבי שריה, שמחת המצווה, יראת הדין ורוממות היום, עם הנהגותיו המיוחדות • זכרון תרועה מקרא קודש

חדש באגדה ובצורת העבודה של התקיעה. ובאמת שבכל המצוות היה נוהג כך, רק מ"מ התקיעות תפסו אצלו מקום גדול וכנ"ל.

ואכתוב בזה מקצת מהנהגותיו בקודש. כי הנה בכדי לכתוב ולסדר כל צורת התקיעות פרטי ההלכות ודקדוקיהם שסידר והנהיג רבינו, צריך לסדר לזה חיבור בפנ"ע, ויקצר המצע מלהשתרע ולא יכילנו הגליון, ולא כתבתי אלא מעט דברים שיש בהם לתאר קצה הנהגתו והרגשותיו בעבודת הקודש.

א. כל שנה רבינו זצ"ל היה מתקשר מיד לאחר שחרית של ר"ח אלול להזמין את התוקע לחזרות על

להדר ולפאר יקר מצוה זו, איכותה ודקדוקיה, ובכל שנה לקראת הימים הנוראים למד כל סוגית התקיעות עם הראשונים והפוסקים מחדש כפעם ראשונה, והיה מתחדש ומחדש כל שנה הן באיכות ופנימיות המצוה והן בדקדוקים ופרטים מעשיים, כאשר במשך השנים הוציא לאור כמה וכמה ספרים וקונטרסים בהלכה באגדה ובסדרי תורה.

ואף במשך כל השנה היו דעות ולבו נתונים על מצוה זו. מפעם לפעם בהכנסי באמצע השנה אליו, היה אומר בחיוך שהמתין עלי, כי יש לו חידוש בענין התקיעות, פעמים היה זה חידוש בהבנת אחד הראשונים או הדעות בתקיעות, ופעמים רעיונות ומצוות מעשיות לאופן התקיעות או הרגש

אדרתו, עד כמה שכל הדקדוקים וההידורים המעשיים היו מלווים בדחילו ורחימו עילאין מצד אחד, חרדה ויראה שהכל מתקיים בשלמות ולכתחילה על הצד היותר טוב בלי חסרון ופגם, ומצד שני - השמחה הגדולה וההתרגשות העצומה בגילה וברעדה ועוז וחדוה במקומו, בעת קיום המצוה, לפניה ולאחריה.

אכן עבודה מיוחדת ונשגבה היתה אצל רבינו זיע"א מצות תקיעת שופר וחיבה יתירה נודעת לה אצלו - כאשר שמעתי מפיו כמה פעמים - כאשר היא מצוה ראשונה של השנה והמלכת הקב"ה על כל הבריאיה ועל כל השנה הבעל"ט, ובקול שופר הריעו לפני המלך ד'. היה הופך והופך בה כל שנה מחדש [ואף כל השנה], לרומם

נדע לבאים בשערי בית מדרשו של רבינו זצוק"ל, גודל עבודתו התאמצותו ומסירות נפשו על כל מצוה ומצוה, הן במצוות היומיות והן במצוות הזמנים שמסר לבו ונפשו לקיים כולם בשלמות נוראה, אחת מהנה לא נעדרה, בכל כלליהם ופרטיהם ודקדוקי דקדוקיהם וחדרתו וערנותו לכל דבר קטן וגדול בכלל ובפרט, שיהיה עפ"י דקדוק ההלכה ורצון השי"ת - והכל ממקורות נאמנים ומיוסדים, אחר בירור ההלכה מעומק הסוגיות הראשונים והפוסקים, ביגיעה עצומה, בירור אחר בירור הדק היטב, בנוסף לבירור הנהגות הקדמונים וגדולי הדורות, בחירה וברירה מתרומות מידותיהם. וביותר נודע לזוכים ליגע בשולי

אנה הלך דודי

באמת אמרו, לכתוב על ס"ק הגאון הצדיק רבי שריה מבלי לכתוב על "אלול", הרי זה כמו לתאר את ראש השנה מבלי להזכיר את השופר. כמה יגיעות יגע, כמה לימודים למד, כמה תפילות תיקן, כמה הנהגות הנהיג, בימים קדושים אלו. ומחיבתו לימים נשגבים אלו, לוזה להם ימים משאר ימות השנה, וכך התחילה עבודתו השלמה מיום ט"ו באב. את רגשות ליבו הטהור גילה בספרי דרושיו הנעימים המוקדשים לימים הנוראים, והם הנקראים בשם: 'עורי דבורה', 'דרוש דרש', 'לנפש תדרשנו', 'ע'ת לדרוש' ועוד.

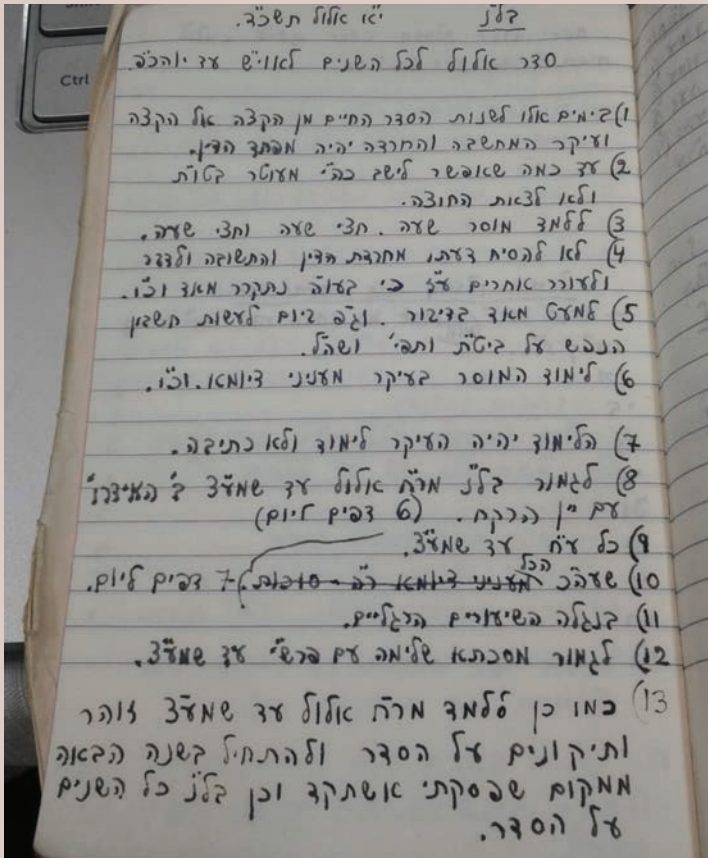
את צפונות ליבו העלה על הכתב בספרו 'אני לדודי', ויותר מהם גנוז בפנקסי קבלותיו, בהם העלה על הכתב קבלות והנהגות לכל סדר יומו וכל זמני ומועדי השנה, וימי האלול בראשם.

והנה דף אחד מפנקס קבלותיו לשנת תשכ"ד:

בל"ג יא אלול תשכ"ד.

סדר אלול לכל השנים לאיו"ש עד יוה"כ

1. בימים אלו לשנות הסדר החיים מן הקצה אל הקצה ועיקר המחשבה והחרדה יהיה מפחד הדין.
2. עד כמה שאפשר לישב כל היום מעוטר בטו"ת ולא לצאת החוצה.
3. ללמוד מוסר שעה. חצי שעה. וחצי שעה.
4. לא להסיח דעתו מחרדת הדין והתשובה ולדבר ולעורר אחרים ע"ז כי בעו"ה נתקרב מאד וכו'.
5. למעט מאד בדיבור וג"פ ביום לעשות חשבון הנפש על ביטול תורה ותפילה ושמירת הלשון
6. למוד המוסר בעיקר מעניני דיומא וכו'.
7. הלמוד יהיה העיקר לימוד ולא כתיבה.
8. לגמור בל"ג מר"ח אלול עד שמע"צ ב' האידרות עם יין הרקח ששה דפים ליום.
9. כל עץ חיים עד שמע"צ.
10. שעה"כ הכל שבעה דפים ליום.
11. בנגלה השיעורים הרגילים.
12. לגמור מסכתא שלמה עם פירש"י עד שמע"צ.
13. כמו"כ ללמוד מר"ח אלול עד שמע"צ זוהר ותיקונים על הסדר ולהתחיל בשנה הבאה ממקום שפסקתי אשתקד וכן בל"ג כל השנים על הסדר.

ח. וכן בתקיעות עצמם בסדר התפילה היה הכל במתינות ובישוב הדעת, שתהיה הפסקה קטנה בין קול לקול כדי שיהיה אפשר לכוון ולהתרגש מכל קול בפ"ע, וגם התקיעה עצמה דרש שתהיה במתינות ולא בבהלה, וכן היה מושיב את התוקע על כסא בין סדר לסדר והיה ממתין כמה רגעים והיה לו כמה טעמים בזה ואחד הטעמים זה כנ"ל שהתקיעות יהיו מעמד גבוה ומרומם של עומד לפני המלך, [והזכיר תמיד את הגמ' כיון דלזכרון כלפנים דמי שזה כקוה"ק ובודאי שהכה"ג שם עמד באימה ויראה ברצינות ומתינות], עם כונה עמוקה ועבודת הלב.

ט. מעמד נורא ומיוחד היה בעת הדרשה שלפני התקיעות, שכל שנה היה מחדש דרך והבנה חדשה בכל ענין התקיעות, והיה מתחיל בדברים עמוקים שחלקם עפ"י קבלה ורוי תורה, אך אח"כ עבר לדברים פשוטים המעוררים כל נפש וממיסים כל לב, ופעמים רבות באמצע הדרשה פנה בבכיה ובדמעות לקב"ה והזכיר זכויותיהן וצרותיהן של ישראל. אכן תמיד בסוף הדרשה בחר פרט מעשי קטן שכל הציבור יקבל ע"ע יחד, ודוקא במצוות שאדם דש בעקביו, כמו נט"י לפני מנחה וכדו', וכשר"ה חל בשבת בחר פרט קטן בהלכות שבת.

י. אי אפשר שלא להזכיר את מה שראו עיני כל שנה שהייתי עומד לידו חלק מהתפילה, וכל פעם שהגיעו לתפילה על כבוד שמים, כבודם של ישראל ועל גילוי מלכות ד', כמו 'ותמלוך אתה ד' לבדך' כו' 'מלוך על כל העולם בכבודך' כו' 'ובאו האובדים' כו' וכדו', היה גועה בבכיה ונחלי דמעות זרמו על פניו ועל המחזורים הסמוכים, וכך שוב ושוב כל פעם שהגיעו לענין הנ"ל בתפילה שוב כל גופו רעד ורתת מבכי דמעות ותפילה על גילוי כבוד ד'.

יא. בתוך כל היראה עילאה שהיתה עליו בר"ה בכלל ובתקיעות בפרט, ומתוך כוונות האר"י והרש"ש, היה שם לב על התוקע שלא יתאמץ מידי ולא הסיח דעת מלתת מנוחה והרגשה טובה, והיה מסמן תנועות של שביעות רצון לעשות אוריה טובה, ובסוף התקיעות היה מברך במאור פנים כל פעם ברכה חדשה, ואף רמז לאחרים שיודו ויברכו את התוקע. וקשה לתאר את השמחה העצומה והאור שהיה על פניו אחר קיום מצות התקיעות, והתקיים בו הפסוק "יודעי תרועה באור פניך יהלכון" שממש קרנו נהרו וזהרו פניו, והיה נראה כאדם אחר מלפני כמה שעות, לשמע אזן שמענו ועינינו ראו, אשרי עין ראתה כל זאת!

התקיעות להתרגל בעבודה, והיה מקדיש לזה זמן רב כמה וכמה פעמים במשך האלול להכין את התקיעות בכל שנה כמו השנה הראשונה.

ב. ה"חזרות" לקראת התקיעות היה אצלו עבודה גדולה שהיה יושב בדריכות וברצינות באימה ויראה ומאזין בערנות ובריכוז רב לתקיעות ולצורת הנשימה של התוקע ולצורת אחיזתו את השופר, והיה מחזיר שוב ושוב על כל מה שקצת לא כהוגן, ובכל פעם חזרו על כל סדר התקיעות וגם שאר השיטות שעשו אחר התפילה.

ג. בזמן ההכנה הנ"ל הייתה ממש אוריה של התקיעות בר"ה, והיה מתאמץ מאוד והיה ניכר עליו [ופעם שאלתיו ואישר את הדברים] שהוא עצמו מתרגל בעבודה ומכוון בעת התקיעות האלו גם את כוונת המצוה הפשוטה וההתרגשות והיראה והשמחה של התקיעות וגם את כוונות האר"י והרש"ש.

ד. היה מהדר ומקפיד מאוד שהתקיעה תהיה ישרה וחלקה, וכן היה מהדר חוץ ממה שהקולות יצאו מהודרים עפ"י הלכה גם שיהיו קולות נאים ומתוקנים, והיה לו הרבה הידורים וחידושים בזה, ומרגלא בפומיה דכמו שבד' מינים מחפשים גם מהודר עפ"י הלכה וגם גדל יפה ונאה, כך גם בתקיעות יש 'זה ק-לי ואנוהו' וצריך להדר ולהתאמץ בזה כמו שבכל המצוות הידור מצוה עד שליש וכו'.

ה. דעת רבינו היתה שאף שבודאי יצאו ידי חובת התקיעות רק חוזרים שוב שיהיה קולות יותר מהודרים, אין בזה משום השמעת קול ביו"ט, והזכיר את הנהגת מהרי"ל דיסקין זיע"א שהיה שומע תקיעות כל היום מעשרות בעלי תוקעים.

ו. לפעמים הסביר את ההנהגה להדר ולדקדק בתקיעות ולהחזיר על כל חוסר הידור בא' הקולות, שראש השנה הוא "יום תרועה" והיינו שזה עיקר עבודת היום, וקיום המצוה צריך להיות מעמד גדול ועסק רב ולא שייגמר תוך שני רגעים, וכן הסביר את הנהגתו של מהרי"ל דיסקין הנ"ל שהידר עד כדי כך דוקא במצות שופר, וסיפר שכן ראה אצל כמה מרבנותיו ומהטעם הנ"ל.

ז. וכן מהטעם הנ"ל את כל השיטות הנוספות בתקיעות לא עשו מיד אחר התפילה כנהוג בכל מקום, אלא היו מתאספים שוב אחה"צ למעמד תקיעות נוסף שלקח זמן רב, והיה חוזר על כל התקיעות של שחרית בנשימה אחת ושתי נשימות [אמר כמה טעמים מדוע חוזר שוב על הכל ואכמ"ל], ואח"כ שאר צירופי השיטות מה שהחליט עפ"י עיון בעומק הראשונים איזה דעות וצירופים יש להחמיר.

תפן זהרי חמה

"יראוך עם שמש": מנין ותיקין בישיבת תפארת ציון" הנודע בעולם התורה וההלכה, מנהגיו היחודיים, ומתפלליו - גדולי עובדי ד' ומדקדקי הלכה, ועל כולנה: התעוררות לכוון זמן 'הנץ הנראה' שהתפשטה ממנו לכל רחבי העולם

רשימת אחד מבני היכלא, מיוחד ללקראת שבת

היה מראה תמיד שכן הוא שיטת הרמב"ם בתשובה, ראה מקיצי נרדמים ע' (469).

תפן זהרי חמה

מקום הניחו לו לרבינו מן השמים להתגדר בזה ויצא בעוזו וגבורה לברר את הדין ממקורו והוכיח הרבה מל' הראשונים שהזמן העיקרי לענין התפלה כותיקין הוא דוקא כפי הנץ הנראה לעיניים, ופרסם בזה כמה קונטרסים ותשובות עד שנתקבלה הכרעתו בזה ברוב בתי הכנסת המכוונים להתפלל עם הנץ, וכן היה מורה מרן הגריש"א זצ"ל לשואליו להתפלל דוקא בנץ הנראה שזה הוא הזמן הבטוח שכבר הגיע זמן התפילה. כמו כן בירר את זמן ציצית ותפילין שהיה רעוע ובלי מקור מוסמך וכל לוח חשב אחרת את הזמן, עד שקבעו כ-45 דק' לפני הנץ. (יצויין כי עדיין לגבי קרי"ש חשש רבינו לנץ החשובני ולפיכך תיקן לסיים הקרי"ש ולכה"פ פרשה ראשונה קודם הנץ האסטרנומי).

משם יתד משם פניה

אך עד שהתקבלה שיטתו של רבינו בזה ונפוצה בישראל חלפו עידן ועדנים, ובינתיים בקש רבינו את שאהבה נפשו, להתפלל לפי הזמן המדוקדק וכן לקבוע מנין בעבודת הלב ליראי ד' המבקשים לסדר תפילתם בנחת וכמונה מעות. וככה ביום כ"ד

שאלה לפני מרא דארעא דישראל הגה"ק מהרי"ל דיסקין זלה"ה כמובא בספר 'נברשת' אם צריכים להתחשב בקביעת זמן הנץ בהר הזיתים שבחלק מהשנה מסתיר את השמש כשמתחילה לזרוח, והשיב כי אין להתחשב בו ואין צריכין לחכות שתתנוצץ החמה בראשו ותראה לעומדים בעיר, זאת משני טעמים, א' מפני שההר קרוב מאד לעיר, וב' מפני שמסתיר את הזריחה רק במשך חצי שנה, אולם לגבי הרי מואב הרחוקים לא הכריע. כמו כן העיד רבינו ששאל למרן החזו"א בענין זה לגבי קביעות זמן הנץ בבני ברק, וענה לו כי אינו מתערב בקביעות הזמן בזה (כידוע שהיה דרכו שלא להביט בשעון כלל ולא להצטמצם עם הזמן עד שחשש שהרי זה בכלל 'עושה תפילתו קבע' ורבינו

על כסאו במשך התפילה ועונה קדיש וקדושה ושומע חזרת הש"ץ).

פולמוס חישוב הנץ החמה

לאחר סילוקו של ציס"ע בלי ש"ק וירא תשי"ד הוחזר הבית לתורם ששיכן את החזו"א בביתו, והיו מתפללים ותיקין בביהכ"נ "ברסלב" ברחוב מימון, שם קבע רבינו את מקום תפלתו יחד עם הגאון הצדיק רח"י דינקליס זצוק"ל ושאר המדקדקים של העיר הצעירה שהלכה ונהיתה משכן לתורה והלכה.

באותם שנים התעורר רבינו לבירור הזמן המדויק של הנץ החמה, שכן כנפסק בשו"ע תפילה קודם הנץ הרי היא דיעבד ומכאן שצריך לדקדק בזמן באופן ברור, וכידוע שכבר נשאלה

ז כינו ואכשר דרא, ורבים הם המניינים בהם מתפללים שחרית עם הנץ החמה. אכן יש לנו לזכור אהבת קדומים, הוא רבינו ז"ל שהיה הראש וראשון לעורר על תפילה בנץ החמה, ובזמנה המדויק דייקא. ומשם יתד ופינה למניינים רבים שנוסדו בעקבותיו.

זכור אהבת קדומים

כידוע ייסד רבינו מנין יחודי למבקשי השם בעיר בני ברק, המנין שקיים כששים ושנים שנה ובו התפללו גדולי עולם ודורשי הלכה ודקדוק, התחיל עם רצונו של רבינו לייסד מקום ובו יכוונו את זמן הנץ החמה כראוי בדקדוק גמור. ידועים דברי חז"ל (ברכות ט ע"ב) כל הסומך גאולה לתפילה מובטח לו שאינו ניזוק כל אותו היום, ובתוס' דהיינו עם הנץ החמה, ושיטת גדולי הראשונים כי קריאת שמע זמנה לכתחילה דוקא לפני הנץ, עד שביעירות דבש' כתב לפרש הפס' 'סכותה בענן לך מעבור תפילה' כי ביום חורבן ביהמ"ק נתכסתה החמה בעננים ולא יכלו להתפלל עם הנץ, שכן לו יכלו לכוון הנץ באותו היום לא היה שלטון למשחית להחריב בית אלוקינו, וכן היו המדקדקים שבכל דור נזהרים להתפלל כוותיקין.

המנין בבית מרן החזו"א

ובכן עד לפטירתו של מרנא החזו"א זלה"ה התפלל רבינו דבר יום ביומו עם גדולי הת"ח שבבני ברק במנין שהתקיים בביתו של החזו"א יחד עם מרן זלה"ה, תחת הנהגתו של הגאון הגדול ר' בייניש פינקל לימים ר"י מיר, כאשר רבינו התגורר בימים ההם ברמת גן והיה צועד כל לילה בחשיכה בחרושות אפילות ובארץ לא זרועה עד ביתו של מרן זלה"ה. (והיה מספר רבינו כי גם כאשר נחלש החזו"א מעמלו בתורה עד שלא היה בכוחו להתפלל כלל, ועכ"פ לא בציבור, בכ"ז היה נכנס למנין ויושב

מנהגי אלול

כאמור, מנהגי המניין נסדרו בספר זורח השמש. לצד זה היה הגרש"ד מפרסם מזמן לזמן פתקה ובה נפרטו המנהגים המתאימים לאותו זמן. והנה מנהגי אלול תשע"א:

יום ג' א' דר"ח אלו"ף - כרגיל בר"ח. מתחילים לתקוע (תקיעות אלול) היום בא' דר"ח.

יום ד' ב' דר"ח אלו"ף - כרגיל בר"ח. אין אומרים לדוד אורי כלל.

שב"ק שופטים - פרק א'.

שב"ק כי תצא - בקריאת התורה לשביעי קוראים זכר בצירי ולמפטיר בסגול, טוב לכוין לצאת יד"ח קריאת זכור כי השנה הבאה היא מעוברת ויעברו י"ג חדשים, פרק ב'.

שב"ק כי תבא - לפני הברכה שלפני קריאת התוכחה אומר אחד; מוסר ה' בני וכו', ונזהרים לא לעמוד מול הבימה ולא בצדדין שלפניה. פרק ג' וד'. **שב"ק נצבים וי"ף** - פרק ה' ו'. ששי מתחילים מוצאו אותם וכו' מקץ שבע וכו' ולא מהן קרבו וכו'.

פליחות - בכל הימים באשמורת הבקר הזמנים יהיו בדף מיוחד. ש"ץ לובש טלית שאולה ואינו מכסה ראשו עד אחר עמוד השחר של הלוח. בסליחות ראשונות בפזמון במוצאי מנוחה אפשר לומר "בעמדס בעוד ליל" עד שעה 5.10 לאחר מכן יש לומר "בעומדס באשמורת", אחר הסליחות במשיח צדקך וכו' מי אל כמוך וכו' אין להפסיק בהם באמצע עם וכל חטאות וכו'.

יום ב' דפליחות - בשחרית אחר חזרת הש"ץ אין אומרים וידוי וי"ג מידות רק מיד רחום וחנן וכו' ווהוא רחום.

יום ד' ער"ה - י"ג מידות בסליחות אומרים כל פעם אחר ב' סליחות, אבל הפסוקים אחר כל סליחה לא מדלגים, א"א תחנון ואומרים למנצח.

לשנה טובה נכתב ונחתם

תשרי תשי"ז למחרת אסרו חג של שמחת תורה נפתח המנין המפורסם, ראשית ב'צריף' קטן ששכן ברחוב שד"ל בבני ברק, בביהמ"ד של רש"ב אשלג זצ"ל, לבית וועד פנת יקרת זו עלו ובאו גדולי ה"עובדים" בבני ברק בשנים ההם, ומשם היתה פינה ויתד למנין חשוב זה המתקיים עד ימינו אנו.

למשכנו הקבוע

ברבות עם המתפללים והיה המקום צר מהכיל את כל הקהל עבר בשנת תשכ"ב לשכון המנין בשיבת "תפארת ציון" ברח' ירושלים בבני ברק שבהנהלת הגר"ר יעקב שניידמן זצ"ל שפתח את שערי המקום לבאים להתפלל בו. בימים נוראים שהיה המקום צר מהכיל התקיים המנין ב'בתי אבות' שע"י ישיבת פוניבז' בהשתדלות הרב בנימין זאב דויטש זצ"ל מזכיר הישיבה, עד שנת תשנ"ח, אז עברו להתפלל גם בימים נוראים בישיבת "תפארת ציון".

כמו כן נוסד מנין ייחודי בימי הסליחות אשר משכימים לומר סליחות באשמורת שלישית קודם עמוה"ש, שזוהו הזמן המובחר ביותר ובו השכימו בזמן הראשונים, וכן מנין למנחה קטנה בתעני"צ ומעריב בליל ומוצ"ש.

לרגעים תבחננו

במנין זה אכן נקבע זמן הנץ לפי הנראה לעיניים על פי תצפיות מדוקדקות שערכו שליחי רבינו ובראשם ר' יוסף צוריאל זצ"ל, ולפעמים עלו גם ל'כלבו שלום' בתל אביב שהיה המקום הגבוה ביותר אז, ולכך נקבע הזמן לפי הלוחות המדוייקים של הרב צוריאל.

אלא שרבינו ז"ל בחרדתו ויראתו שמא השעון אינו מדוייק וכדו' תיקן במניין להוסיף כחצי דקה על זמן הנץ שבלוח, וביום שהנץ עם שניות לעגל לדקה שלימה, וכמו שהזהיר הגרמ"נ כהנוב אב"ד חסלוביץ ור"מ בירושלים עיה"ק שעדיף תמיד לאחר מעט מאשר להקדים, מה גם שזמן עלייתה של השמש כג' רגעים וכל זמן זה הוא בכלל הנץ, כמו שביאר רבינו בספרו י"ג מאמרות ובקונטרס "יראו עינינו".

הנהגות ישירות

רוב מנהגי המנין נוסדו ע"פ נוסח הגר"א כמתבאר בספר 'מעשה רב' וכפי היוצא מביאורו לשו"ע, כגון: שתיקת הציבור בשעה שמתחיל הש"ץ קדושה ועניה רק בפסוקי 'קדוש' 'ברוך' ו'ימלוך', אי אמירת 'לדוד ד' אורי' באלול, אי אמירת 'ברוך הוא

"וימצא יוסף חן בעיניו"

אחד המיוחד ממתפללי מנין ותיקין בתקופות קדומות היה הגאון הצדיק ר' יוסף דינקלס זצ"ל. דמותו כירא חטא ומדקדק בכל מעשיו והליכותיו הייתה לנס אצל רבינו, והוא התבונן בדרכיו ונפשו קשורה בנפשו.

במקום אחד מצאנו לקט הנהגות שרשם רבינו בפנקסו מהנהגותיו והליכותיו של הגר"ר יוסף דינקלס, והם מתפרסמים בזה לראשונה.

א. התפלל כותיקין, והיה גומר הקרי"ש בבני ברק כפי זמן ירושלים של לוח אר"י, ואח"כ אומר אמת ויציב וכו' לאט לאט ומתפלל שמו"ע במנין שלנו (כשהיה ברחוב שד"ל בב"ב) כפי הנץ הנראה, וכשהתפלל במנין החזו"א ששם הקדימו מהנץ הנראה איני יודע איך נהג בזה וכנראה שהתפלל עמהם.

ב. חוץ מזה קורא קרי"ש ג' פרשיות לפני שעה אחת לפני הנץ וכפי גירסא ישנה ברמב"ם דהנץ הוא שעה אחת לפני עלות השמש, אף שלגירסא זאת אין לה שום ביאור כי הרי אז חושך מוחלט.

ג. מתפלל דוקא מנחה קטנה גם בערב שבת, חוץ משבת יו"ט וחווה"מ שאז מתפלל דוקא מנחה גדולה.

ד. ראיתיו טובל בשבת באשמורת הבוקר. ה. בבני ברק אינו אוכל בשר גם לא בשר עוף, איך נהג כשהיה גר בירושלים איני יודע.

ו. בפרשת שקלים היה דעתו להוציא רק ס"ת אחד.

ז. ביוהכ"פ שחל בשבת ציווה במנינו הפרטי באחרית ימיו כשהתפלל בבית, לחכות עם אבינו מלכנו של נעילה עד צאת הכוכבים.

ח. החמיר מאוד בשימוש חשמל בשבת. (וזה הסיבה שעבר לגור בבני ברק).

ט. בשמיטה החמיר כל החומרות, והיה דעתו דבעניני שמיטה ואולי גם בשאר הלכות זרעים, הכל כפסק הרמב"ם, ודלא כמרן חזו"א שכתב (בשביעית סי' כג סק"ה) דגם בזרעים ושמיטה הולכים אחרי פסק של שאר פוסקים כפי ההכרעה וכמו בכל התורה כולה. (וע"ע בספר משנת בנימן סי' עז סק"ג).

ט. בנעילה כשהיה רואה שהציבור מקדימין היה מחכה ומתפלל ביחידות.

י. כשנפטרה אשת הגר"י שר, האמא של הרבנית אשת הגר"מ שולמן ראש ישיבת סלובודקה, ביקש ממני ללכת אתו לנחם אותה דהיינו את הבת אשת ראש הישיבה, הבאתי מונית וישב אצלה כרבע שעה ויותר ודיבר איתה ועיניו כל הזמן בארץ.

יא. לא ראיתיו מעולם שהלך ליטול ידי הכהנים אף שהיה לוי.

יב. כשבנו את בית הכנסת ירחי כלה למטה ציווה שיעשו הברז והכיור לכהנים דוקא בבית הכנסת ולא מחוצה לה.

יג. שינת היום היה ישן בבוקר אחר התפילה זמן מסויים ואח"כ כל היום עמל על התורה.

יד. כנראה שלא בירך שום ברכה בלי כובע עליון, דאני ראיתי כשבירך על הט"ג בירך עם כובע ופשט הכובע לאחר הברכה לפני העיטוף.

טו. כשהזמין תפילין חדשות (אצל תלמידו הר' יורביץ זצ"ל שהיה עושה בתים) שם את הישנות בגניזה, מבלי לבדקם.

טז. גילה דעתו נחרצות נגד התכלת, והקפיד על זה בחומרה. (אז רק היה סוג אחד של תכלת של האדמו"ר מראדזין זצ"ל).

יז. לא הרשה לבן ביתו להיות בעל קורא בשבתות במנין שנוהג לכתחילה לסמוך על זמן קרי"ש של הגר"א.

יח. לגבי נשיאות כפיים במנחת תענית הקפיד שכל המנחה לחש וחזרה יהיה בתוך חצי שעה אחרונה ולא רק הנשיאת כפיים. (וע"ע מה שכתבתי בזה בספרי "זה השלחן" ח"ב).

וברוך שמו', ברכת ההלל הש"ץ מוציא הציבור וכן וידוי ביוה"כ, וכן קריאה"ת בר"ח, ועוד הנהגות רבות. אך גם מנהגים רבים נוספו למנין על פי הפוסקים וספרי המנהגים כפי שביררם רבינו במשך השנים, דוגמת עניית קדושה דסדרא כמבואר

במחזורים), נטילת ד' מינים עד סוף המוסף כ'אנשי ירושלים', אמירת 'ברוך דיין האמת' העולים לתורה בט"ב לפני 'ברכו' (עי' מג"א סי' תקנ"ט סק"ה), בטופס של אתה יצרת מוסיפים "קדשנו במצותיך וכו'", וכמובן 'ברכת כהנים' בנעילה, כשחזרת הש"ץ בלא פיוטים, אותם משלימים אחרי השקיעה, זאת כדי להתפלל נעילה בזמן העיקרי כשחמה בראשי האילנות.

גם מנהגים ונהגות יחודיים שתיקן רבינו נוספו, כמו אמירת תחנון ביום אידם ה' באייר אפי' כשיש סנדק (וכן נהגו בשנה האחרונה), תקיעת שופר בעת צרה, ובפרט בגזירות האחרונות (שהרי היא מצוה דאורייתא, והאחרונים תמהו מדוע אין נוהג בזה"ז), הוספת פסוקי 'שוש אשיש' כשיש חתן ובלא"ה מפטירין בישעיהו, לא לעמוד מול הקורא בפרשות התוכחה, תקיעות אלול מא' דר"ח, תקיעות בנשימה אחת גם ב'מעומד' ובב' נשימות רק לאחר התפילה, 'שני בתרא' שאחר סוכות אם חל בט"ו חשוך יא"צ דמרח"א החזו"א זי"ע מוסיפים סליחה 'אנשי אמנה אבדו', ספירת העומר בבוקר אחרי התפילה (ובישיבה דוקא, להיכר), ועוד הרבה דקדוקים בנוסח התפילה והקריאות, וכן בניגוני התפילות לכל מועד שכידוע אזהרת המהרי"ל שלא לשנות בהם מאום ורבינו חיבר ע"ז ספר מיוחד "תקון תפילה" ח"א, וכל אלו אינם אלא מקצת מן המקצת מהנהגות הישרות ודקדוק המעשים.

לשכנו תדרשו

זכה מנין זה ורבים גאו"צ מבקשי ד' נמנו על מתפלליו, אם בתפילות החול ואם בימים נוראים, מהם יזכרו לטובה: הגר"ח דינקלס; הגר"י הלברשטט; הגר"ש גריינמן; הגר"ז איידלמן ועוד. אף רבים מחכמי ירושלים, עת הזדמנו לעיר ב"ב, באו בשעריו: מהם הגר"ר חיים טוורס הרש"ר מצדיקי שערי חסד; הגר"ר הירש קופשץ; הגר"ר יחזקאל אהרן פרצוביץ ר"י תפארת צבי; הגר"ר אהרן כהן ר"י חברון; הגר"ר שמואל אהרן יודלביץ מח"ס מעיל שמואל ועוד.

ובא השמש וזרח השמש

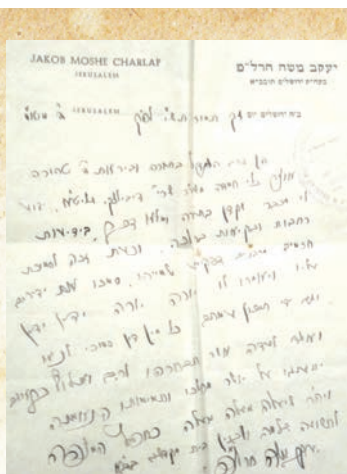
כמי שהתכוון כל ימיו ליום האחרון וזה שאחריו, הו"ל רבינו בשנת תשס"ח ספר 'זרח השמש' בו קיבץ וכתב את כל מנהגי המנין למען יעמדו ימים רבים, לדעת המעשה אשר יעשו והדרך ילכו בה, על מנת שהמנין ימשיך להתקיים בצבינו המיוחד לו עד ביאת גוא"צ בב"א.

"עטרת חכמים אשר הולמתו"

מכתבי הסמיכה של הגרש"ד צוק"ל

פרסום
ראשון

בשנת תש"י, בהיותו בן עשרים וחמש, נתעטר הגאון הגדול רבי שריה דבליצקי זצ"ל במכתבי סמיכה מאת גדולי ירושלים ת"ו, בהם הם מעידים על גדולתו בתורה, יראתו הקודמת ויושר מידותיו הנאצלות. בענותנותו הידועה גנו הגרש"ד את המכתבים בארון נסתר, עד שמציאותם נעלמה גם מבני המשפחה. רק עתה עם סילוקו, רואים המכתבים אור עולם כאן לראשונה. פרסום ראשון ומיוחד.

יעקב משה חרל"פ
בעה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה ירושלים יום ז"ך תמוז
תש"י לפ"ק ד' מטו"מ
הן הרב הגדול בתורה וביראת
ד' טהורה אוצר כלי חמדה מוהר"ר
שרי' דיבליצקי שליט"א ידוע לי
מכבר שקדן בתורה ומלא דבר
בידיעות רחבות ובקיאות בהלכה.
וכעת זכה לסמיכת חכמים מרבנים
דפקיע שמיהו, סמכו ידיהם עליו
ויאמרו לו יורה יורה ידין ידין. וגם
ידי תיכון עמהם כל מין דין סמוכו
לנא. ואשרי העדה אשר תבחרוהו
לרב ואלוף בראשם. יתענגו על
ישר מהלכו ותמימותו הנאמנה.
ויה"ר שיעלה מעלה מעלה כחפץ
המצפה לתשובה שלימה ולבנין
בית מקדשינו בב"א.

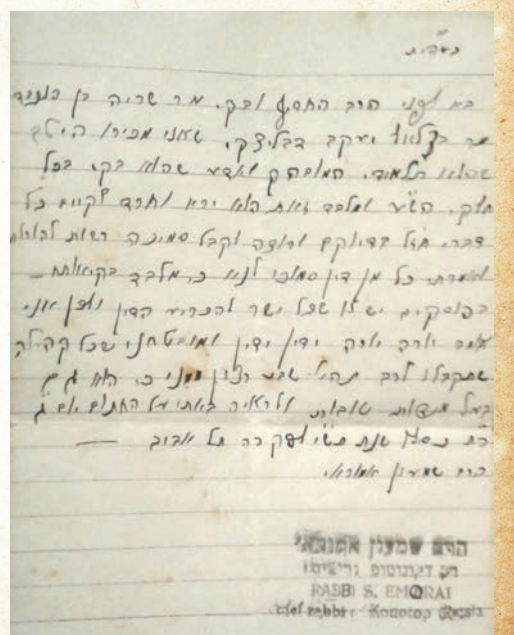
ב"ה יום ה' ח' שבט תש"י
פעיה"ק ירושלים תובב"א

האמת ניתן ליכתב איך כי הרה"ג וכו' מוהר"ר שריה
דבליצקי נ"י מלומדי הישיבה הגדולה כנסת ישראל חברון
בעיה"ק ירושלים ת"ו. למד עמל ויגע עד שהגיע לשערי
הוראה. יודע כל דין על בוריו ממקור הש"ס ופוסקים
רו"א (=ראשונים ואחרונים). וידידו רב לו לישא וליתן בכל
שאלה בראיות וסברות ישירות לאמתה של תורה. גם יראתו
קודמת לחכמתו ומחונן במדות טובות ומעלות תרומיות.
לכן כדין סמוכו לנא. והנני לעטרו בעטרת חכמים אשר
הולמתו ולסומכו בסמיכת חכמים.
והנני אומר להרה"ג ר' שרי' דבליצקי הי"ו - יורה יורה
ידין ידין ויהיה לרב ומורה בכל תפוצות ישראל.
הכותב והחותם לכבוד התורה והוגיה באעה"ח יום ה
נאום אליהו ראם דומ"ץ פעיה"ק ירושלים תובב"א

בעה"ת

בא לפני הרב החריף ובקי מר
שריה בן הנכבד מר בצלאל יעקב
דבליצקי שאני מכירו היטב שהוא
תלמידי המובהק ויודע שהוא בקי
בכל חלקי השו"ע ומלבד זאת הוא
ירא וחרד לקיים כל דברי חז"ל
בדיוקם ורוצה לקבל סמיכה, רשות
להורות ואמרתי כל מן דין סמוכו
לנא כי מלבד בקיאותו בפוסקים יש לו שכל ישר להכריע
הדין.
ולכן אני אומר, יורה יורה ידין ידין ומובטחני שכל
קהילה שתקבלו לרב תהיה שבע רצון ממנו כי הוא גם בעל
מדות טובות.
ולראיה באתי על החתום יום ג' כ"כ כסלו שנת תש"י לפ"ק
פה תל אביב
הרב שמעון אמוראי
רב דקונסטופ

מחמדי התלמוד

תשובות לשאלות מעמ' 4

סז) היכן מצינו מי שאמר שאינו נביא ולא בן נביא?
ברכות לד: [רבי חנינא בן דוסא]; עירובין סג. [רבי אליעזר];
יבמות קכא: וב"ק נ. [רבי חנינא בן דוסא]; נדרים לח. - לשון הפסוק
בעמוס (ז' י"ד) שאמר כן עמוס אל אמציה.

סח) היכן הוזכרו עוד דברים הגורמים לעשירות?
ברכות סג. (תרו"מ לכהן, משתף ש"ש בצערו); שבת קיט.
(המכבדים את התורה והמכבדים את השבת); פסחים מט. (ידבק
בזרעו של אהרן); יומא כב: (המתמנה פרנס על הציבור); קידושין
פב: (יבקש ממני שהעושר שלו); ב"ב כה: (המצפין והמחכים);
סנהדרין צב. (דעת); חולין פד: (יעסוק בבהמה דקה); נדה ע: (ירבה
בסחורה ויבקש ממני שהעושר שלו); [וע"ע ברכות נו: הרואה בחלום
שאוכל מבשר השור. ויל"ע האם זהו סימן או סיבה].

סט) על מה כתוב ש"צאה בטהרה'?
ב"מ פו. [נשמתו של רבה בר נחמני]; סנהדרין סח. [נשמתו של
רבי אליעזר]; ע"ז כז: [נשמתו של בן דמאי]; כלים פ"ל מ"ד [מסכת
כלים].

ע) היכן מצאנו שעצם מציאות הצדיק מגן על דורו?

ברכות יז: כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפי' בזכות עצמן
אין ניזונין וכו' כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וכו'; יומא לח:
בשביל צדיק אחד העולם מתקיים; תענית כב. דאמרו ליה לרבא
מסתיין דקא מגניא אכולא כרכא; תענית כד: וחולין פו. כל העולם
כולו נזונין בשביל חנינא בני וכו'; מגילה טו. צדיק אבד לדורו אבד
(ובמהרש"א שם); חגיגה יב: על עמוד אחד [העולם עומד] וצדיק
שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם; סוטה י. מה הקב"ה מגין על כל
העולם כולו אף שמשון מגין בדורו על ישראל; ב"מ פד: דכל שני
דהוה ניים רבי אלעזר בר"ש בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתיהו;
ב"ב טו. ומגן על דורו כעץ [איוב]; סנהדרין צט: אף מגין על כל העולם
כולו; סנהדרין קיג: צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם; חולין פו.
משעלו בני הגולה פסקו הזיקין והזוועות וכו' ברבי חייא ובניו כי מהניא
זכותיהו אעלמא וכו'; וע"ע רש"י מו"ק כה: ד"ה שבעין מחתרין.
וסוטה לה. רש"י ד"ה שכיב איוב, שלא תגין זכותו עליהם. [ועפ"ז
יל"ב מה שאחז"ל (שבת קיט:)] כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו.
והטעם נראה לפי המבואר שכל העולם ניזון בזכות הצדיק, ממילא
כשפוגע ומבזה את הצדיק והת"ח הרי אינו יכול ליהנות יותר מזכותו,
וע"כ לא יוכל להרפא יותר מאחר והכל מקבל רק בזכות הצדיק].

תגובות קוראים:

לשאלה נז - היכן מצאנו שיסורי הצדיק מועילים לכל הדור ? -
כותב הרב ישראל הפטקה מב"ב:
א. עיין סוכה מ"ה ב' ואמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י יכול
אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה.
ופירש"י לפטור. בזכותי אני סובל כל עונותיהם ופוטין מן הדין. וכי
המהרש"א "והיינו שסובל עונותיהם ביסורין וצער שהיה לו ולבנו
במערה כדאמרין פ' ב"מ ועוד אמרו בפ' הפועלים בבנו ר"א כולוהו
שני יסורין דר"א לא שכיב אינש בלא זמניה".
ב. ב"ב ט"ו א' רבא אמר איוב בימי מרגלים היה כתיב הכא איש
היה בארץ עוץ איוב שמו וכתוב התם היש בה עץ מי דמי הכא עוץ
התם עץ הכי קאמר להו משה לישראל ישנו לאותו אדם ששנותיו
ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ. ואיוב בעל יסורים הוה וא"כ אפשר
שזו ההגנה על דורו.

תגובת העורך צב"א: ייש"כ על המקור מהרש"י ומהרש"א
בסוכה, אולם מה שהביא מב"ב גבי איוב נראה שאי"ז שייך לנידון זה
אלא למה שמצאנו במקומות רבים שעצם מציאותו של הצדיק מגין
על הדור, [והובא השבוע בע"ה בתשובה לשאלה ע']. וזה מה שכתוב
שאויב מגין על דורו כעץ, דהרי לא מוזכר שהגין מחמת הייסורים
שסבל, ומאידך מצאנו שהצדיק מגין על דורו בעצם מציאותו אף
בלי יסורים. ואילו שאלה נ"ז היתה היכן מצינו שהייסורין של הצדיק
מועילים לכל הדור [ז"א שחזן ממה שיש הגנה מעצם מציאות הצדיק
בדור, יש תועלת מיוחדת בייסורין שסובל. וזה לא כתוב שם באיוב].

יוסף גרשון הורביץ דומ"צ

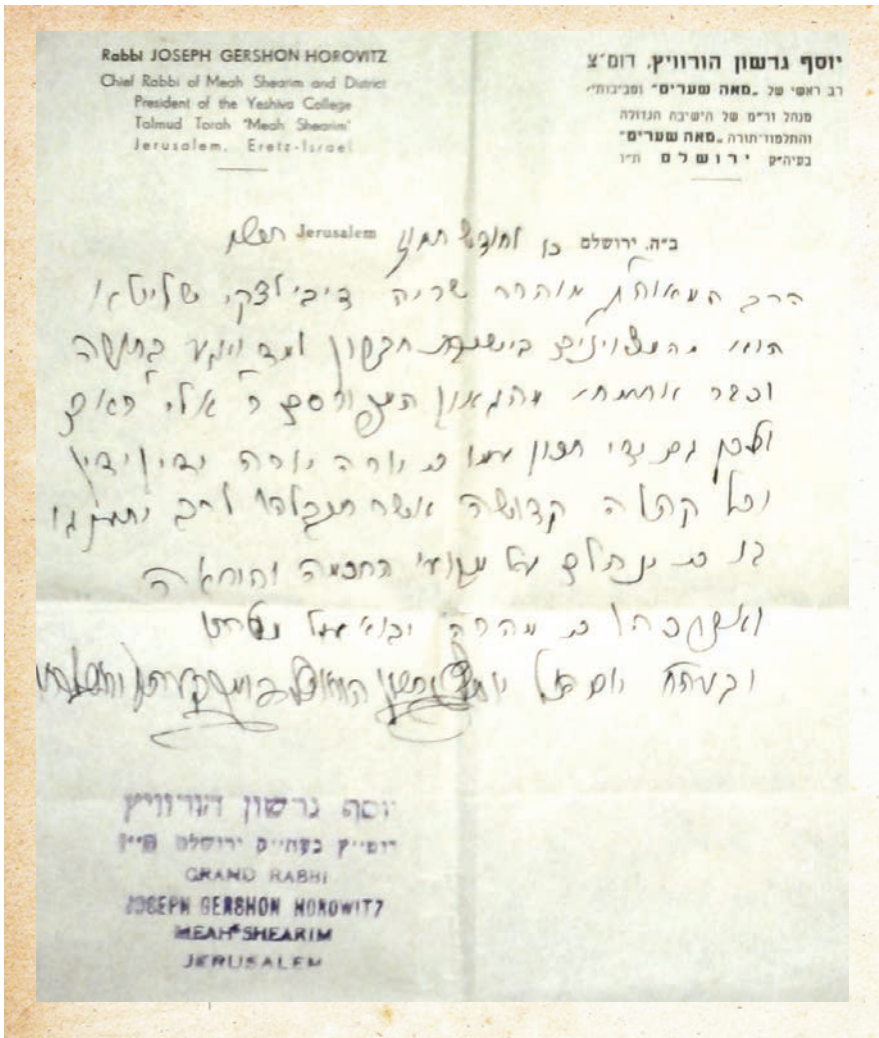
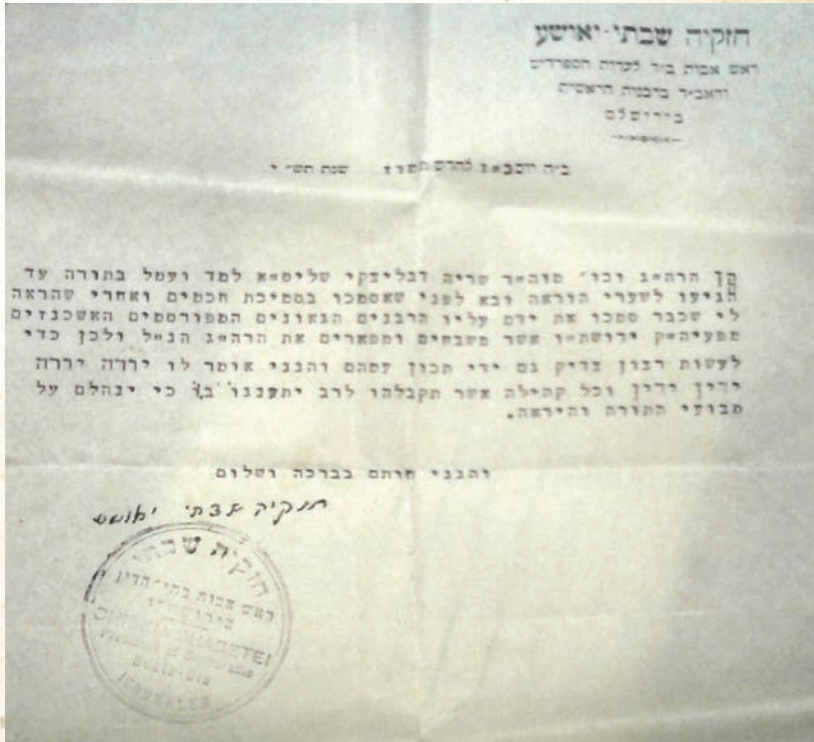
רב ראשי של מאה שערים וסביבותיה

ב"ה ירושלם כ"ו לחודש תמוז תש"י.

הרב המאווה"ג מהור"ר שריה דיבילצקי שליט"א הוא מהמצינים בשיבת חברון.
למד ויגע בתורה. וכבר איתמחי מהגאון המפורסם ר' אלי' ראם ולכן גם ידי תכון עמו
כי יורה יורה ידין ידין. וכל קהילה קדושה אשר תקבלו לרב יתענגו בו כי ינהלם על
מבועי החכמה והיראה ואברכהו כי מהרה יבוא על מטרותו.

ובאתי עה"ח יום הנ"ל

יוסף גרשון הורביץ דומ"צ פעה"ק ירושת"ו

הרב יצחק לויסון

ויבלינו במזכרא

אולם הרמב"ן חולק, ולדבריו בא הכתוב לאסור שלא נעבוד את השם הנכבד בדרך שהיו עושים הגוים לאלהיהם וייטב לפניו.

והנה הפסוק הבא מיד אחריו הוא "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו",

ולפי דרכו של הרמב"ן הפסוק מתפרש כהמשך למה שכתוב לפניו, שלא לעבוד את השם הנכבד בדרך הגוים, כלומר, שלא להוסיף מצות חדשות ולעבוד לפניו ית' בעבודות אשר הקב"ה לא ציוה עליהם,

וזה שלא כדברי הגר"א, שפירש כי הפסוק כאן בא לומר שלא להוסיף בגוף המצוה, אך לא דיבר על הוספת מצוה חדשה לגמרי.

ברם, לדברי רש"י שהפסוק "לא תעשה כן לד' אלוקיך" מדבר אודות איסור לעבוד אלילים, א"כ הלא בודאי שהפסוק "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו" עומד בפני עצמו ואינו שייך כלל לענין שלפניו, ולפי זה אפשר לפרש על דרך ביאורו של הגר"א, שכוונת הפסוק שלא יוסיף ויחדש דבר בגוף המצוה.

יג - ב, ה "כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליה אות או מופת"

"אחרי ד' אלוקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו" פרשה זו מדברת בענינו של נביא שקר המבקש להסית ולהדיח את ישראל, וכך פותחת הפרשה (פסוקים ב, ג, ד):

"כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום וגו' ובא האות והמופת אשר דבר אליה וגו' לא תשמע אל דברי הנביא ההוא" וגו'

והתורה מסיימת בעונשו של אותו מסית (פסוק ו): "והנביא ההוא או חלם החלום ההוא ימות כי דבר סרה על ד' אלוקיכם",

ומעתה יש לתמוה, מדוע בתוך הענין נוסף פסוק אחר המפסיק בין החטא של נביא השקר לבין העונש המוטל עליו, והוא (פסוק ה) "אחרי ד' אלוקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמעו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו", הלא ודאי שראוי לסמוך מיד אחר החטא של הנביא את עונשו, ורק לאחר מכן לצות על ישראל להתדבק וללכת אחרי ד' ? (ועי' ב'אור החיים' מש"כ בזה)

וכך תירץ בזה הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל:

נראה ללמוד מכאן יסוד, כי אפילו אם רק שומעים דיבורים של הדחה ודברי סרה, אף אמנם שהתורה מצוה עלינו "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא... כי מנסה ד' אלוקיכם", אולם עוד קודם שממציים עם נביא השקר את הדין, יש לדעת כי עצם השמיעה של דבריו, כבר גרמה לקרירות בכל המצב הרוחני ובעבודת ד', וממילא זה עלול לגרום חלילה חולשה ורפיון בכל ענין מעניני התורה והמצוה,

אשר על כן, עוד קודם קיום גזר דינו של נביא השקר, ישנו צורך נחוץ להתחזק ולהתעצם בכל ההיקף של עבודת ד' בכל פרטיה ודקדוקיה, ולחזור ולשנן "אחרי ד' אלוקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמעו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו" - ליראה את שמו, ללמוד ולקיים את תורת משה, ולשמוע בקול הנביאים, לעבדו במקדשו, ולהתדבק בכל דרכיו ומידותיו, ורק לאחר מכן להעניש את נביא השקר.

ג - א "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו"

הנה האיסור שלא להוסיף או לגרוע ממצות ד', נאמר בשני מקומות בתורה,

א. בפסוק שלפנינו - "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו",

ב. בפרשת ואתחנן (ד, ב) - "לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו",

וביאר אדוננו הגר"א נ"ע, כי שני פסוקים אלו באו ללמד שני ענינים באיסור להוסיף ולגרוע,

א. בפסוק שלפנינו נאמר שאסור להוסיף או לגרוע בגוף המצוה עצמה, כגון לעשות ציצית של ארבע כנפות, ולא של חמשה כנפות ולא של שלשה, כמו כן, שיתן ארבע מתנות דם על קרנות המזבח, לא יוסיף לתת חמש ולא יגרע לתת רק שלש.

ב. בפרשת ואתחנן דיבר הכתוב, שלא להוסיף מצוה חדשה נוספת על תרי"ג המצות שקיבלנו, ודברי הפסוק מוסיבים על הכתוב שלפניו (שם, א) "ועתה ישראל שמע אל החקים ואֵל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות", ועל כך אמר, אלו הם המצות - שלא תוסיפו עליהם עוד אחרת.

ועמד הגאון הגדול רבי זבולון שוב שליט"א ר"י דברי אמת', כי ביאור זה של הגר"א תלוי ועומד במחלוקת ראשונים:

הנה כך נאמר בפסוקים שלפניו (יב, כט-לא): "כי יכרית ד' אלוקיך את הגוים... השמר לך פן תנאש אחריהם... ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני" והפסוק שלאחריהם: "לא תעשה כן לד' אלוקיך".

ומיד לאחר מכן נחתמת הפרשה בפסוק שלפנינו: "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו",

ונחלקו רש"י והרמב"ן על מה באה האזהרה "לא תעשה כן לד' אלוקיך", שיטת רש"י שהפסוק מדבר אודות עבודה זרה, ומזהיר את ישראל שלא יעבדו כמו הגוים לעבודה זרה.

יב - ג ד "ונתצתם את מזבחתם ושמרתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעו ואבדתם את שמם מן המקום ההוא: לא תעשון כן לד' אלוקיכם" רש"י מביא את דברי חז"ל:

"אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישאל נותצין את המזבחות?

אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב", ע"כ.

והנה אמרו בגמרא (שבת קכ:): "תניא, הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו - הרי זה לא ירחוץ, ולא יסוך (וזלת בטבילה של מצוה),

רבי יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו, ובלבד שלא ישפוש",

וטעם הדבר, מפני שהכתוב אומר ו'אבדתם את שמם מן המקום ההוא: לא תעשון כן לד' אלוקיכם' - עשייה אסרה תורה, אך לגרום לכך שהשם ימחק - מותר, ע"כ.

והקשה מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, לדברי הגמרא שהאיסור הוא כאמור רק במעשה ולא בגרמא, א"כ איך יתפרשו דבריו של רבי ישמעאל, שהפסוק "לא תעשון כן לד' אלוקיכם" מזהיר על כך שלא יעשו מעשים הגורמים לחורבנו של המקדש, והלא אף זה לכאורה אינו אלא 'גרמא' ולא 'מעשה' ממש?

ותירץ, כי יש באמת יש להתבונן ולהבין כיצד נחרב בית המקדש,

ונראה כי הדרך להחרבתו לא באה מכוחו של מעשה, אלא החורבן בא ממילא ע"י התרוקנות הקדושה, כי כך היא צורת החורבן, שכאשר הקדושה מתרוקנת - אזי המקדש חרב בפועל,

ונמצא איפוא, שאם ישראל עושים כמעשי הגוים, אין לשפוט זאת רק כ'גרמא' בלבד לחורבן המקדש, אלא כמעשה החורבן בעצמותו!

ומקור הדברים בדברי חז"ל (במדרש) שיר השירים, ג): "כך אמרה ירושלים לבת בבל, אילולי ממרום עשו מלחמה עמי - את היית יכולה לי?

אילולי שלח אש בעצמותי - את היית יכולה לי? הוי - קמוצא טחינא טחנת" (קמח טחון טחנת), עכ"ל. והן הן הדברים.

יג - ג' וְכֵן הָיְתָה הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהִים לְאַמֹּר
נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם
וַיַּעֲבֹדוּם

הנה הכתוב כאן עוסק, במי שניסת ע"י נביא
שקר לחטוא בחטא גדול של עבודה זרה,
אולם אמר על כך המשיגה קדוש ד' רבי יחזקאל
לוינשטיין זצ"ל, כי עוד בקעלם היו בחבורה מתעוררים
מענין זה, להתבונן על מה שמה התורה דגש בחטא זה:
כי הנה היסוד הראשון של אדם הוא - שהשכל
יהיה הדבר המחייב והמדריך של כל פעולותיו,
וממילא, בשעה שהוא רחוק מהבנת השכל וחייו
מתנהלים על פי הרגלי טבעי, הרי אין בו מאומה והוא
רחוק מהתורה, וכלשון הפסוק (תהלים לב, ט) "אֵל תִּהְיֶה
כְּסוֹס כְּפָרֶד אֵין הֶבֶן" - מי שחייו אינם מתנהלים על
פי משקל הבנת השכל, הוא כלל אינו במדרגת 'אדם',
אלא הוא כסוס וכפרד אשר אף הם חיהם מתנהלים לפי
טבעיהם.

ודבר זה מדגישה התורה בעת התביעה על חטא
עבודה זרה, למרות שזהו החטא החמור ביותר,
הטענה הגדולה היא - "אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא
יָדַעְתֶּם", וכן מצינו בתוכחה שבלשון הפסוק (דברים כט,
כה) "וַיִּלְכְּדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים
אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם", דהיינו ההליכה אחרי
עבודה זרה בלי להכיר כלל את כוחה וטיבה? כאן
נעוצה הטענה הגדולה על עשיית החטא!

שהרי זו איולת גמורה לעזוב אלוקים אשר אתה
מכירו ויודעו, וללכת אחרי דבר שאינך מכיר אותו ואת
טיבו, ודבר זה לכשעצמו מוכיח בעליל כי מעשיך אינם
נובעים משכל האדם, וממילא זהו החטא הגדול ביותר
- שהאדם פועל שלא על פי השכל, והוא אינו בגדר אדם
המדבר.

תביעה זו תובעת התורה אף בעת עבירה חמורה
כעבודה זרה.

ובדרך זה הוסיף המשיגה זיע"א לבאר את דבריו
של ירמיהו הנביא (פרק טז);
כאשר פנו אליו ישראל בטענה - "עַל מָה דָּבַר

ד' עָלֵינוּ אֵת כָּל הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְמָה עֲוֹנֵנוּ וְמָה
חָטָאתָנוּ אֲשֶׁר חָטָאתָ לָד' אֱלֹהֵינוּ?"

באה התשובה: "וְאִמַּרְתָּ אֲלֵיהֶם עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אוֹתִי נָאם ד' וַיִּלְכְּדוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וַיַּעֲבֹדוּם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם וְאִתִּי עָזְבוּ וְאֵת תּוֹרָתִי לֹא
שָׁמְרוּ",

"וְאַתֶּם הִרְעַתֶּם לַעֲשׂוֹת מַאֲבֹתֵיכֶם וְהִנֵּכֶם הִלְכִיתֶם
אִישׁ אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לָבוֹ הָרַע לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֹזְן",

ביאור הדברים, שהחטא שלכם גדול מהחטא של
אבותיכם, כי אבותיכם אמנם חטאו ונכשלו בעבודה
זרה, אך למרות שהוא חטא חמור מצד עצמו, מכל
מקום הוא עדין לא גדול כ"כ בחומרתו, מאחר והוא
עשו אותו בהשפעת יצרם הרע שהתגבר עליהם,

אולם החטא שלכם חמור בהרבה, והוא בהליכה
אחרי שרירות לבבכם הרע, והיינו שהמעשים שלכם
כלל לא נעשים מתוך מחשבת השכל, אלא שרירות
לבכם וטבעכם הם המנהיגים אתכם, וזו היא הטענה
היותר חזקה שתבע הנביא מישאל!

והדברים נוראים למתבונן.

יג - ו' וַיִּשְׁרַפְתָּ בָאֵשׁ אֵת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׂלָלָהּ כְּלִיל
לָד' אֱלֹהֶיךָ

מובא סנהדרין (ק"ג): "רבי אליעזר אומר, כל עיר
שיש בה אפילו מזוזה אחת - אינה נעשית עיר הנדחת,
שנאמר וַיִּשְׁרַפְתָּ בָאֵשׁ אֵת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׂלָלָהּ כְּלִיל,
והיכא דאיכא מזוזה לא אפשר, דכתיב 'לֹא תַעֲשֶׂון כֵּן
לָד' אֱלֹהֵיכֶם', ע"כ.

והקשה גאון עוונו רבינו עקיבא איגר זיע"א, הלא
עשה דוחה לא תעשה, וא"כ שריפת עיר הנדחת שהיא
מצות עשה, תדחה את הלאו של "לֹא תַעֲשֶׂון כֵּן לָד'
אֱלֹהֵיכֶם"? (וע"ע מנ"ח מצוה קמב, ה)
ותירץ ראש ישיבת 'פחד יצחק' הגאון הגדול רבי
יונתן דיוויד שליט"א:

נראה, כי עיקרו של הפסוק "לֹא תַעֲשֶׂון כֵּן לָד'
אֱלֹהֵיכֶם", אינו עומד בפני עצמו, אלא נסמך על הענין

שלפניו, כלומר, שאמנם נצטויתם קודם לכן במצות
ביעור עבודה זרה, וכמו שנאמר "וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן
בָּאֵשׁ" - לשרוף את העבודה זרה, אמנם רק על כזאת
דיבר הכתוב, אולם מכל מקום אתם מוזהרים - "לֹא
תַעֲשֶׂון כֵּן לָד' אֱלֹהֵיכֶם", אל תקיימו את אותה מצוה של
שריפה, בכתבי הקודש של ד' אלוקיכם,

הרי שנאמר כאן בתורה ציווי מפורש, שבזמן קיום
מצות שריפת עיר הנדחת, אין שורפין את כתבי הקודש,
ממילא על דבר המפורש בתורה לא שייך לומר עליו
'עשה דוחה לא תעשה'. (וע"י היטב 'משך חכמה' סו"פ עקב,
שאפשר ורימו לזה בקיצור לשון)

טו - ח' כִּי פָתַח תִּפְתַּח אֵת יָדְךָ לֹא וְהִעֲבַמְתָּ תַעֲבִימוּנוּ
דִּי מִחֻסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לִי

פעם אחת נודע למרנא קדוש ישראל מס' לנט זיע"א,
כי אשתו קונה שטרי הגרלה (לאטעריי),
וחרה לו הדבר מאוד, וכך אמר:

הלא ידוע, שאם הקב"ה חונן את האדם בעשירות,
הוא לא נותן לו את זה רק בעבור טובת עצמו בלבד,
אלא העשירות היא בעבור שיחונן את העניים,
והיאך ידע האדם כי יצא ידי חובתו בזה?

הלא יתכן כי בחיפוש אחר חיפוש ימצא בקצה
העיר אדם הנצרך לו בשעת דחק, או שמא יש איזה עני
שצריך לחלצו ממיצר, כמו כן יתכן אפילו שיהיה בעירו
איזה קטן, שזקוק שישכרו עבורו מלמד כדי לחנכו
במצות וללמדו תורה,

ואם חלילה יזכה בגורל בסכום גדול ויתעשר, הלא
שמא לא יעמוד בנסיון לקיים את חובתו במלואה, ר"ל!
ומובא אודות מעשה זה, את אשר שח תלמידו
הגה"צ רבי נפתלי מאמסטרדם זצ"ל, שרבו הגר"ס כל
כך היה ירא וחרד שמא הכרטיס יזכה בהגרלה, ולגודל
החשש שמא הוא לא יעמוד בנסיון הקשה של העושר,
הוא ערך בפני עדים 'סילוק נכסים', כדי שלא יזכה בקנין
פירות של הזכיה של אשתו - ויהפוך לעשיר!

ועדיף היה בעיניו לוותר על כל המצות שניתן
לקיים ע"י העשירות, מאשר לעמוד בנסיון קשה זה.

ובאותו ענין:

אחד מנקי הדעת שבירושלים הגה"צ רבי חיים
טוודרוס הרש"ר זצ"ל, חי כל ימיו בדחקות ובעוני,
באחד הימים, נכנס לאחד מבתי הכנסיות שבשכונת
'מאה שערים', וכשפניו חרושות דאגה ביקש לכנס
לאלתר בית דין שיעשו עבורו - הטבת חלום.

וכמובן, שכל הנוכחים היו סקרנים מאוד לדעת,
איזה חלום יכול להדאיג צדיק נשגב זה, עד אשר הוא
חש צורך כה דחוף לבקש עליו הטבה.

אך כאשר פנו וביקשו ממנו לספר על הדבר, הוא
סירב בתוקף ולא פירש כלום.

רק לאחר שאחד הנוכחים לא הרפה והפציר בו
מאוד, הוא נעתר לספר כי הוא ראה בחזיון חלומו שהוא
עתיד להתעשר, ולכן הוא ביקש להיטיב את החלום
לאלתר! (לפי עדות בתו הצדקנית מרת בתיה אריאלי ע"ה, הוא
ראה בחלומו ריבוי דגים, והניח שהכוונה בזה לעשירות, וכפי שמופיע

בספר 'פתרון חלומות' המיוחס לרב אחאי גאון ורש"י)

וכששאלוהו, הלא חלום טוב הוא זה?!

הוא השיב ואמר להם - ח"ו, זהו חלום רע ואני
רוצה להטיבו!

וזאת כאמור, בעוד הוא עצמו שרוי בעוני ובמחסור,
ולמרות זאת חרד שיתקיימו בו דבריו של החכם מכל
אדם (קהלת ה, יב) "עֲשֹׂר שְׁמוֹר לְבַעְלִי לְרַעְתּוֹ".

ברוך עולם

עיונים בתפילה

על פי הספר הקדוש נפש החיים שער ב'

הרב אברהם יחיאל אונא

רבנו הק' זיע"א היה מרבה להביא במוסריו בימי האלול - את דברי ה"לקט יושר" אודות רבו ה"תרומת הדשן", שהיה מאריך בימי האלול בפסוקי דזמרה - כמו שעה !

ואף שודאי לא היה שום פגם ח"ו, בצורת הפסוקי דזמרה בכל ימות השנה, אצל חד מקמאי - מרבתינו הראשונים.

אלא הענין הוא כמבואר לעיל - כי אין גבול ותכלית לתוספת איכות במזון הנשמה, וכאשר הוא מוסיף לזמר ולשבח לבוראו -

הרי הנשמה מקבלת יותר כח ובריאות, ויש בכחה לעמוד לפני בוראה ביום הדין הקרב ובא, יחד עם הזכות העצומה כאשר הוא מוסיף כח בהעולמות ע"י הזמירות הנאמרות במתן ובנעימה.

וכזה נבין את ההגדרה בה הגדירו מרגן אבירי המוסר זיע"א את הימים הקדושים הללו - ימי האלול, ובעקבותיהם הימים הנוראים - בשם "הימים הנחמדים".

כי כדוגמת "בית הבראה" לגוף - ימי האלול לנשמה.

כשם שבבית הבראה - הגוף נח מעמלו, ומתחזק במאכלים טובים ומבריאים - כן הוא הדבר בימים אלו כלפי הנפש והנשמה:

בהם היא נחה מעמל העולם, מתנתקת במדת האפשר מענייני החומר העכור, ומתעדנת בריבוי תורה ותפלה ומעשים טובים - בכמות ובאיכות, אין לך "ימים נחמדים" יותר מאלו.

כמבואר בענין חיים, שכל עבודתנו הוא להמשיך מקיפים בהתרחבות אור גדול, יתר על כדי מדת קו אור היושר שהמשיך הוא ית' בעת הבריאה לצורך הברכה חיות וקיום העולמות

"אור ישר" בנידון דידן - הוא הנצרך וההכרחי לקיום האדם והבריאה. אותו המשיך הקב"ה מעצמו - כי היא המדרגה הבסיסית הנצרכת.

"אור מקיף" היינו תוספת השפעה רוחנית, אשר היא למעלה מהמדרגה היסודית של הנברא, ועל כן לא יתכן שיבוא האור הזה מצד עצמו - כי אין לו מקום בבריאה. רק על ידי מעשי התחתונים - יכולים הם להמשיך "אור מקיף" - השפעה עליונה יותר מכפי מדרגתם.

זוהי תמצית שאיפתנו בעבודת הימים הקדושים: להתרומם ולהתעלות - יותר ממדרגתנו התמידית - לאור באור פני מלך חיים.

על כך באה ההגהה - להוסיף כי התורה ומע"ט - מלבד היותם מזון העולמות הריהם גם מזון הנשמה בעצמה.

אמנם בנשמה - כמו שנתבאר - הריהם באמת שני עניינים: המזון הגשמי הנצרך לחברה בגוף - והמזון הרוחני - התורה - הנצרך אליה מצד עצמה לחיותה ולקיימה.

[הג"ה ב] וכמו שבמיני מאכל יש מאכלים שבכחם רק להזקק ד' יסודות הגוף שיהיו בכחם הראשון, ויש מאכלים שבכחם להוסיף כח הד' יסודות בריבוי איכות... ואינו מסתפק באכילה מועטת בצמצום כדי חיותו, כן גם הנפש לא תמלא באכילה מועטת של תורה ומע"ט, וזה כל האדם להוסיף ולרבות תורה ומצוות...

כל מילה של ת"ת, וכל מעשה מצווה - יש בו חיות וכח וקיום להנשמה. אמנם, "גם הנפש לא תמלא" והריהי תובעת ומשתוקקת כל העת - להוסיף לה חיות וכח, ע"י ריבוי תורה ומע"ט, בכמות ובאיכות.

כי אינו דומה מעשה הנעשה מתוך פניות וחשבונות, ומעשה הרבים - למעשה הנעשה בנקיות ובתכלית הכוונה לשמו ית"ש.

ובאמת כל איש הישראלי, לפי ערכו ומדרגתו - יחוש בזה העניין באופן ברור ומוחש, כי כאשר ממעט ח"ו במעשיו ותורתו - הרי הנשמה בצער ובמצוק, ושמתחת החיים ממנו והלאה. ולא ימצא מנוח לנפשו כי אם כאשר יוסיף כח ועצמה, בריבוי תורה ומעשים בכמות ובאיכות - או אז תבוא הרווחה.

[ש"ב פ"ו הג"ה א] וגם אל נשמת האדם עצמו, כמו שא"ל "אין טוב באדם שיאכל ושתה - כל אכילה ושתיה במגלה הזאת - בתורה ומע"ט הכתוב מדבר.. וכן בהיפוך ח"ו... דמוזנא דאורייתא אידי מוזנא דנר"ן

הנשמה - מעצם ברייתה - חלק אלוך ממעל - אינה זקוקה למאומה, והריהי חצובה מתחת כסא הכבוד - ונהנית מזוי השכינה. כל זאת - טרם ירדתה בגוף.

מאותו הרגע - הריהי נתונה במאסר החומר והגוף - ונזקקת למאכל רוחני הנותן לה כח וקיום. זאת מלבד החלק הרוחני שבמאכל הגשמי - עליו דובר לעיל - שהוא נצרך לצורך החיבור בגוף.

כאן - מדובר במזון הנשמה עצמה. מאחר ונפרדה והתרחקה מצור מחצבתה להעולם הזה השפל, לגוף החמרי העכור - על כן נצרכת היא למזון רוחני כדי לקיימה מצד עצמה.

והיינו כשם שבמאכל הגשמי ישנן שתי בחינות: האחת: ליתן כח וקיום לגוף עצמו, והשנית - להעמיד ולקיים את חיבור הנשמה בגוף - על ידי החלק הרוחני שבמאכל - שהוא מזון הנשמה.

כן הוא במאכל הרוחני - תורה ומעשים טובים - יש בהם שני חלקים: האחד - כלפיו ית' - שע"י התורה ומע"ט - יכול להתחבר בעולמות - וזהו בחינת "מזון" כביכול - אליו ית', והשני - מזון העולמות עצמם - היינו ההשתלשלות ממנו ית"ש - שהם - כדוגמת הגוף - נצרכים ממש למזונם שהוא מעשי התחתונים.

ובאמת אין אלו שני עניינים חלוקים ממש, כי בשורש הדברים הכל אחד - ותוספת כח לעולמות היא ע"י תוספת חיבור והמשכה מלעילא, אמנם לשבר את האוזן - נחלקו לב' עניינים]

"פחדו אל ה' ואל טובו" / המשך מעמ' 5

ולהעמידו בדין ומשפט, וכן בקשת החיים רחוקה היא מאדם כי דומה בעיניו שחייו ובריאותו בטוחים המה, ונמצא שלא רק משולל הסיבות הוא אלא היפוך מנוגד לכך.

וכן שמעתי ממרן המשגיח זללה"ה משמיה דהגה"צ רבי יצחק יהודה ברמן זצוק"ל שביאר הא דכתיב "תשב אנוש עד דכה ותאמר שובו בני אדם", היינו אפילו אדם נמצא במצב עד דכדוכו של נפש, ותאמר - היינו שצריך לומר ולעורר עצמו, והוא יסוד לימוד המוסר לקבוע לעצמו ולעורר כח המחשבה והרגש ולהתבונן, וכן להתחזק בעבודת התפילה שהיא חובת האלול להתקרב ולהתרומם אליו. יעזור הקב"ה שנקבל על עצמנו את חודש האלול בשמחה שזכינו להגיע לימים המיוחדים והנחמדים והפחד הוא ופחדו אל ה' ואל טובו וחלילה שלא נפסיד את אלו הימים הנחמדים.

סיבת תקיעת שופר, וכאשר ילך האדם אל בית המוסר היא סיבה גדולה ונוראה אשר בידה להוציא מסוכבים קשים וכבדים.

והוסיף מו"ר מרן המשגיח זללה"ה (שיחות אלול עמ' טז) שלא רק חיסרון הסיבות בנו אלא טבעי האדם מתנגדים לכך, מידת העצלות באדם מתנגדת היא לכך כי טבעו שרחוק הוא מעמל, ואף בדבר מועט בלבד העצלות מנוגדת, כגון לבוא לסדר יותר מוקדם במשהו אין מידתו נותנת, וכן העצלות מביאה את האדם לומר שאין נ"מ בין אלול לשאר חרשי השנה ואף שהוא רואה את כל מה שקורה במשך השנה וידוע כי הקב"ה מאהבתו יתברך נתן לנו חודש אשר נוכל לזכות נפשנו במשפט מ"מ מידת העצלות נוגדת זה המשפט, וכן האמונה במשפט מנוגדת היא לטבע האדם כי מטבעו אינו רוצה שיפגעו בו ואינו מאמין כלל כי יבואו לתובעו

הרעה ומחשבתו אשר לא טובה" עכ"ל. מ"מ כמבואר בהמשך מכתבו של רבי ישראל (שם) 'אכן נודע כי מסובב לא יולד אם לא מסיבה הדומה לו, מסובב כבד לא יצא מסיבה קלה, ובזאת הדבר הזה תקיעת שופר היתה הסיבה הראשונה להאדם השקוע מבית מחוץ בעבודתו יתברך שמו, וסיבה קלה תעוררהו לפקח על עצמו בבחינה יותר נעלה, אבל מה נאמר ונדבר ומה לעשות עתה אשר משוקעים אנחנו מבית וחוץ בהבלי טרדת התבל והלב מטומטם וקשה כצור חלמיש, האם ההתעוררות הקלה לפנינו תעשה רושם באבן החזקה, אכן אם לא נמשוך חבלי היצר על עצמנו בלי דעת להפוך אור לחושך לאמר על הקל כי כבד הוא - הדבר נראה בעליל כי לילך לפעמים בבית המוסר באלול, הוא דבר קל מאוד ועם גודל הטרדה יש זמן לזה בלי עמל ביום או בלילה, אשר תספיק לפנינו